This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

3 3433 07592885 7

VERHANDELING,

IN WELKE

DE TWEE VOLGENDE VRAAGEN

ONDERZOGT WORDEN.

I. HEEFT EEN SOUVERAIN HET RECHT, OM, OP EIGEN GEZAG, VERANDERING TE MAKEN IN EENE STAATSGESTELDHEID, WELKE KLAARBLIJKELIJK GEBREKIG IS?

II. IS HET VOORZICHTIG, IS HET VAN ZIJN BELANG, DAT HIJ ZULKS ONDERNEME?

GEVOLGD VAN

BEOEFFENENDE AANMERKINGEN.

DOOR DEN GRAVE

VAN WINDISCH-GRÆTZ.

KAMERHEER VAN ZIJNE MAJESTEIT DEN KEIZER &c. &c.

Uit het Fransch vertaald.

Te DORDRECHT,

Bij DE LEEUW EN KRAP, 1789.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
219180
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1901

VERHANDELING,

IN WELKE

DE TWEE VOLGENDE VRAAGEN

ONDERZOGT WORDEN.

I. HEEFT EEN SOUVERAIN HET RECHT, OM OP EIGEN GEZAG VERANDERING TE MAKEN IN EENE STAATSGESTELDHEID, WELKE KLAARBLIJKELIJK GEBREKIG IS.

II. IS HET VOORZICHTIG, IS HET VAN ZIJN BELANG, DAT HIJ ZULKS ONDERNEME?

Alle wettige macht, van een mensch over een ander mensch onderstelt ene onderling overeenkomst. - Dat de Oppermacht onmidlijk van God verkregen wordt, is een dwaling, welke in de eeuw die wij beleven, geen ingang meer vindt. De Souveraine Oppermacht, 't zij dezelve door een enkel Persoon, of door veelen te samen, bekleed worde,

moet, om wettig te zijn, aan hen, zijn opgedragen, door het geheele ligchaam des Volks 't zij onmiddelijk, of door tusschenkomst van eenige vroegere wettige macht. — Het geweld, en bij gevolg de overwinningen, geven geen Recht. — De verjaring geeft even min een Recht aan den Souverain tegen het Volk. — De verjaring heeft geene uitwerking dan door de wetten en in den Burgerstaat, dat is te zeggen tusschen de Burgers onderling. — Dezelve kan geene overweldigingen wettigen. Men erkent geene verjaring zelfs in den Burgerstaat, tegen den Souverain — hoe zou men die dan kunnen erkennen tegen het geheele Volk?

De Souveraine macht, kan, zegt men, door een Volk zijn overgedragen, is 't niet uitdruklijk ten minsten stilzwijgend: — dit ontken ik. — De stilzwijgende toezegging kan genoeg zijn van de zijde der opvolgers van de eerste makers der overeenkomst; maar in den aanvang is het noodzaaklijk, dat er een opzetlijke en wel duidelijk uitgedrukte toestemming zij, om een Souveraine macht wet-

wettig te doen beſtaan. De uitdruklijke toeſtemming der eerſte makers van eene overeenkomst, is zelfs niet genoeg om de toeſtemming van derzelver opvolgers te onderſtellen. Men kan geen ſtilzwijgende bewilliging vermoeden van dezulken, aan welken die bewilliging nadeelig zoude zijn; en zelfs moet men die (ten ſtrengſten genomen) in geen geval vermoeden, zoo lang de bekende wetten of de overeenkomſten van hen, wier toeſtemming men wil onderſtellen, de manier niet bepaald hebben op welke van zulk eene ſtilzwijgende toeſtemming moet blijken.

Als onze toeſtemming uitdruklijk en vrijwillig is, dan verbindt ze ons, hoe ſchadelijk ze voor ons ook moge zijn; wij zijn gehouden, onze overeenkomst naartekomen maar een mensch kan niet beſchikken over een ander mensch, over de vrijheid, — over de natuurlijke Rechten van een ander mensch.

Het is ene dwaling te zeggen, dat de macht der Opperhoofden van een volk gegrond is op eene overeenkomst welke die macht onherroepelijk maakt. — Zij is even zoo herroe-

pelijk als de macht welke de Souverainen aan hunne Ambtenaars toevertrouwen; maar zij kan niet herroepen worden, dan door 't geheele ligchaam des Volks, of door hen, die dezelve hebben opgedragen. Was ze onherroepelijk, dan zou zulks duidelijk moeten zijn uitgedrukt in de overeenkomst der Maatschappij: dan zou er een wezenlijke overeenkomst moeten zijn, en niet enkel eene onderstelde, dieshalve is in een Land, 't welk geen vastgestelde Regeeringsvorm heeft, de oppermacht allerzekerst herroepelijk: maar, hoe duidelijker de Grondwetten zijn, en boven al, hoe juister zij de gevallen uitdrukken en beschrijven, waar in de oppermacht zal kunnen of moeten herroepen worden, zoo veel te meer zal men die zelfde oppermacht mogen stellen onherroepelijk te zijn, in alle de niet uitgedrukte gevallen. De macht van een Souverain, is dus klaarblijkelijk minder (zelfs onafhangklijk van de andere aanmerkingen die ik over dit onderwerp in het tweede deel dezer verhandeling maake,) deszelfs zekerheid is minder in een Land, zonder grond-

wet-

wetten, dan in een Land, welks grondwetten wel zijn ingerigt.

Zoo de Souverainen wilden acht geven op deze beginſelen, die zij, met den Catechismus, aan hunne kinderen moesten doen inſcherpen, zouden zij zich overtuigd vinden: 1° dat er misſchien geene wettige Souveraine macht in de wereld is. 2° dat het dierhalven tegen hun belang ſtrijdig is, aan het volk een voorbeeld te geven, van de oude Rechten uittepluizen; dewijl er geene Rechten zijn, welke minder beſtand zijn, tegen een naauwkeurig onderzoek, dan die der Vorſten. 3° Dat het zekerſte middel om zich op een troon, die, in weerwil der legermachten, onfeilbaar van dag tot dag meer wankelbaar moet worden, te handhaven is: de volken gelukkig te maken, de rechten der menſchen te eerbiedigen en de Souveraine macht *wettig* te maken door, met overleg van de natie, een Regeerſtelſel intevoeren, welks wijsheid, het volk beveiligende tegen de te veel plaats hebbende misbruiken van de oppermacht, en van derzelver ondergeſchikte gezaghebbers, noodwendig tef-

fens zal inblusschen den geest van weerspannigheid aan welken de menschenzich niet dan zeldzaam overgeven, ten minsten zoo lang men hen niet alle geduld beneemt.

Dit eenige wettige middel, om een troon sterk en bestendig te maken, is teffens het geschiktste om den Vorst die zich daar van bediende, te overdekken met een veel wezenlijker glorie, dan die hij door overwinningen kan verkrijgen, — om hem den afgod van zijn eeuw en der Nakomelingschap te maken, en hem een macht te geven, grooter dan de sterkste legers hem ooit kunnen bijzetten. Maar dit is het niet, waar van wij thans willen spreken. Ik zal vooraf onderstellen dat de Souveraine macht wettig verkregen is; en onderzoeken of, in die vooronderstelling, een Souverain het recht zou hebben eene baarblijkelijk gebrekige staatsgesteldheid op zijn eigen gezag te veranderen. En ik zal in dezelfde afdeeling mede onderzoeken, of hij dat recht zou hebben, in de onderstelling dat zijne macht en alle de machten der aarde onwettig waren.

EER-

EERSTE AFDEELING.

Heeft een Souverain het recht, om, op eigen gezag, verandering te maken, in eene Staatsgeſteldheid, welke baarblijkelijk gebrekig is?

De Souveraine macht kan aan hen die dezelve uitoeffenen zijn opgedragen, of zonder eenige bepaling, of op zekere voorwaarden — in de Landen, waar die macht is opgedragen zonder eenige voorbehouding, heeft men geen Regeerſtelſel (*Conſtitutie*). Van die Landen zal ik ſpreken in het tweede gedeelte dezer verhandeling.

De voorwaarde, onder welke de Souveraine macht is opgedragen, zijn dat geene 't welk men noemt, de grondwetten, of de *Conſtitutie* van een Staat. Er zijn Landen, waar in het baarblijklijk is, dat men er een gevestigd Regeerſtelſel (*Conſtitutie*) heeft; — er zijn er waar in zulks twijffelachtig is. — In de Landen waar in het zeker is, dat men

een *conſtitutie* heeft, 't zij dezelve met een eed bevestigd zij of niet, 't zij elk opperhoofd der Natie beloofd of niet beloofd hebbe, die *conſtitutie* niet te zullen overtreden, is het klaar dat, met betrekking tot dat Regeerſtelſel, de perſoonen, aan welke de Souveraine macht is opgedragen, niet anders beſchouwd kunnen worden, dan als bij overeenkomst verbonden.

Het is aan een maatſchaplijk beding (*contrát ſocial*) dat zij alle de macht welken zij bezitten, verſchuldigd zijn. Voor dat de overeenkomst getroffen was, waren zij enkele bijzondere medemenſchen, gelijk aan hen, met welken zij, de wederzijdſche verbintenis gefloten hebben. —— Wie nu heeft ooit in goeden ernst durven beweeren, dat, als verſcheiden perſoonen onderling een beding gemaakt hebben, eenige derzelve daardoor verbonden zouden zijn, terwijl de anderen niet onder dezelfde verpligting zouden liggen?

„ Waarom zou men eene uitzondering maken, ten opzichte van een overeenkomst van de Maatſchappij, (*contrát ſocial*)? – Is er eenig

tig wezenlijk onderſcheid tusſchen die, en alle andere overeenkomſten der menſchen?

Zoo men al eenige uitzondering wilde maken, zou dezelve niet kunnen zijn in voordeel der Souverainen. Die uitzondering zou in waarheid geene andere kunnen zijn, dan dat de maatſchaplijke overeenkomst is aangegaan tusſchen een enkel mensch of een zeer klein getal menſchen aan de ééne, en een zeer groote menigte aan de andere zijde; en bij gevolg een overeenkomst, die, zoo het waar is dat het welzijn en de veiligheid van de meerderheid (alle andere zaaken voor 't overige gelijk ſtaande) altijd moet worden behartigd boven de veiligheid en het welzijn der minderheid, altijd moet gemaakt zijn, altijd moet vermoed worden gemaakt te zijn, ten meesten voordeele en voor de meeste veiligheid des volks, en niet ten meesten voordeele en voor de meeste zekerheid der opperhoofden. — Een overeenkomst, die, in alle twijfelachtige gevallen altijd moet worden uitgelegd ten voordeele des Volks, en niet ten voordeele der opperhoofden: zoo is het, bij

voorbeeld, in 't onzekere, de veiligheid der opperhoofden, welke opgeofferd moet worden aan de veiligheid der Natie, en niet de veiligheid der Natie, aan die der opperhoofden. —— Dieshalven moet de maatſchaplijke overeenkomst ook veel minder zijn ingericht om tegen muiterijen te voorzien, dan om onderdrukkingen voortekomen, welke, uit den aart der zaaken veel gemeener zijn, dan Oproeren.

'T is waar er zijn loonſchrijvers, die juist het tegendeel durven leeren: maar hoe kunnen zij zich vleijen dat men hen gelooven zal? — Hoe! Daar men ons aan de ééne zijde overdrevene grondregels voor preekt; en ons in goeden ernst wil overreden, dat een ieder onzer verpligt is, zich opteofferen aan 't gemeene welzijn; of wel *aan dat geene 't welk men goedvind, 't gemeene welzijn te noemen;* zal men aan de andere zijde ſtijf en ſterk durven ſtaande houden, dat het geheele ligchaam der Natie, zich moet opofferen ten behoeve haarer opperhoofden; dat dezen altijd regters in hunne eigene zaak zijn; dat het volk,

't

't welk hen alle de macht die zij bezitten heeft toevertrouwd, tot alles gehouden is, en dat zij tot niets verpligt zijn, of ten minſten aan niemand verantwoordelijk, dan aan God; daar het van de volſtrekſte klaarblijkelijkheid is, dat de Souverainen of Hoofden van een Burgerſtaat niet anders zijn, dan de gemachtigden van 't geheele ligchaam des volks, en dat zij gevolglijk in alle gevallen verantwoording ſchuldig zijn, aan dat geheele ligchaam. Zal men durven ſtaande houden dat de Natie, in geen geval kan afwijken van de overeenkomst, welke zij met haare opperhoofden heeft aangegaan, maar dat dezen die overeenkomst ten allen tijde naar hunne eigendunkelijke goedvinden kunnen overtreden? Neen, de verligte Vorſten zullen de eerſte zijn, die een afgrijzen zullen toonen van zulke verfoeilijke ſtellingen: en wanneer laage ſlaaven dezelve aan hun Hof wilden trachten in zwang te brengen ben ik zeker, dat zij verre van er *fortuin* te maken, er in tegendeel voor altijd van verbannen zouden worden.

In-

Indien nu de Alleenheerſcher, of de Opperhoofden van een Gemeenebest, niet anders aangemerkt kunnen worden, dan als door overeenkomst verbonden aan de grondwetten die niet anders zijn dan de voorwaarden, op welke men hen de oppermacht heeft opgedragen, dan is het klaar, dat zij geen meer recht hebben om die wetten te veranderen, of dezelve, uitteleggen onder welk voorwendzel het ook zoude mogen zijn, dan een bijzonder perſoon recht heeft, om eigenwillige veranderingen of uitleggingen te maken, van de voorwaarden eener overeenkomst, welke een ander met hem heeft aangegaan. De grondſlag van alle wetgeving is, dat zij die aan de wet onderworpen zijn, dezelve nooit moeten uitleggen; maar er blindeling aan gehoorzaamen. Zonder dit beginzel, 't welk gehouden moet worden voor het eerſte van alle de wetten, zou het volſtrek onnut zijn eenige wet te maken. Maar de opperhoofden der natien zijn zoo wel gebonden aan de grondwetten, als de bijzondere perſoonen aan de wetten door den Souverain gemaakt: en daar het

klaar

is, dat de wetten altijd veel meer moeten waaken tegen de machtigen dan tegen de zwakken, moet het uitleggen der grondwetten nog veel minder aan de Souverainen, dan het uitleggen der Burgerwetten aan de onderzaaten, worden toegeſtaan.

Het is geenszins noodzakelijk, dat in de *conſtitutie* uitdruklijk bepaald zij, dat de opperhoofden het recht niet zullen hebben om dezelve uitteleggen: dit is een onafſcheidelijk gevolg van de zaak zelve: want, van het oogenblik af, dat men hen dit recht toekende, zou er in 't geheel geene *conſtitutie* meer zijn. — Dit zou hen een open veld laaten, om kwaad te doen, onder den uiterlijken ſchijn van goed: want tegen één goed en verlicht Vorst heeft men er hondert die het niet zijn, en die dikwijls het kwaade zullen doen met de beste wil of meening om goed te doen; dewijl dit zelfs niet zelden 't geval is van de verlichſte en regtvaardigſte Vorſten. —— Dat ik hier van de Vorſten zegge, moet men even eens verſtaan van de Edelen, of de Hoofden van een Gemeenebest.

In

In een Land, waar het twijffelachtig is, of men er een vast Regeer-ſtelſel (*conſtitutie*) heeft: zou het kunnen ſchijnen dat de Souverain eerder het recht zou hebben, om dat geene 't *welk men de conſtituti noemt*, te veranderen, dan in een Land waar het zeker is dat een *conſtitutie* plaats heeft. Maar, als men er wel op doordenkt, zal men bevinden, dat de Souverain, zelfs in dit onzekere geval, dat Recht niet heeft: want, zoo lang het tegendeel niet zeker is, moet men altijd onderſtellen, dat er een *conſtitutie* beſtaat: men kan nooit vermoeden dat een geheele Natie zich zonder eenige voorbehouding aan haare opperhoofden zou hebben overgegeven. Als men twijffelt of tot het wezen der *conſtitutie*, eene wet behoore of niet behoore, kan het nooit aan den Souverain ſtaan, dat geſchil te beſlisſen. Hij kan geen rechter zijn in zijn eigen zaak. Hij is niet boven de grondwetten. — Dit oordeel komt toe het ligchaam, aan 't welk het bewaaren en in kragt houden der grondwetten is toevertrouwd, zoo er zulk een ligchaam beſtaa, indien het er niet zij, dan behoort zulks

aan

aan de gezamenlijke Natie. Hoe! zal men mij te gemoet voeren : zal de geheele Natie haar oordeel moeten uitbrengen? Ik voel zeer wel dat die beöordeeling aan ongemakken onderhevig is, maar die ongemakken zullen altijd minder zorgelijk voor de Natie zijn, dan het gevaar van onderdrukt te worden. 'T is toch voor de meeste zekerheid des Volks en niet voor die der opperhoofden, dat het burgerlijk beſtier is uitgedagt. (*a*)

TE-

(*a*) Dit oordeel, wanneer de wetten er niet in voorzien hebben, is ook nog, van een anderen kant beſchouwd, zeer moeijelijk. Welk ligchaam van den Staat, zegt men, zal onzijdig genoeg zijn om met billijkheid te beſliſſen, de gevallen welke in de *Conſtitutie* twijffelachtig gebleven zijn; — om met billijkheid te oordeelen tuſſchen den Souverain en het Volk? — Maar 't komt mij voor dat er middelen genoeg zijn om daar in te voorzien. Bij voorbeeld, waarom zouden de wetten niet een regel kunnen voorſchrijven, volgens welken men door het lot op ene, bij de Wet bepaalde, wijze, een zeker getal perſoonen van onderſcheiden rangen zou kiezen, om de grondwetten uit te leggen, wanneer dezelve eenige verklaring nodig hadden?

TEGENWERPINGEN EN BEANTWOORDINGEN DERZELVE

EERSTE TEGENWERPING.

Wij gevoelen zeer wel, zal men mij mogelijk tegemoete voeren dat men een Regeerſtelſel dat goed is, niet moet veranderen, — dat men zelfs zich niet moet haasten, om een *conſtitutie* te veranderen welke gebrekig *ſchijnt* te zijn : want de Opperhoofden der Volken zijn even feilbaar, als het overige menschdom : een goed Regeerſtelſel kan hen kwaad ſchijnen : zij kunnen zich bedriegen; en in de plaats ener gebrekige *conſtitutie* een andere, of wetten, invoeren, welke nog erger, of ten minſten even gebrekig zijn. —— En het is klaar dat alle verandering een kwaad op zich zelve is van het oogenblik af, dat ze geene wezenlijke en duurzaame voordeelen oplevert.

Wij erkennen, dat de Souverainen niet hebben een volkomen recht om ene gebrekige con-

conſtitutie te veranderen; want all' het recht dat zij hebben, ontleenen ze uit de *conſtitutie* zelve: zij zijn derhalve niet meer bevoegd om die *conſtitutie* of een eenige grondwet te veranderen, als een bijzonder perſoon bevoegd is om eene der burgerlijke wetten te overtreden: Wij gaan nog veel verder: wij erkennen dat, zoo een Souverain op zijn eigen gezag eene *conſtitutie* hoe zeer baarblijkelijk gebrekig, wilde veranderen, het Volk niet alleen recht zou hebben zich daar tegen te verzetten; (even gelijk een Rechter bevoegd is een burger te ſtraffen, die tegen de Wet gehandeld had, ſchoon hij met tegen die Wet te handelen, een zeer grooten dienst aan de Natie bewezen had) maar dat dit Volk, en die Rechter, zelfs zeer wel zouden doen. De eerſte met zijn tegenſtand, en de tweede met zijne ſtrafoeffening, om daar door een voorbeeld te ſtellen: want zoo men duldde, dat de Opperhoofden de Grondwetten veranderden, en dat de Onderzaaten zich ontſloegen van de burgerlijke wetten, zelfs in gevalle dat daar uit een blijkbaar goed voort-

ſproot, zouden anderen zich daar van onttrekken, om kwaad te doen, en de wetten zouden geen kracht meer hebben : 't geen een veel grooter kwaad is, dan het goed, 't welk bij toeval zou kunnen geboren worden, uit het overtreden der wetten in eenige bijzondere gevallen.

„Wij erkennen", zal men mij te gemoet voeren, „dat alles; maar ſchoon de Souverain, ten ſcherpſten genomen, geen recht heeft, *als Souverain*, om op zijn eigen gezag eenige grondwet, al ware die baarblijkelijk gebrekig, te veranderen, heeft hij dan echter dat recht niet *als mensch*? Mag hij, ja moet hij zelfs, zich niet verheffen boven de form, ten voordeele van de zaak? Zou een enkel burger, die duidelijk zag dat hij nuttig was voor zijne medeburgers, wanneer hij de wet overtreedde, niet een loflijke ja zelfs grootmoedige daad doen, met zich aan ſtraf bloot te ſtellen, door, met een oogmerk om goed te doen, een wet te overtreden? en zou dan niet met veel grooter reden een Souverain, die klaarlijk zag, dat de Natie een grondwet welke

voor

voor haar zelve ſchadelijk is, alleen vasthield om dat men haar misleidt; en om dat het eigen belang van eenige bijzondere perſoonen, die grondwet als nuttig doet voorkomen, niet moeten, of ten minſten niet mogen gebruik maken van de macht welke hij in handen heeft om deze ongelukkige Natie tegen haar wil en dank gelukkig te maken?

„Is het dan niet de eerſte van alle grondwetten, dat men het Volk, dat men regeert, gelukkig moet maken"?

Ik antwoorde: 1° Het is een valſche ſtelling, dat het geluk het onmiddelijke oogmerk is van 't burgerlijk beſtier. — Dat oogmerk is de *zekerheid*, maar niets is meer ſtrijdig tegen die zekerheid, dan dat een Souverain het recht zou hebben om de Grondwetten te veranderen.

2° De plicht der Opperhoofden van een Republiek welke eene *Conſtitutie* heeft, is deze, hoe die ook zij, *naar de letter* in acht te nemen. Het goed, dat er uit zou kunnen voortvloeijen, zoo zij er in een bijzonder geval van afweken, zou altijd minder

groot zijn dan het kwaad, 't welk geboren zou worden uit het voorbeeld van een willekeurig gedrag, dat de Souverain zou geven met dat goed te doen, waar toe hij op zijn eigen gezag geen recht had.

3° Zoo de verandering, welke de Souverain in de Grondwetten wil maken, baarblijkelijk nuttig is, waarom zou hij zulks dan doen, tegen den zin der Natie? Waarom zou hij er geweld toe gebruiken? — Is het nut zoo klaarblijkelijk, dan moet het hem niet onmogelijk zijn, er het volk van te overtuigen, en de drogredenen van het eigenbelang te verstommen; maar zoo die overtuiging onmogelijk is, dan is het klaar, dat de blijkbaarheid niet wezenlijk is, en dat de verandering, welke aan den Souverain zoo zichtbaar nuttig voorkomt, misschien in zich zelve niets minder dan nuttig is.

4° Maar — al ware zelfs die nuttigheid klaarblijkende, dan heeft de Souverain nog het recht niet om zoodanige verandering op zijn eigen gezag te ondernemen, zelfs onafhangklijk van het kwaad voorbeeld, dat hij er door zou-

zoude geven, zou hij ook misdoen, als mensch; want een mensch heeft het recht niet, om een ander mensch gelukkig te maken, tegen zijn wil en dank. De Souverain zou dan kwalijk doen als mensch, om de zelfde reden om welke een enkel burger niet moet handelen tegen de wet, zelfs al zou hij daar door een zeer groot goed voortbrengen, want den menschen goed te doen, hen gelukkiger te maken dan zij zijn, is een onvolkomen plicht: niet tegen de wet te handelen, het voorschrift derzelve stiptelijk naartekomen, de rechten, welke die ook zijn, van onze medemenschen niet te kwetsen; dat is te zeggen geene zaaken te doen, welke zij het recht hebben te vorderen dat wij niet doen, zijn volkomen plichten: en men zou alle zedekunde omkeeren, als men stelde, dat men een volkomen plicht mag nalaten, om eene onvolkomene verplichting te vervullen. — Die misvatting, deze omkeering onzer plichten is eene der grootste oorzaaken, en mogelijk de allergrootste, van de onheilen welke het menschelijk geslacht drukken; want de

menſchen in 't algemeen zijn niet ondeugend, en de koningen zijn het doorgaands nog minder dan de andere menſchen; maar de menſchen en de koningen, bedriegen zich zelven: zij laaten zich misleiden door een valſche leer, door welke men te ligter wordt weggeſleept, om dat onze neiging er mede toe overhelt. — In waarheid, ieder van ons, die in de diepte van zijn eigen hart inziet, zal er in ontdekken een verborgen neiging, om natelaten 't geen hij behoort te doen, ten einde met iever te voldoen aan verpligtingen, die hij aan zich zelven opdringt. Deze neiging is zeer eenvoudig: want deze vrijwillige of onvolkomene verpligtingen, hebben de aanlokſelen van den roem voor zich, t'rwijl er geen roem behaald wordt met alleen te doen, 't geen men ſchuldig is. Deze neiging is mogelijk nog meer eigen aan een deugdſaam menſch, dan aan een ondeugenden. Maar wanneer men, aan de zijde eene door die neiging verleid zich aan den anderen kant, overgeeft, aan de gewoonte van te redentwisten over de grondbeginſels, hoe kan men

dan anders, dan van de eene dwaling in de andere vervallen? Dat men aan de menſchen een misdaad voorpredike zoo veel men wil, men zal hen niet gevaarlijk zijn: zij zullen zodanige werken met verachting verwerpen; maar men zal hen onfeilbaar, in hun bederf brengen, zoo men hen tot de misdaaden leid, langs het pad der Deugd, of zoo men begint met hen een deugdſaam oogmerk voor te ſtellen, en hen minder naauwgezet maakt omtrent de keus der middelen om dat oogmerk te bereiken. —— Men kan derhalven niet dikwijls genoeg herzeggen aan de menſchen, en nog meer aan de koningen, *dat het nooit vrijſtaat, een klein kwaad te doen, op dat er een groot goed uit voorkome*: en dat men de Deugd en 't Geluk van de aarde verbant, van het oogenblik, dat men deze grondwet verwaarloost (*b*) de geheele wereld erkent dezen

(*b*) Dat zij, die van de klaarblijkelijkheid van dezen grondregel niet overtuigd zijn, lezen het vijfde Hoofdſtuk van een werk dat ik in 't Hoogduitsch te Neurenberg heb uitgegeven in 't jaar 1787, en waarvan de

zen regel in zekere bijzondere gevallen. — bij voorbeeld! niemand gelooft dat het vrijſtaat te ſtelen, of zijne ſchulden onbetaald te laaten, om aalmoeſen te doen. Maar men vergeet dien regel in andere gevallen, want het is dien regel vergeten, als men gelooft ongehoorzaam te mogen zijn aan een wet, om

de titul is : *Betrachtungen uber verſcheide gegenſtande woruber man heut ſehr viel ſchreibt.*

Deze grondregel is zoo dienſtig om aan Souverainen te prediken als het van gewicht is, dien in 't geheugen der onderzaaten diep in te prenten : want gelijk het niet in acht nemen van dezen regel de eerſten brengt, tot het misbruiken van hunne macht, zoo bragt het de laatſten tot oproer, en ſomtijds tot alle die gruwelen, welke de dweeperij alleen getracht heeft te regtvaardigen. —— 't Is altijd dezelfde geest, dezelfde dwaling, die zoo wel de eerſte als de laatſten wegſleept. —— Al wat ik in deze verhandeling, tegen het misbruik der oppermacht zeg, is dan ook met eenige bepalingen, welke gemaklijk kunnen opgemerkt worden [zie het zeſde werk, 't achtſte hoofdſtuk, op 't laatst] even toepaslijk tegen de muitzucht.

Men moet niets doen, ten zij men er recht toe heeft. Dierhalven, 't zij de macht van den Souverain wettig of onwettig verkregen zij; 't zij de Op-

per-

om goed te doen, of dat men eigenwillig, mag nalaten zijne verbintenisſen te voldoen, wanneer daar uit een groot voordeel ſpruît voor hem, aan wien men verbonden was.

Laaten wij ieder van zijn kant, de wetten ten ſtrengſten naarkomen; laaten wij zorgvuldig onze volkomene pligten vervullen, en

perhoofden des Volks veel of weinig inbreuken doen op de overeenkomst der maatſchappij, ſtaat het nooit vrij, aan enkele leden of aan een gedeelte der Natie, om zich deswege recht te verſchaffen.

De moordenaar van een Dwingeland, maakt zich ſchuldig aan een gruweldaad, welke des te grooter is, om dat ze tot niets dienſtig is. De Dwingland ſterſt, en de overheerſching blijft, maar, al kon men die vernietigen met denzelfden ſlag die den Dwingland trof, men zou er het recht niet toe hebben. Zij die denken dat men dat recht zou bezitten, moeten ook meenen, zoo zij zich zelven gelijk blijven, dat een Alleenheerſcher, eigenwillig de *Conſtitutie* mag veranderen, en zij, die van dit laatſte gevoelen zijn, moeten geloven, dat het vermoorden van een Dwingeland, geoorloofd kan zijn: deze twee dwalingen, zijn aan elkander verbonden en gevolgtrekkingen van het zelfde beginſel, welks valschheid en gevaarlijkheid ik mij vleie betoogd te hebben.

Men moet niets veranderen, ten zij men zeker is van

en alle menſchen zullen gelukkig zijn : maar, al was zelfs dit algemeene geluk niet het noodzakelijk gevolg van ons gedrag, dan is dat onze zaak niet meer : wij hebben onzen taak verrigt. Laaten wij ons erinneren, dat wij niet in de wereld zijn, om de een voor den andere, te waaken, maar dat de plicht van ieder van ons is, de rechten van een iegelijk onzer medemenſchen te eerbiedigen.

TWEE-

van den uitſlag, dieshalven moet zelfs het ligchaam der Natie, ofſchoon 't zelve altijd gerechtigd is de *Conſtitutie* te veranderen daar toe niet ligtvaardig overgaan. —— In 't onzekere is altijd best de oude inrigtingen de voorkeus te geven. —— Het is zeer zeker dat de menſchen niet tot het geluk zullen geraaken dan door een groote omkeering. Maar men moet niet vergeeten, dat er honderd duizend onderſcheidene manieren zijn om alles om ver te werpen, en dat er onder dit groot aantal maar zeer weinige goed zijn.

Men moet ook niet vergeeten, dat zij die de bekwaamheid zouden hebben om nuttige veranderingen te maken zeer zelden die geenen zijn, die er het vermogen toe bezitten : het is dan geen traagheid, maar 't zijn de reden en de ondervinding welke in 't algemeen het invoeren van veranderingen, doen ſchroomen.

TWEEDE TEGENWERPING.

Men zou mij nog kunnen tegenwerpen, of, om netter te ſpreken, men zou de eerſte tegenwerping nader kunnen aandringen, op de volgende wijze.

„'t Is waar", zou men kunnen zeggen, „dat men aan een medemensch geen kwaad, hoe gering 't ook zij, mag toebrengen, noch hem in zijne rechten benadeelen, om een groot voordeel aan een of meer andere menſchen, te bezorgen; maar dit is niet waar, ten opzichte van denzelfden perſoon of van dezelfde maatſchappij: een klein kwaad houdt dan volſtrekt op een kwaad te zijn: waarom zou men aan een maatſchappij niet een klein kwaad mogen toebrengen om haar geluk te vermeerderen, vooral wanneer dat kwaad, zelfs niet meer dan een ingebeeld kwaad is? —— Maar, zoo dra het is, met inzicht om een volk gelukkiger te maken, dat men deszelfs Regeerſtelſel verandert, en wanneer het klaarblijkelijk is, dat men met die verandering 's volks go-

luk waarlijk bevordert, dan is het voorgewende kwaad dat men aan 't zelve toebrengt, in der daad maar een ingebeeld kwaad".

Ik antwoorde: 1° Het is een valſche ſtelling dat men aan een mensch een gering kwaad tegen zijn genoegen mag toebrengen, al zou er voor hem 't aller grootſte goed uit voortkomen. Men zou daar mede te kort doen aan een volkomen plicht. Het eerſte recht van elk mensch is, het vrije gebruik zijner vermogens, en bij gevolg ook van zijn wil, voor zoo veel die wil niet ſtrijdig is tegen de regten van een derden. Men heeft geen recht om een mensch zijn been aftezetten, ten einde zijn leven te behouden, indien hij zelf daar in niet toeſtemt. Men zou het mogen doen, zoo hij zijne vermogens niet meester ware, zoo hij onzinnig, of een kind ware; om dat men dan zou vermoeden, dat hij er in zou bewilligen, indien hij zijne vermogens hadt. Maar dit heeft geen plaats bij een geheel volk; de Natie kan nooit van haare zintuigen beroofd zijn. 2° Men kan niet vermoeden, of onderſtellen de toeſtemming

ming van een mensch of van een maatſchappij, wanneer men bij overdenking bevind, dat dat mensch of die maatſchappij de toeſtemming niet kan geven, zonder onvoorzichtigheid. Maar eene Natie zou klaarblijkelijk zeer onvoorzichtig handelen, zoo zij aan haare Opperhoofden toeliet, haare maatſchaplijke overeenkomst te buiten te gaan, of haare grondwetten te overtreden, onder welk voorwendſel het ook zou mogen zijn: want de handhaving van die wetten is de ſterkſte ſteun van de veiligheid des Volks. Tegen één geval waar in het voordeelig zou kunnen zijn, dat de Souverain daar van afweek, zouden er niet alleen in honderd andere verſchillende gevallen de grootſte ongelegenheden uitgeboren worden: maar er zou uit voortvloeien de geheele vernietiging dier overeénkomst en bij gevolg het verlies van die vrijheid en veiligheid, om welke men zich in maatſchappij vereenigd heeft. — dierhalve moet een Volk, die vrijheid nooit aan zijne Opperhoofden toeſtaan. Zoo nu de reden ons leert, dat het volk deze vrijheid

over de willekeurige macht welke door een klein getal dwingelanden over 't menſchelijk geſlacht geoeffent wordt, zich in de heuglijke gelegenheid vondt, van den ſtaat der zaaken te kunnen veranderen, en het menschdom te bevrijden van het juk, waar onder het zucht, — waarom zou hij dat dan niet ondernemen? Waarom zou hij ten behoeve van de meerderheid des volks geen gebruik maken van de macht, welke hij, offchoon onwettig, in handen had, tegen de Perſoonen, of ſaamgevoegde ligchaamen, die tegen hem geene wettig maar alleen een overweldig gezag zouden verdedigen? — Indien zich een bende Roovers in een woud onthield welke all' het omgelegen land uitputte, en een enkel mensch, zelfs een vreemdeling, was ſterk genoeg om hen te kunnen uitroeijen, of verſtrooijen, zou die dan daar toe geen recht hebben? Zou het nodig zijn dat hij eerst afwagtte, dat 't volk 't welk door die Roovers in vrees en angst gehouden wierdt, hem daar toe kwam verzoeken? —— Zou hij, die, ongevraagd,

de

DERDE TEGENWERPING.

Mij valt een derde tegenwerping in, welke ik in al haar kracht zal tragten voor te ſtellen.

Men zou kunnen zeggen: „zoo er nergens een wettige Souveraine macht gevonden word, dan is er even min eenige andere wettige macht in de wereld, geen ligchaam, dat de geheele Natie vertoont, geene Staatsvergadering, geen Parlement, aan welken het gezach dat zij uitoeffenen, wettig is opgedragen. De groote meerderheid des volks is dan altijd beheerscht door eenige weinige overweldigers; en dit klein getal, 't welk de volken beſtiert, heeft, wel verre van zich met het algemeene welzijn optehouden, geen ander rigtſnoer gevolgd, dan dat van zijne bijzondere belangen, welke dikwijls zeer ſtrijdig waren tegen de algemeene. — Maar — zoo een braaf man, met ſmert aangedaan

over de willekeurige macht welke door een klein getal dwingelanden over 't menſchelijk geſlacht geoeffent wordt, zich in de heuglijke gelegenheid vondt, van den ſtaat der zaaken te kunnen veranderen, en het menschdom te bevrijden van het juk, waar onder het zucht, — waarom zou hij dat dan niet ondernemen? Waarom zou hij ten behoeve van de meerderheid des volks geen gebruik maken van de macht, welke hij, offchoon onwettig, in handen had, tegen de Perſoonen, of ſaamgevoegde ligchaamen, die tegen hem geene wettig maar alleen een overweldig gezag zouden verdedigen? — Indien zich een bende Roovers in een woud onthield welke all' het omgelegen land uitputte, en een enkel mensch, zelfs een vreemdeling, was ſterk genoeg om hen te kunnen uitroeijen, of verſtrooijen, zou die dan daar toe geen recht hebben? Zou het nodig zijn dat hij eerst afwagtte, dat 't volk 't welk door die Roovers in vrees en angst gehouden wierdt, hem daar toe kwam verzoeken? —— Zou hij, die, ongevraagd,

de

de beſcherming zijner medemenſchen op zich nam, deswege berispingen verdienen"? —

Ik antwoorde. Het gaat niet door, dat, zoo dra de Oppermacht onwettig is, ook teffens alle de ondergeſchikte machten onwettig zoude zijn: maar — laten we dit eens onderſtellen, ik heb er niet tegen. Laten we boven dien eens onderſtellen dat de belangen der ondergeſchikte machten, in 't een of ander Land, inderdaad ſtrijdig waren met het algemeen belang, dan zou men om die reden deze ondergeſchikte machten nog niet moeten vernietigen, al had men er zelfs het recht toe. — all' wat men zou moeten doen, is derzelver misbruiken voor 't vervolg te beletten: want, hoe zeer 't belang dier tusſchen-machten verſchille van 't algemeene, zou het echter nuttig kunnen zijn voor 't gemeene welzijn, dat zij in wezen bleven. Het is voor een Volk altijd beter, dat verſcheiden machten elkanderen over en weder in ontzag houden, dan dat het door eene enkele

macht werde overheerscht (*c*) De vergelijking met de ſtruikroovers, is niet rechtskundig, en ook niets minder dan naauwkeurig. Er is geen twijffel aan, of men mag, den onderdrukten te hulp komen, zonder te wachten tot hij zulks eerst kome verzoeken: dit is een ſchoone daad, maar het is een onvolkomen plicht, en bij gevolg zou het niet meer een ſchoone maar een ſlegte daad zijn, indien men, om die uittevoeren, een volkomen plicht moest te buiten gaan.

Ik zou bij deze gelegenheid kunnen zeggen, dat de Souverain door een overeenkomst gebonden is aan het regeerſtelſel, (de *Conſtitutie*) en dat men, onder geen voorwendſel, wat het ook zij, die overeenkomst mag te buiten treden, of wel tegen dezelve aangaan. Wat zou men zeggen van een lasthebber, die

(*c*) Men zal echter uit mijne *beöeffenende aanmerkingen* zien, dat ik geen voorſtander ben van zodanige machten, welke zich onderling in ontzag houden.

die, voorgevende, dat hij, die hem met de macht, welke hij bezat, bekleed had, daartoe niet bevoegd was geweest, tegen zijns lastgevers wil en belang handelde? — wat van een leger, 't welk zich tegen zijn eigen Souverain verzette, onder voorwendsel, dat hij een onrechtvaardigen oorlog voerde? — Nu is de Souverain de lasthebber van hen, met welke hij de overeenkomst, om hen te regeeren, heeft aangegaan. — Maar dit is het niet, waarop ik thans mijne redeneering zal vestigen.

Het waare onderscheid, tusschen den Souverain, die onderneemt de ondergeschikte machten te vernietigen, om de Natie dienst te doen, en den man, die, een volk te hulp komt, 't welk door struikroovers onderdrukt wordt is hier in gelegen. 1° Dat de laatste alle reden heeft van te vermoeden, dat hij voldoet aan den wil en wensch van dat volk. —— Zoo 't zelve niet verlangde, dat hij het hielp, zou hij er zekerlijk het recht niet toe hebben. Maar een Souverain mag de bewilliging der Natie niet onderstel-

len : want men kan iemands toeſtemming niet vermoeden, wanneer men zeker weet dat hij niet wil 't geen wij willen; of wel, wanneer er tijd is, om hem zijn uitdruklijke toeſtemming aftevragen. 2° De man, die tegen de roovers optrekt, zou daartoe geen recht hebben, zoo hij aan zijne zijde de klaarblijklijkheid niet voor zich had, dat is te zeggen, dat zij roovers zijn. — Maar de Souverain heeft geen recht om geweldige middelen te gebruiken, zelfs al had hij de klaarblijkelijkheid aan zijne zijde, om dat, zoo dra dit plaats heeft, hij geen geweld meer nodig heeft om zijn goed oogmerk te bereiken. — Men kan geene roovers uit elkander jaagen, met de klaarblijkelijkſte redenen aan hen voor te ſtellen; maar de Souverain, kan de volksvijanden die in deszelfs midden leven, veel zekerder en veel wettiger beſtrijden met de wapenen der overtuiging dan met de ſnaphaanen en bajonnetten zijner Soldaaten. — En zoo (ten laatſten) de Natie zich niet aan de klaarblijkelijkheid wilde onderwerp ('t geen bijna onmogelijk is) dan zou dit een onge-

luk

uk zijn, 't welk hem die er geen recht toe
ıad, ook geene bevoegdheid zou geven om
ewęldige middelen daar toe in 't werk te
:ellen. Maar een Souverain heeft dit recht
iet. Inderdaad, zoo wij onderſtellen dat de
ıacht der ongeſchikte ligchaamen oorſprongk-
jk onwettig is, en dat in 't een of ander
ıand, de daar plaats hebbende *Conſtitutie*
:hadelijk is voor 't gemeene welzijn, en wij
ın den anderen kant onderſtellen de onwet-
gheid der Souveraine Oppermacht (want,
ɔnder deze onwettig te ſtellen, kan men
ımogelijk de andere machten indien zelfden
aat voor onwettig houden), dan zou Hij,
e de Oppermacht in handen heeft, in de-
onderſtelling niet anders beſchouwd kun-
:n worden, dan als een ſterk maar onbe-
ɔegd perſoon: derhalven zouden die tusſchen-
achten, welke Hij zou aantasten, hoe on-
ettig zij ook mogten zijn, echter altijd het
cht hebben om Hem te wederſtaan: want
:t is 't recht van den aanval, daar de recht-
:ardigheid of onrechtvaardigheid, dat is te
ggen het recht der tegenſtands van af hangt.

De Souverain zou in de onderſtelling welke wij hier gemaakt hebben, altijd gelijk ſtaan met een machtig man, die zich bemoeide met een zaak, welke hem niet aanging. Laten wij om dit, verſchilſtuk te beter te beoordeelen, de gemaakte onderſtelling eens, voor een oogenblik, op een andere wijze, omkeeren, en wij zullen zien, waer dit ons brengen zal.

Laten wij onderſtellen dat alle de machten der aarde in hun beginſel onwettig zijn, en laten wij ons een volk voorſtellen, dat met een ijzeren Scepter beheerscht wordt. — Die vooronderſtelling is niet buiten de natuur, want ongelukkig genoeg is zelfs in ons beſchaafd Europa, in dat Europa, welks verligtheid in kunde en zeden men zoo hoog verheft, de willekeurige overheerſching (het despotismus) van Lisbon af tot Moscou toe, de grootſte plaag van 't menschdom. — Laten we teffens eens onderſtellen, dat er een mensch, of een genootſchap was, zich bij toeval met genoegſaame macht en moed geſterkt vindende, om dit volk voor altijd van het juk der

o-

overheerſching te bevrijden, door den troon te vermeesteren : ik onderſtel dat dit mensch of dat genootſchap bezield was met de begeerte om het volk gelukkiger te maken dan het bevorens was; en dan vraag ik, zou die mensch of dat genootſchap het recht hebben, om dit geweldigerhand uittevoeren? Zoo 't geweld alles in de wereld vermag; zoo men mag ophouden acht te ſlaan op het recht en den tegenwoordigen ſtaat der zaaken; zoo men geene bevoegdheid nodig heeft, om tot enige onderneming overtegaan, zoo dra men er het gemeene welzijn maar mede beöogt, waarom zou dan die mensch of dat genootſchap dat recht niet hebben? — Zoo het klaarblijkelijk was, dat men het menschdom dienst zou doen, met een Souverain zijn Scepter te ontwringen, waarom zou men er volgens dit beginſel, dan niet toe gerechtigd zijn? Of laten wij liever zeggen : zoo men niet kan onderſtellen dat men dat recht zoude hebben, hoe kan men dan ſtaande houden, dat een Souverain, wiens macht oorſprongklijk onwettig was, het recht

zou hebben, om geweldige middelen te gebruiken, tegen ondergeſchikte machten, die oorſprongkelijk even onwettig zijn; of dat een Souverain, die een wettige macht bezat, dat recht zoude hebben tegen even wettige ondergeſchikte machten?

Een Souverain mag in geen geval geweld plegen tegen de *Conſtitutie*: want, zelfs wanneer dezelve oorſpronglijk onwettig ware, zou hij de Natie moeten bij één roepen ('t welk geenszins zoo moeilijk is als men denkt) en dan zou het aan de Natie ſtaan, en niet aan Hem, de ondergeſchikte machten te bevestigen indien zij het goedvond, of wel dezelve afteſchaffen, en een nieuwe *conſtitutie* in de plaats vast te ſtellen.

Dat men mij niet te gemoet voere, dat het grootſte deel des volks zich altijd zal bedriegen of wel altijd bedrogen zal worden. — Want, ſchoon het waar is dat men de groote meenigte niet kan doen begrijpen, bovennatuurkundige waarheden, of de eerſte beginſelen der zaaken, kan men haar echter zeer wel aan 't verſtand brengen zulke eenvoudige

ge waarheden, als die zijn welke tot de *conſtitutie* behooren. — En zoo men volhard met mij toetevoegen, dat zelfs over deze onderwerpen in weerwil van derzelver klaarheid, de groote menigte zich bedriegen zal, dan zal ik antwoorden dat, dit zoo zijnde, het dan ook even waarſchijnelijk is, dat de Souverain zich zal bedriegen of wel bedrogen zal worden.

Zoo dra men van de letter der wet afwijkt; en gelooft dat, mids men maar de wil heeft om goed te doen, alle middelen daar toe geoorloofd zijn; en zich toegeeft in zulke redeneeringen, als ik in deze tegenwerping heb voorgeſteld, om er het gevaarlijke van aan te toonen, dan is alles in deze wereld verloren: dan is er niets meer waar men ſtaat op kan maken: dan is er geen daad zoo ondeugend, geen Koningsmoord, geen onderneming zoo verfoeilijk, welke men niet in ſtaat zal worden, te rechtvaardigen.

Ik heb in dit eerſte deel geſproken van het recht: in het tweede zal ik bewijzen,

dat de voorzichtigheid en het grootſte belang van ieder Souverain vordert om ſtiptelijk te handelen, overeenkomſtig aan 't geen het ſtrengſte recht hem voorſchrijft.

TWEE-

TWEEDE AFDEELING.

Zoo ik bewijzen kan, dat een Souverain, die, 't zij door geweldige, 't zij door Staatkundige middelen, de *conſtitutie*, dat is de grondwetten van een Land, verandert of tragt te veranderen, 1° zijne perſoonlijke zekerheid krenkt, 2° de geäartheid en zeden der Natie bederft, 3° zijn macht niet vermeerdert, en 4° zijnen roem een onherſtelbaar nadeel toebrengt, dan zal ik dat geene betoogt hebben, 't welk ik mij in dit tweede deel dezer verhandeling voorſtelle aan te toonen:

Hij krenkt zijne perſooneele zekerheid.

Zoo het waar is, dat het bijzonder belang van elk mensch vordert, de rechten zijner medemenſchen niet te ſchenden, om dat men ook de zijne ongekwetst late; goed, oprecht en openhartig te zijn, op dat een

an-

ander zulks ook jegens hem zij; en dat dit de beste ſtaatkunde is, hoe zeer men die zelden ziet betragten, dan is deze waarheid nog veel tastbaarder, met betrekking tot Souverainen wier daaden voor de oogen der gantſche wereld zijn blootgeſteld en wier minſte ſtappen men altijd met veel naeuwkeurigheid en dikwijls met zeer weinig toegevendheid onderzoekt en uitpluist.

Men overpeinze dit beginſel en al 't geen ik in mijne eerſte afdeeling gezegd hebbe: men overdenke teffens dat de menſchen, ſchoon hedendaagsch of te veel of te weinig verligt zijnde voor hun eigen geluk, echter verligt genoeg zijn, om niet meer te gelooven all' 't geen de voorſtanders van een onbepaalde Oppermacht hen willen diets maken; genoeg, om te voelen, dat het *geluk* en de *luister van den ſtaat*, eene onzekere uitdrukking is, welke niemand verlokken kan, om dat ze niets minder behelst, dan het geluk der bijzondere perſoonen, die de Natie uitmaken; dat zij verligt genoeg zijn, om hunne rechten te kennen; en dat zij het

mis-

misschien eerlang genoeg zullen zijn, om alle hunne krachten te kennen. ——

Men overdenke eindelijk nog dat de menschen, wanneer zij het niet naar hun zin hebben, noodzakelijk verlangen, om, zoo niet van regeeringsvorm, ten minsten van Opperheer te veranderen: dat het gevaar, waaraan zij zich blootstellen, door het opvolgen van dat verlangen van klein belang is, in een Land waar zij ongelukkig zijn, of waanen te zijn; en dat er veele mogelijke gevallen zijn, in welke een millioen Soldaaten, in dienst van den Souverain, te kort zou schieten om hen (de misnoegden) te beletten, hunn' opzet uittevoeren: en dan zal men zich zonder moeite kunnen overtuigen van de waarheid, mijner eerste stelling.

Hij vergroot zijn macht niet, en bederft de geaartheid en zeden van zijn Volk.

Iemand heeft eens gezegd, dat de vrijheid der koningen bestond in het *despotismus*. Dit is een zeer valsche zetregel, zoo men door

des-

despotismus [redacted] verſtaat het misbruik der oppermacht, dan is het evenveel, als of men zeide, dat de menſchen niet vrij zijn, of immers geen gebruik van hunne vrijheid maken, dan wanneer zij elkander zoo veel kwaad doen als zij kunnen; elkander beoorloogen en verſcheuren. Zoo men door *despotismus* niet verſtaat het misbruik der oppermacht maar de Oppermacht zelve, wanneer ze onbepaald is, in één woord die Regeeringsform, bij welke het geheele ligchaam der Natie, aan een eenigen, of aan verſcheiden perſoonen de volle Souveraine macht, zonder eenige bepaling, zou hebben opgedragen, een regeerings-form, welke (op dat ik dit hier in een tusſchenreden zegge) nergens wettiglijk plaats heeft, zelfs niet in Denemarken, wat men er ook van zeggen moge, en welke nooit onderſteld kan worden plaats te hebben; maar welke, om wettig te zijn, zeer duidelijk door de Natie in de overeenkomst haarer maatſchappij uitgedrukt zou moeten zijn, dan, is het zeggen, dat het *despotismus* de vrijheid der koningen is, omtrent

het

het zelfde als of men zeide, dat de vrijheid der Volken beſtaat in regeeringloosheid; of, om nog netter te ſpreken, als of men ſtaande hieldt, dat de volken niet vrij zijn, dan wanneer men geene wetten heeft, en zij door het enkel gezond verſtand beſtierd wierden, dat is te zeggen, dat het geheele wetboek beſtondt in deze woorden: *doet wel, en gij zult wel behandeld worden; doet kwaad, en men zal U ſtraffen*: dat de Rechters ingevolge van deze verhevene wetgeving handelden, en beloonigen of ſtraffen uitdeelden, niet volgends het voorſchrift van een wet (want die zou er niet zijn) maar altijd, zoo als op dat oogenblik hunn' Geest getuigde of hunn' verſtand opgaf.

Deze vergelijking is zeer juist: want, hoe de regeeringsvorm ook ingerigt moge zijn, is het klaar, dat het gezamenlijke volk, of de vertegenwoordigers der Natie, die aan den Souverain de macht welke Hij bezit hebben opgedragen, altijd *boven Hem* zijn; altijd *zijne Rechters* zijn, niet alleen, maar dat Hij zelf is hunn' lasthebber, wiens macht zij kun-

kunnen herroepen, zoo dra hij er misbruik van maakt. Men moet het noodzakelijk omtrent dezen grondregel eens zijn, of men moet ſtaande houden dat het menſchelijk-geſlacht niet in wezen is dan om enige weinige *Familien* genoegen en vermaak te verſchaffen; en dat de overeenkomſten der maatſchappijen, wel verre van uitgedagt te zijn om het geluk der menſchen te bevorderen, niet gemaakt zijn, dan om de geheime begeerte van hen te onderdrukken, onder dat kleed te bedekken. —— Men werpe mij niet tegen, de ongeregeldheden, welk uit deze ſtelling zouden voortvloeien; die zullen geen plaats hebben (men lette hier wel op) dan wanneer de overeenkomst der Maatſchappij kwalijk gemaakt is; dat is te zeggen, als men geene *conſtitutie*, geene grondwetten heeft: maar dit is het juist, waar ik op wilde komen: 't is daar uit dat ik beſluiten wil, dat een volſtrekt Opperheerſcher minder wezenlijke macht heeft, dan een Souverain, wiens macht beperkt en door de wetten bepaald is. Want deze laatſte kan door hen,

van

van welke hij zijn macht verkregen heeft; niet worden beknibbeld, gelijk de eerſte, uit hoofde, dat zijn vermogen niet duidelijk is uitgedrukt.

Zoo dra de grondwetten klaar zijn, heeft men geene ongeregeldheden te vrezen. En hoe kan ook een Souverain die Soldaaten in dienst heeft, voor ongeregeldheden bedugt zijn? Maar eindelijk, geſteld dat de voorſz: ſtelling eenige ongeregeldheden deedt geboren worden, zouden die dan aan het menſchelijk geſlacht een nadeel toebrengen; dat in vergelijking kan komen met de onderdrukking? Neen zeker! geen braaf man zal dit tegen mij durven ſtaande houden. 't Kan zijn, dat, in 't geheim *Cabinet* van een of ander monarch, eenige weinige bekende wijsneuzen, die met de dwalingen van den Vorst hun voordeel willen doen, het hier in met mij niet ééns zullen zijn; en mogelijk zich in 't geheim zullen vermaaken, met mijn gevoelen in een beſpotlijk licht te ſtellen: maar, laten zij hunne drogredenen openlijk voor den dag brengen; en dit ge-

ſchrift weerleggen, zoo zij er den moed toe hebben; ik daag er hen plegtig toe uit, onder eene enkele voorwaarde: dat zij hunnen naam voor hunn' werk plaatzen, zoo als ik den mijnen zal ſtellen aan 't hoofd van all' 't geen ik ſchrijven zal, en ik ſta vrijwillig toe, dat, zoo zij de overwinning wegdragen, de geheele wereld mij beſchaame! zulke mannen die niet ſchroomen, dat het ganſche Volk (*le Public*) hunne gevoelens en daaden kennen beoordeele, zijn het alleen die geloof verdienen.

Zoo het dan waar is, dat het gezamenlijke Volk, of de vertegenwoordigers der Natie, die aan den Souverain zijn macht hebben opgedragen, altijd boven Hem zijn; en dat, zoo men de Souverainen geen rekenſchap van hunn' beſtier laat geven, zulks niet is om dat de Natien er het recht niet toe hebben, maar alleen om dat haar de macht ontbreekt, om er hen toe te noodzaaken, dan is het klaar, dat een Vorst, aan wien de Souveraine Oppermacht zonder eenige bepaling is opgedragen, altijd is, of ten minſten

(ge-

(geſteld dat de Natie de macht in handen had, om hem rekenſchap van zijn beſtier te doen geven) zou zijn in veel moeilijker omſtandigheden, dan de Souverain van een Land, 't welk van grondwetten voorzien is, voor-al zoo dezelve wel ingerigt zijn.

De vrijheid van een Souverain, die aan een goede *conſtitutie* gebonden is, ſtaat dan ten opzichte der vrijheid van een Souverain, aan wien de Oppermacht zonder enige bepaling is opgedragen, volſtrekt gelijk met de vrijheid der burgers, die aan klaare, wel ingerigte wetten, onderworpen zijn, ten opzichte van de vrijheid der burgers van een Land, waar in 't geheel geene wetten zijn; maar de Regeering en Rechtspleging eenigelijk zijn toebetrouwd aan 't gezond verſtand, dat is, aan zoodaanige ſchikking als den Regenten of Regters, elk oogenblik of in elk geval, het eerst voor den Geest komt. —— Een volſtrekt alleenheerſcher is in den grond minder vrij, hij heeft minder *wettige* macht, dan een Souverain, wiens macht bepaald, en gevolglijk in de wetten uitgedrukt is: en

het is dus waar, dat de Souverain die de grondwetten ondermijnt, zijn eigen *wettig* gezag vermindert, in plaats van het te vermeerderen.

Hij vermindert het niet alleen, wanneer men de zaak beſchouwd uit het gezichtpunt, dat ik beſchreven heb, maar ook nog uit een ander oogpunt, 't geen nog meer treffende is.

Wanneer men in deze wereld maar een weinig om zich heeft rond gezien, en, met eenige oplettendheid, heeft gadegeſlagen, de gebeurtenisſen des levens en den loop van 't menſchelijk verſtand, moet men hebben opgemerkt, dat, in 't zedelijke, zoo wel als in de natuur, alles tot een ſoort van evenwigt neigt; de menſchen zoeken zich op de ééne of andere wijze te vergoeden, 't geen men hen te kort doet en voor 't geen men aan de ééne zijde hen afneemt, verliest men aan de andere zijde even zoo veel en dikwijls meer.

Hoe minder achting een Souverain toont voor de Grondwetten, hoe meer hij toont den wil te hebben, om alle wettige mach-

ten

ten, die aan zijne ontwerpen tegenſtand zouden kunnen bieden, t'onder te brengen; en zoo veel te meer zal ook de geheime begeerte om hem te wederſtaan en onwettige middelen tegen Hem in 't werk te ſtellen in alle harten ontvlammen.

Er is geen Oppervorst, die alles zelfs verrigten kan. Hij heeft uitvoerders van zijn wil nodig. —— Maar deze uitvoerders kunnen zulks, of geheel nalaaten, of er zich zoo in gedragen, dat zij de ontwerpen van den Monarch verijdelen: men heeft duizend middelen om hem te keer te gaan. Die uitvoerders zijn in de Landen, waar een willekeurig gezag (*despotismus*) plaats heeft, het zelfde, 't geen de tusſchen-machten zijn in die Landen, welke een *conſtitutie* hebben; met dit onderſcheid, dat zij, die een wettige macht in handen hebben, om den Souverain tegen te ſtaan, braave mannen zijn, wanneer zij zulks doen: terwijl in tegendeel die geenen, die heimlijke listen tegen den Vorst in 't werk ſtellen, niet dan ſlegte menſchen kunnen zijn. Doch deze on-

wettige machten zijn de Vorsten veel meer in den weg, dan de wettige machten in een gematigde regeeringsvorm. —

Laaten de Vorſten, die groote ontwerpen hebben uitgevoerd, of hebben willen uitvoeren, zich eens erinneren, alle de verſchillende hindernisſen welke zij ondervonden hebben; en zij zullen ontdekken, dat zij altijd veel minder tegenſtand gehad hebben, van de zijde der wetten, dan van bedekte indringers. Het is iets zeer zeldzaams, dat de wetten het goede beletten. Maar het is in den aart der zaaken gelegen, dat looze indringers alle hunne krachten inſpannen, niet alleen om het goede te beletten, maar ook om het kwaade te doen onderneemen: en de ondervinding leert, dat zij, bij de bekwaamheid, om de Vorſten, die goede voornemens hebben, daarin te verhinderen, ook die voegen van Hen tot het kwaade te leiden, met zoo veel kunſtenarijen, dat het bijna onmogelijk is, er niet door weggefleept te worden. Men doorlope alle de onderſcheidene Regeeringvormen, men doorle-

ze

ze de geſchiedenis, en men zal zien, dat er altijd meer van die listige ſnooden gevonden worden aan het hof van een volſtrekt Alleenheerſcher, in een Land, waar men geen acht ſlaat op de Grondwetten, of de ééne macht zich tragt te verheffen ten koste van de andere; dan er gevonden worden aan 't Hof van een Souverain, wiens macht door de wetten beperkt is en die de *conſtitutie* eerbiedigt.

Een Vorst, die een willekeurige heerſchappij (*despotismus*) zoekt, is dus wel verre van die vermeerdering van wezenlijke macht daar hij zich mede vleit te verkrijgen.

Het is zeer natuurlijk, dat zich, onder willekeurige Regeeringen, een ſoort van bondgenoodſchappen in den ſtaat tegen den Souverain op doen. —— Menſchen, wier oogmerken, in den beginne regt en zuiver zijn, en die door het misbruik der Oppermacht nadeel lijden, vereenigen zich en zeggen: „ Wijl wij het willekeurig gezag niet kunnen vernietigen, laten wij dan ten minſten, 't zelve ten goede tragten te be-

ſtieren en zoo veel ons mogelijk is, trágten te beletten de ſtappen, welke van kwaad gevolg zouden kunnen zijn". Deze verbintenisſen tegen den Souverain, zouden altijd nadeelig zijn, alware het niet, dat ze doorgaands op het eind ontaarden, en uitlopen op eene opoffering van het gemeene welzijn aan het eigenbelang en de bijzondere inzichten der verbondenen: in plaats van de moeielijkheden des menschdoms te verminderen, zouden zij die altijd vermeerderen: want, daar zij niets openlijk kunnen ondernemen, moeten zij bedekte listen aanwenden: zij moeten ſamenſpanningen maken om den Vorst te omringen met perſoonen, die zij onderſtellen welmeenend te zijn, en van hem te verwijderen, dezulken wier denkwijze hen ondeugend of verdagt toeſchijnt. Daar uit zal voortvloeien, dat men dikwijls zeer onregtvaardig, ja zelfs dikwijls volſtrekt ſtrijdig tegen het oogmerk van 't bondgenootſchap, den een beſcherming zal verleenen, en den ander doen vervolgen: want zij die waanen het meeste doorzicht te hebben,

ben, zijn niet altijd die geenen die zich het minst bedriegen. —— Van een anderen kant moet men, om de geaartheid van hen, die men gebruiken of verwijderen wil beter te doorgronden, zich vermommen, en zich anders voordoen dan men waarlijk is: alle de leden van 't bondgenootschap moeten dus de groote kunst van veinzen aanleeren, zij moeten, om best wil, allen verpligt zijn, verslag te doen aan de Hoofden van 't Bondgenootschap, van alles wat zij zien en hooren: dus moet het wederzijdsche vertrouwen, de openhartigheid, welke in alle maatschappijen de eerste deugd behoorde te zijn, noodzakelijk verdwijnen in een Land, waar deze soort van verbintenissen eenmaal een zekere vastigheid verkregen hebben. De Souverain, deze geheime kunststreeken ontdekkende, zal een wantrouwen opvatten tegen allen die hem omringen: een droevige ervaarnis zal de burgers leeren, dat de een altijd tegen den ander op zijn hoede moet zijn: er zal geen vriendschap, geen zekerheid meer plaats hebben in de menschelijke

verkeering en zelfs niet, in de huisgezinnen, en de zoeſte banden der ſamenleving zullen verbroken worden. (*d*)

De-

(*d*) Zie mijne tegenwerpingen tegen de geheime genootſchappen. Zoo er een genootſchap was, dat middel vondt om een ſoort van uitſluitende handel in de algemeene achting op te regten, is het zeker dat het de geheele Wereld zou regeeren, en dat de willekeurigſte Opperheerſchers, niets anders zouden zijn dan werktuigen wier bewegingen door dat genootſchap naar welgevallen beſtierd zouden worden. Men beſeft wel dat de oprigting van zulk een genootſchap van groote nuttigheid zou kunnen zijn; maar men beſeft ook evenzeer, dat het willekeurig gezag 't welk zoodaanig genootſchap zou oeffenen indien het misbruik van zijn invloed (en dit zou zeer zeker moeten gebeuren) erger zou zijn dan dat van de wreedſte dwinglanden: het zou 't bederf van het Menſchelijk geſlacht met zich ſleepen: want de deugd verſterkt zich tegen geweld en folteringen; maar zij is zelden beſtand tegen de onafgebrokene werking der verachting of onverſchilligheid van 't algemeen.— de waare deugd, zal men zeggen, moet de achting der wereld kunnen ontbeeren: zij kan die ontbeeren als het nodig is: maar zij zou altijd liever verkiezen niet in die noodzakelijkheid te zijn. Men moet van de Menſchen niet te veel vergen. —— Men moet hen niet beproeven, of in verzoeking brengen, zonder

nood-

Deze zijn de kwaade gevolgen van willekeurige overheerſching, (*despotismus*) want deze moet altijd zoodanige verbintenisſen doen ge-

noodzakelijkheid: wij hebben er ook het recht niet toe, de zucht na de algemeene achting is in zich zelve eerwaardig. Laten wij die in haar loop niet ſtooren. Zoo zij, die uit dat beginſel handelen, niet deugdſaam zijn, zullen zij het worden, als de ondervinding van de onregtvaardigheid der menſchen hen genezen zal hebben van de begeerte om door hen geacht te zijn; mids het niet te laat geſchiede. Aan het betragten der deugd gewoon geworden zijnde, zullen zij die eindelijk beminnen, om haar zelfs wille. ——

Ik kan, zonder er over te zugten, niet zien dat er op deze aarde, zoo veele zielvermogens nutteloos worden verſpild om iedele ontwerpen voorttebrengen. —— Waarom tragten wij, in plaats van Engelen te ſcheppen, niet liever zulk een ſamenſtel van Wetten te verkrijgen, waar door wij, zoo als wij zijn, onderling in vrede kunnen leven? De zuivere deugd zal altijd zeldzaam zijn: men moet die in een ſamenſtel van wetten niet vorderen. Laten wij ons vergenoegen, met alle hinderpaalen weg te nemen die dezelve zouden kunnen tegenſtaan. Laten wij niet toelaaten, dat het natuurlijk uitwerkſel der gevoelens welke zij moet inboezemen; door bedriegers werde tegengehouden: maar laaten wij haar nooit op een

geboren worden. —— Een Vorst, die daar na tragt, bederft bij gevolg de geaartheid en de zeden van zijn Volk.

Hij bederft die ook nog op een andere manier, en vermindert teffens zijne macht. De geaartheid en zeden ener Natie, en de macht van den Souverain hangen noodzakelijk af van den eerbied, dien men voor de wetten heeft: maar hoe kunnen dezelve geëerbiedigd worden in een Land, daar de Souverain, door het gedrag 't geen hij houdt jegens die wetten aan welken hij onderworpen is, zelfs kleinachting voor de wetten inboezemt? De beroemfte Schrijvers komen daarin overeen, dat men met geene te groote omzichtigheid kan te werk gaan, wanneer men oude wetten afschaffen, of nieuwe maken zal, — dat een Souverain zich zelven en de Natie

een verveelende wijze inroepen. —— Geene prijzen voor de deugd, geene beloonïngen der weldaadigheid; geene opsnijderij (kwakzalverij:) want daar door lopenwe gevaar van de schijnheiligheid de plaats der deugd te doen innemen.

tie benadeelt, wanneer hij ligtvaardiglijk veranderingen maakt, zelfs in die wetten, in wier plaats hij het recht heeft nieuwe te maken. Welk nadeel moet hij bij gevolg aan zijn macht niet toebrengen, en tot welk een graat moet Hij de geaartheiden zeden der Natie niet bederven, wanneer Hij zich niet ontziet de overeénkomst welke Hij met haar gemaakt heeft, te ſchenden en de wettige tusſchenmachten met verachting te behandelen! —

Hoe zuiver de bedoeling van zulk een Vorst, in den grond ook moge zijn, men zal er nooit geloof aan ſlaan? men zal altijd vastſtellen, dat het alleen de vergrooting van zijn macht, de begeerte naar iedelen roem, de zucht om veranderingen te maken, en niet de begeerte om aan zijne verpligtingen te voldoen, is, die zijne ondernemingen beſtiert, en zijne ambtenaars en onderhoorigen zullen meenen zijn voorbeeld te mogen volgen, met de belangen van den Vorst en van het Volk, telkens aan hun bijzonder belang en eigen roem opteofferen. —

Hoe

Hoe kan een Vorst, die de wetten aan welke Hij gebonden is, trotſeert, of ('t geen misſchien nog een veel gevaarlijker voorbeeld zou geven) die dezelve tragt te buigen, en op zijne manier, naar zijn zin, uitteleggen, zich ooit verbeelden deugdſaame dienaars of ambtenaars te zullen hebben? De deugd geeft ons genoegſaame redenen op, om ons overtehaalen, tot het opofferen van onzen tijd en ons eigen geluk, aan het gemeene welzijn, aan 't geluk van 't menschdom: maar zij geeft er ons geen eene, om ons te doen overgaan in den dienst van een Oppervorst, vooral, zoo die Vorst, door zijn gedrag zijne onderhoorigen dwingt te gelooven, dat hij het gemeene welzijn niet kan, noch wil betragten. En dit moeten zij denken van een Vorst, welke goede bedoeling Hij ook moge hebben, die de Grondwetten, onder den voet treedt: want men kan de menſchen niet beoordeelen, dan door hunne daaden.

Het is dan bewezen: dat een Vorst, die den wil toont te hebben, om eigen gezag, de

de *Conſtitutie* van een Land, hoedaanig die ook zij, te veranderen, wel verre van zijn macht te vergrooten, die verkleint; en dat Hij teffens den aart en de zeden van zijn Volk bederft.

Hij brengt zijn roem ook een onherſtelbaar nadeel toe.

Men zegt, en ik zelf heb het gezegd, dat zoo de volſtrekte Oppermacht, door eene Godheid wierd uitgeoefend, die Regeeringsvorm de aller gelukkigſte zijn zoude: want die Godheid zou altijd het goede zien, en willen; en geen ander beſtier kan bij mogelijkheid in ſtaat zijn tot een vaardiger uitvoering van zaaken. Laaten wij onderſtellen dat dit laatste gezegde waar zij, ſchoon het naar de letter niet waar is; (want men kan zich zeer wel een denkbeeld vormen van Regeeringsvormen in welke de uitvoering even vaardig en de Souverain niet in de mogelijkheid zou zijn van kwaad te doen) maar laaten we het eens daar voor houden, dat die ſtelling waar zij, wat zou men er dan uit moeten beſluiten? Dat het een voorzichtige daad zou zijn,

aan één mensch, of aan eenige menschen, een onbepaalde macht opdraagen?

Met evenveel waarheid kan men zeggen: indien alle menschen Engelen waren, zou er geen Regeering, —— indien alle Rechters, wijzen waren, zou er geen Wetboek nodig zijn. — Mag men daar uit besluiten: derhalven hebben we geene Regeeringen geene Burgerwetten nodig? De wetten moeten heerschen over de menschen: men moet dezelve naar de letter gehoorzaamen en met gestrengheid uitvoeren. —— Langsaam en bedeesd te werkgaande, bereikt men zelden het oogmerk. Maar de macht, welke men aan menschen toebetrouwt, van den Oppervorst af, tot den geringsten Dorpregter toe, moet altijd min of meer beperkt, altijd klaar bij de wet uitgedrukt zijn, niet alleen ten nutte van 't gemeene welzijn, maar zelfs ook ten meesten voordeele van hen die 't bestier in handen hebben. (e)

Zoo

(e) Daar uit volgt geenzins, dat de wetten, het menschdom als aan een leiband moeten leiden: Dit,

Zoo men gelooft, dat er nergens in de wereld, een willekeurige Oppermacht (*despotismus*) wettiglijk beſtaat, en dat de gazamenlijke Natie altijd het recht, heeft haare *conſtitutie*; hoedaanig die ook zijn moge, te veranderen, wanneer het haar toeſchijnt dat dezelzel-

Dit zou geheelijk tegen mijne gedagten ſtrijden; —— de drift van alles te willen bepaalen, is een der grootſte dwaalingen van onze hedendaagſche Regeeringen. — Men moet zoo weinige zaaken, als mogelijk is bij de wetten bepaalen. —— Niet om dat de zaaken van zich zelven beter gaan, dan zij zouden gaan, wanneer ze volmaaktelijk bepaald konden worden, maar om dat er veele zijn welke men het recht niet heeft te bepaalen, en ook veele gelijk bij voorbeeld, de koophandel en de gevoelens, welke, al had men er het recht toe het onmogelijk is in diervoege te bepaalen, dat de nadeelen, uit de bepalingen zelve voortvloeiende, niet grooter zouden zijn, dan die welke men te vrezen heeft met de zaaken aan haaren natuurlijken loop over te laaten. ——

Men moet het voornaame oogmerk van de inrigtingen der Maatſchappij niet uit het oog verliezen. —— Zoo dra ene bepalende wet (hoe nuttig die, ook voor eenig voorwerp, in 't bijzonder beſchouwd, ook zijn moge) van dat oogmerk afwijkt moet men zich niet veroorlooven, dezelve intevoeren.

De bepalende wetten (*Reglementen*) welke de Wet

zelve niet voldoet aan het oogmerk waartoe zij zich in maatſchappij vereenigd heeft, dan kan men zich niet onthouden, van te voorzien, dat de menſchen, vroeg of laat, de macht, welke men zich over hen heeft aangemaatigd, eens met geweld zullen terug nemen. Geſchied

Wetgever nodig oordeelt, moeten zoo ingerigt zijn, dat men zich, omtrent derzelver meening niet vergisſen, noch dezelve opzetlijk in een verkeerden zin kan opvatten.

De gelegenheden waar in de makers der wetten, voorſchriften mogen geven, zijn zeer zeldſaem. — Zij hebben dit recht niet, dan door bijzondere overéénkomſten: De algemeene overeenkomst der Maatſchappij geeft het hen niet. (Zie het V. en VI. hoofdſt mijner betrachtingen &c.) Zelf is het zelden *voorzichtig* te gebieden, wat men doen moet: 't is doorgaands veel korter, te verbieden wat men *niet doen moet*. Ik zeg doorgaands: want het is zeer noodzaakelijk dat aan de wethouders de wijze hoe zij de wetten ter uitvoer moeten brengen werde voorſchreven; maar deze zijn aan den Staat verbonden, door bijzondere overeenkomſten de grondwetten zelve behooren alleen te zeggen wat de Souverain *zich niet moet veroorlooven*: zoo zij wél ingerigt zijn zal dit genoeg zijn.

De Souverain heeft derhalve, indien de grondwet-

ten

ſchied dit op eene onſtuimige wijze, dan is het zeer waarſchijnlijk dat zij er niet gelukkiger door zullen worden, en het is daarom, dat, hoe groot een vijand ik ook ben van willekeurige macht, ik het even zeer ben van oproermakers: maar ik ben niet minder.

O-

ren wel ingerigt zijn, het recht om alles te doen 't welk dezelve Hem niet verbieden; en in alle gevallen waar in hij dat recht bezit, heeft Hij de keus der middelen, door welke Hij zulks wil doen, zonder verpligt te zijn daar over eenigen raad intenemen. De menſchen zijn zulke onbeſuisde praaters: de *Collegien* zijn zoo geneigd tot tegenſtand, dat men nooit gedaan werk zou hebben, zoo men hen altijd wilde raadplegen. —

Als men het recht niet heeft om iets te doen, moet men het door overtuiging tragten te verkrijgen: wanneer men het recht aan zijne zijde heeft, dan zelfs is het dikwils nog een daad van voorzichtigheid dat men de tegenſtanders door overtuiging winne, maar 't is dan niet noodzakelijk, en dikwijls zou het maar tijdverlies zijn, dit te tragten. Dikwijls moet men, om de menſchen tot reden te brengen, tegen hen weten te zeggen: *gehoorzaamt mijne bevelen, zonder daar over te redentwisten.* Dit is niet willekeurig handelen maar het is met kracht en klem handelen. Het *despotismus* beſtaat alleen in de *onwettigheid*, in *'t gemis van recht.*

Hoe kan 't zijn dat verligte en regtvaardige Vorſten niet zien dat alles hen moest aanzetten, om dit voortreflijk ontwerp ter uitvoer te brengen?

De Vorst, die daarvan het eerſte voorbeeld gaf, zou in 't oog der gantſche wereld, een Engel zijn, uit den hemel nedergedaald, om de menſchen te behoeden. Hij zou verdienen, dat de nakomelingſchap Tempels ter zijner gedagtenis ſtigtte.

Dit ontwerp kan niet met overhaasting ter uitvoer gebragt worden; maar de uitvoering van 't zelve, ſchoon zeer moeielijk, is echter niet onmogelijk, en behoeft ook zoo langſaam niet te gaan als men zou kunnen denken. — Ondertusſchen zou men groote zorg moeten draagen, om die niet verkeerd aantevangen; bij voorbeeld, om niet te beginnen, met het maken der wetten, maar de *conſtitutie* voor af te doen gaan: want, hoe zeer de groote menigte niet inſtaat is, om wetten te maken, is zij echter zeer wel in ſtaat die te beoordeelen. Een wet, over welke men 't gantſche Volk hoort klaagen,

is doorgaands kwaad: en, zoo ik het zeggen durf, de Vorſten, zelfs de meest verligte, en derzelver Raadslieden (*ministers*) zijn even min in ſtaat goede wetten te maaken: want, zal een wet goed zijn, dan moet er grondig op doorgedagt zijn; en de Vorſten noch derzelver eerſte amptenaars, hebben noch den tijd, noch de gewoonte, om door te denken. Zij moeten de kundigheden der geheele Natie, en zoo mogelijk van geheel Europa te hulp roepen. Men moet zelfs niet te ſchielijk aan het maaken der *conſtitutie* beginnen: want, dewijl ze, om van kracht te zijn, met bewilliging der geheele Natie gemaakt moet worden, dient men vooraf, voorbereidende wetten te maaken, eeniglijk betrekking hebbende, tot de wijze op welke men de Natie zou bij een roepen, en dezelve doen vertegenwoordigen, om de meest mogelijke zekerheid te hebben, dat men vervolgends, met overleg van die vertegenwoordigers, tot het maken eener nieuwe *Conſtitutie*, overgaande, de geheele Natie die *conſtitutie*, als met haare bewilliging gemaakt, zoude erkennen.

Indien het klaar is, dat een Vorst, die de grootheid van ziel had, om dit beſluit te nemen, den grootſten roem, dien ooit eenig Vorst verworven heeft, zou verkrijgen en met het grootſte recht verdienen, zo is het ook even klaar dat een Vorst, die *volhardde* (g) in

(g) Ik zeg dat een Vorst, die in zijne Staaten de Grondwetten verbreekt, zijnen roem onherſtelbaar bezwalkt. Het is klaar dat dit niet toepaslijk is op een Vorst, die, aan de eene zijde weggeſleept door zijn zucht tot het algemeene welzijn, en mogelijk ook door de klachten van een groot getal zijner onderdaanen, tegen de plaatshebbende inrigtingen; en aan de andere zijde door de ondervinding welke Hij reeds gehad had, van den tegenſtand welken alle, zelfs de allernuttigſte, veranderingen altijd ontmoeten, wanneer men die bij meerderheid van ſtemmen wil invoeren; was overgegaan tot het plan, om op eigen gezag de regeeringsform zijner Staaten te willen veranderen, maar die vervolgends de onwettigheid van dezen ſtap inziende, daar van was te rug gekomen, of te rug kwam. Zulk een Vorst zou met het grootſte recht den hoogſten lof der nakomelingſchap verdienen en verkrijgen, en zijne onderdaanen de levendigſte erkentenis inboezemen. —— Zij zouden een zeer ſlegte ziel moeten hebben die de grootheid van dit gedrag niet konden gevoelen.

In 't algemeen, moest men, in 't oordeel vellen,

de

in het houden van een tegengeſteld gedrag, en, verre van zelf paalen aan zijn macht te willen ſtellen, de Grondwetten zijner Staaten,

de menſchen en derzelver daaden, afzonderlijk beſchouwen. De laatſte moeten altijd met geſtrengheid beoordeeld worden; de eerſte dikwijls met toegeevendheid. Er is een groot onderſcheid tuſſchen eenig *kwaad te doen* en *wegens die daad laakbaar te zijn*.

Hoe minder de waarheid van een grondbeginſel algemeen erkend was, ten tijde toen men deze of geene daad verrigtte hoe minder men veroordeeld moet worden, ter zaake van dat beginſel, in het verrigten van die daad, niet in acht genomen te hebben.

Ik vertrouw in dit geſchrift bewezen te hebben, dat een Souverain het recht niet heeft om op zijn eigen gezag verandering te maken in ene *Conſtitutie*, zelfs al was die baarblijkelijk gebrekig. Maar hoe veele verligte menſchen zijn tot heden van die waarheid overtuigd? Ik heb er maar zeer weinigen aangetroffen: en dit is juist de reden welke mij heeft aangezet over deze ſtof te ſchrijven. De meesten, met welken men er over ſpreekt zelfs van hen die met den meesten iever de *Conſtitutie* van hun Land voorſtaan, zullen u zeggen dat een Souverain wel op eigen gezag kan veranderen ene *Conſtitutie*, welke baarblijkelijk gebrekig is; maar dat Hij dat recht in hun Land niet heeft, om dat hunne *Conſtitutie* goed is. — Deze redeneering, zoo ze al eens waar was, zou

ten, 't zij door geweld, 't zij door Staatkundige middelen, trachtte te verbreken, zekerlijk aan zijn roem een onherſtelbaar, nadeel, zou toebren-

zou echter gevaarlijk zijn voor allen, die geene juiste denkbeelden hebben van klaarblijklijkheid; en zeer weinige menſchen hebben dezelve: want de menſchen handelen niet naar de wezenlijke geſteldheid der zaaken. Zij kunnen niet anders handelen dan naar de indrukken die de zaaken op hunnen geest maaken.— 'T is niet de overtuiging van anderen, maar van ons zelven door welke wij geleid worden, tot het geen wij doen.

Zoo dra gij derhalven, toeſtaat, dat men op eigen gezag een nadeelige grondwet mag veranderen, is alles afgedaan: dan is er geen rigtſnoer geene *Conſtitutie* meer: Dan moet ge toeſtemmen dat men die ook even zoo wel mag veranderen, al was ze goed, en van het oogenblik dat ge toeſtaat dat men op eigen gezag ene *Conſtitutie* mag veranderen die klaarblijklijk flegt of gebrekig is, moet ge ook verontſchuldigen, den geenen, die, de *Conſtitutie* voor zoo gebrekig aanziende de verandering derzelve op eigen gezag ondernam. Gij zoud hem ten minſten moeten verontſchuldigen dat ge niet begonnen zijt met hem een juist denkbeeld te geven van de klaarblijklijkheid.—

Deze redeneering zou dan, uit dit gezicht juist beſchouwd, nadeelig zijn, zelfs al was ze waar; maar zij is in zich zelve valsch: Dit heb ik bewe-

zen

brengen een nadeel voor't welk de grootſte hoedanigheden, de luisterrijkſte overwinningen, Hem nooit zouden bevrijden: want, naar maate

de

zen in het eerſte deel dezer verhandeling. Daar geen *recht* is kan de *klaarblijklijkheid* het niet geven. Er zijn wel gevallen, waar in men geen *recht* heeft om iets te doen, ten zij men de *klaarblijklijkheid* aan zijne zijde heeft: maar —— wat wil dit zeggen? Wat is de zaak, welke in die gevallen *klaarblijkende* moet zijn? 'T is het *recht*. De *klaarblijklijkheid van het recht* maar niet de *klaarblijklijkheid van het nut*, geven de bevoegdheid om iets te doen.

Men moet geen kwaad doen, al zou er het grootſte goed uit voortkomen. Men heeft geen recht om een mensch tegen zijn wil, gelukkig te maken. Deze zijn de beginſels die ten grondſlag ſtrekken, van al 't geen ik in deze verhandeling betoogd hebbe. —— Wanneer men zich daar van verwijdert, zal men altijd aan 't dwaalen raaken. —— Deze beginſels zijn oud. 'T is waar — maar ze zijn zoo oud, dat ze vergeten zijn. En echter hoe veele hedendaagſche werken heeft men niet, waar in ze zeer duidelijk zijn opengelegd? En hoe veele heeft men daar tegen, die ons tot volſtrekt ſtrijdige gevolgen leiden? Het is derhalven minder aan hen die deze waarheden in de beoeffening verwaarloozen, dat men de onheilen moet wijten, welke het menschdom drukken,

dat

de juiste denkbeelden van de wederzijdſche rechten der menſchen, zich door de wereld zullen verſpreiden, zal ook de manier, waarop

dan wel aan de ongeſtadigheid der beginſels, waar op men de zedekunde bouwt.

Het getal der geenen zelfs onder die Leden der Maatſchappij welke men de verligtſte noemt, die deze waarheden veronachtzaamen is veel grooter, dan men denkt. Alle die menſchen die zich zouden ſchaamen een gids nodig te hebben; allen die uit een geest van weldaadigheid wenschten dat de wetten zoo waren ingerigt dat hunne reden vrijheid vondt om dezelve nu en dan te ontzenuwen; die om hunnen naasten goed te doen geene zwaarigheid maaken zich boven de wetten te ſtellen; zouden, zoo zij er de macht toe hadden, willekeurige dwinglanden, (*despooten*) zijn, zoo als ook ieder *despoot*, indien hij een gemeen burger ware, zich boven de wetten zou ſtellen wanneer hij er gelegenheid toe vondt. —— Dit ſoort van verkeerde beginſelen is even zoo nadeelig voor hen die gebieden, als voor hen die gehoorzaamen.

'T geen ik hier zegge, is niet betreklijk op eenig Land, of eenig geval, in 't bijzonder —— Ik ben te min onderrigt van gebeurde zaaken om te denken op het maken van toepaſſingen. Ik ſtel alleen beginſels en dat ik er voorbeelden bijvoege, is eeniglijk op dat men uit mijne beginſelen geene verkeerde gevolgen trek-

op het algemeen de Vorſten zal beoordeelen, meer en meer overeenkomſtig worden, met

trekke. — Deze zelfde beweegreden verpligt mij om nog eene opheldering te geven: Ik heb gezegd dat de verligte en regtvaardige Vorsten zelven moesten paalen ſtellen aan hunne macht. — Zoo men nu daar uit wilde beſluiten, dat er dieshalve geen verligt en regtvaardig Vorst in wezen is, om dat (ten minsten ſedert geruimen tijd) geen Vorst dit voorbeeld aan het menschdom gegeven heeft; dan zou men uit mijn gezegde een zeer verkeerd gevolg trekken.

Het is niet te verwonderen, dat het denkbeeld van hun eigen macht te beperken, niet uit zich zelve bij de Souverainen, die anders zeer welmeenende inzichten hebben, opkomt. Wat ondervinden de Vorsten die het meest tot het goede geneigd zijn; die de ſterkſte voornemens hebben om de wetten in kracht te houden; om de algemeene ellende te verzagten, en hen die het volk verdrukken, met die geſtrengheid te behandelen, welke zij verdienen? Van het groot aantal nuttige ontwerpen, die zij vormen, wordt meer dan de helft veriedeld; om dat die geenen die door de verbetering der misbruiken iets verliezen zouden, hen zonder ophouden, ſtrikken ſpannen: Hoe zouden nu deze Vorsten ziende hoe weinig toereikende hunne wil is, om nuttige ontwerpen te doen gelukken zelfs in dien ſtaat van al-vermogen, welken zij zich zelven *toeſchrijven*; en niet genoeg doorgedagt heb-

met de manier waarop zij geſchat worden door de Wijsgeeren, die zich nooit door-

o-

hebbende, om te voelen, dat hunne willekeurige macht zelve de oórzaak dezer kwaal is, in het denkbeeld kunnen vallen, om hunne goede wil nog door nieuwe beletzelen te ſtremmen; en aan den wil van anderen het recht te geven van den hunnen tegen te ſpreken

De Vorsten, oordeelen doorgaands, even als andere menſchen, over 't geen mooglijk is niet dan door 't geen zij voor hunne oogen zien: maar hedendaags is in alle Landen, waar de Souveraine macht bepaald is, die bepaling minder te vinden in de wetten, dan wel in den, ſomtijds goeden maar dikwijls kwaaden wil, der geenen, die de wetgevers hebben goedgevonden tegen de macht van de Hooſden des Volks ten tegenwicht te ſtellen.

Om het denkbeeld van het beperken hunner eigene macht in de Vorsten te doen opkomen, zou vereischt worden dat zij eerst overtuigd waren, dat men zijn eigen macht kan bepaalen, zonder zijn wil aan den wil, en bij gevolg aan de plaagerijen, van andere menſchen te onderwerpen. ——

Zijn wil te doen afhangen van eens anders wil, of van de wettten zijn twee zeer onderſcheidene zaaken. Geen mensch zal met genoegen in 't eerſte toeſtemmen: wie van ons zou, uit zich zelven, in zijn huis willen inhaalen een opziender, buiten wiens goedvin-

overwinningen en zegenpraalen laaten verblinden.

B E-

vinden hij niets zou kunnen ondernemen? Maar genoegſaam alle menſchen zouden gereedelijk in het laatſte toeſtemmen. — Zijn wil noch van den wil van anderen, noch van den wil der wetten, te doen afhangen, kan geen rechtvaardig mensch begeeren. Die deze begeerte doet blijken, verklaart zich een vijand te zijn van 't gemeene welzijn, en ſtelt zich in een ſtaat van Oorlog met het geheele menschdom. — Dit te begeeren zou niet enkel ondeugend, maar ook onzinnig zijn. — Want 't zij men Onderdaan zij, of Souverain, moet men een van beiden kiezen, of dat onze wil van den wil van anderen afhange, of van de wetten, een derde keus kan er geen plaats hebben. Dit is ene onbetwistbaare waarheid, welke ik reeds onder verſcheiden gezicht-punten betoogd heb en nog nader zal openleggen in de beoeffenende aanmerkingen welke op deze verhandeling zullen volgen. Zoo de Souverainen van deze waarheid overtuigd waren; zoo zij klaarlijk zagen, dat men van de wetten moet afhangen, om niet van andere menſchen afhangklijk te zijn; dat het een zonder het ander onmogelijk is, en dat bij gevolg het krachtigſte middel om hun macht uittebreiden zou zijn hun eigen wil door de wetten te bepalen; dan zouden zij zoo geneigd zijn om grondwetten vast te ſtellen, als zij hedendaags daar van afkeerig ſchijnen te zijn. —

BEOEFFENENDE AANMERKINGEN.

Zoo de menſchen in een diepe onkunde van hunne rechten waren, zou men mogelijk minder reden hebben om hen te verligten : maar zij bevinden zich in een midden-ſtaat, waar uit noodzakelijk volgt, eene wankelbaarheid in hunne beginſelen, waaruit niets, dan kwaad, kan voortvloeien. Dit is een ſtaat, waaruit men hen niet ſpoedig genoeg trekken kan ; en zoo er één middel dienen kan, om hen daar uit te verlosſen, moet het dit zijn, dat men hen de waarheid, in haar geheele eenvoudigheid vertoone : opgeſmukte voorſtellen benadeelen de beste zaak : men moet tragten, aan vaste gevoelens te geraaken, en het zou gelukkig voor het menschdom zijn, dat ieder die juiste denkbeelden bezit, daar aan wilde arbeiden.

Boeken, die zonder eenige partij-zucht geſchreven zijn, worden, 't is waar, minder ge-

gelezen, minder geroemd, dan zulke, welke uit een geest van vergrooting en voor ingenomenheid voortvloeien: maar de eerst gemelde zijn de eenige die nuttig kunnen zijn, vooral in zoodanige omstandigheden, en dit is het, dat mij bepaald heeft, om de voorgaande verhandeling, met bijvoeging der volgende aanmerkingen in 't licht te geven.

§ I.

In de voorgaande verhandeling heb ik voornaamelijk gesproken van de willekeurige macht der alleenheerschers maar, als men zegt, dat de willekeurige macht (*despotismus*) moet vernietigd worden, dan wil men zeggen, dat, zoo veel het mogelijk is alle willekeurige macht uit de inrichting, der maatschappijen moet verbannen worden: dat is, dat men derzelver bestier in diervoege moet regelen, dat het de wetten en niet de menschen zijn, die regeeren.

De willekeurigheid, (*despotisme*) kan in allerleie Regeeringsvormen plaats hebben; en kan zijn openlijk of bedekt (*direct* of *indirect*).

Zij is (*direct*) openlijk, wanneer de macht, welke 't zij aan Overheden, 't zij aan onderhoorigen is toevertrouwd, bij geen wet beperkt is : zij is bedekt, als de hen toebetrouwde macht wel bij de wetten bepaald is, maar die wetten kwalijk ingerigt zijn en bij gevolg, 't zij door hen, aan welke de macht is opgedragen, of door anderen te loor gesteld kunnen worden. —

De vernietiging der willekeurige macht, hangt derhalve veel meer af van de volkomenheid der wetten, en van de manier, waar op het bestier is ingerigt, dan van de Regeeringsvorm. — Hoe eenvoudiger het bestier is, en hoe minder verscheidenheid en samenstelling er is in de voorwerpen, over welke dat bestier gaat, zoo veel te ligter zal men in den loop der zaaken het *despotismus*, dat is de willekeurige behandeling kunnen ontwijken. — Hieruit schijnt, wanneer alle andere zaaken gelijk staan, de willekeurigheid, moeilijker vermijd te kunnen worden in een Gemeenebest (*Republiek*) dan in eene eenhoofdige regeering, om dat het werktuig meer sa-

ſamengeſteld is : de voordeelen welke de eenhoofdige regeering boven Republicainſche heeft, ſchijnen wel te verminderen naar maate dat de kunst van wetten te maaken, volmaakter wordt, maar zoo men uit twee kwaade moest kiezen zou men de willekeurige macht van een alleenheerſcher, den voorrang geven boven de Republicainſche. De willekeurigheid is zeer moeielijk, (om niet te zeggen onmogelijk) te ontgaan, in alle regeeringen, waar de vrijheid des koophandels, en der Drukpers, niet geheel onbepaald, of ten minſten zeer groot is; waar de zijdelingſche belastingen niet veranderd zijn in land-ſchattingen (*h*) waar de beſtierders den moed niet hebben, om zich te ontlasten van een menigte zorgen, welke zij zich uit een kwalijk begrepen iever voor 't gemeene welzijn, hebben aangetrokken. Men moet zich met

(*h*) Ik beſchouw hier de landſchattingen, en de vrijheid des Koophandels en der Drukpers niet anders dan in derzelver betrekking tot de willekeurige macht.

Zij is (*direct*) openlijk, wanneer de macht, welke 't zij aan Overheden, 't zij aan onderhoorigen is toevertrouwd, bij geen wet beperkt is : zij is bedekt, als de hen toebetrouwde macht wel bij de wetten bepaald is, maar die wetten kwalijk ingerigt zijn en bij gevolg, 't zij door hen, aan welke de macht is opgedragen, of door anderen te loor gesteld kunnen worden. —

De vernietiging der willekeurige macht, hangt derhalve veel meer af van de volkomenheid der wetten, en van de manier, waar op het bestier is ingerigt, dan van de Regeeringsvorm. — Hoe eenvoudiger het bestier is, en hoe minder verscheidenheid en samenstelling er is in de voorwerpen, over welke dat bestier gaat, zoo veel te ligter zal men in den loop der zaaken het *despotismus*, dat is de willekeurige behandeling kunnen ontwijken. — Hieruit schijnt, wanneer alle andere zaaken gelijk staan, de willekeurigheid, moeilijker vermijd te kunnen worden in een Gemeenebest (*Republiek*) dan in eene eenhoofdige regeering, om dat het werktuig meer

sa-

ſamengeſteld is : de voordeelen welke de eenhoofdige regeering boven Republicainſche heeft, ſchijnen wel te verminderen naar maate dat de kunst van wetten te maaken, volmaakter wordt, maar zoo men uit twee kwaade moest kiezen zou men de willekeurige macht van een alleenheerſcher, den voorrang geven boven de Republicainſche. De willekeurigheid is zeer moeielijk, (om niet te zeggen onmogelijk) te ontgaan, in alle regeeringen, waar de vrijheid des koophandels, en der Drukpers, niet geheel onbepaald, of ten minſten zeer groot is; waar de zijdelingſche belastingen niet veranderd zijn in land-ſchattingen (*h*) waar de beſtierders den moed niet hebben, om zich te ontlasten van een menigte zorgen, welke zij zich uit een kwalijk begrepen iever voor 't gemeene welzijn, hebben aangetrokken. Men moet zich met

(*h*) Ik beſchouw hier de landſchattingen, en de vrijheid des Koophandels en der Drukpers niet anders dan in derzelver betrekking tot de willekeurige macht.

met ſommige voorwerpen niet ophouden, noch bekommeren, om zich des te beter te kunnen toeleggen op die welke noodzakelijk zijn.

't Is het gemis of gebrek van Grondwetten, 't welk de openlijke of bedekte willekeurige macht der Opperhoofden veroorzaakt: en 't is het gebrek of gemis der burgerlijke wetten, en van het beſtier, 't welk aan de willekeurige handelingen der ondergeſchikte machten openlijke of bedekte aanleiding geeft. Het aanwezen en de volmaaktheid der Grondwetten, is geen bewijs van de volmaaktheid der burgerlijke wetten en van het beſtier: dus bewijst de volmaaktheid der *Conſtitutie* ook niet die der Regeeringsvorm; maar zij verzekert de duurzaamheid der plaatshebbende inrigtingen, hoedaanig die ook zijn.

Om dezelfde reden, wijl de vernietiging van de willekeurige macht der ondergeſchikten in eene alleenheerſching, niet min de dan een noodzakelijk gevolg is, van de bepaaling der willekeurige macht van den *Monarch*, moet

moet men ook niet gelooven dat, om het *despotismus* uitteroeien, het genoeg is de macht van den Souverain te beperken : er is geen noodzakelijk verband tusſchen die twee ſoorten van *despotismus*, van twee Landen, waar van het een goede wetten van beſtier, dat is te zeggen goede burger-wetten en een goed bewind maar geene, of geen goede Grondwetten had; terwijl het andere een goede *conſtitutie*, maar geen goede burgerwetten en een verkeerd beſtier hadde, zou het laatſte Land het ongelukkigſte zijn; niet alleen om dat de voortreflijkheid der *conſtitutie* zelve oorzaak zou zijn van de duurſaamheid van den beklaaglijken ſtaat van dat Land, maar ook om dat het geluk, dat is te zeggen, de zekerheid en vrijheid meer onmiddelijk afhangen van de wetten van beſtier, dan van de Grondwetten. —

De gebreklijkheid, of het gemis, eener *conſtitutie* doet zich niet gevoelen dan zeer van verre, terwijl de gebreken of misbruiken, in het beſtier plaats hebbende, elk oogenblik worden opgemerkt. Daarenboven is

het willekeurig gezag der ondergeſchikte machten (en om dezelfde reden dat der Hoofden van een *Republijcq*,) veel harder dan dat van een *Monarch*, om dat de burgers in minder afſtand van hen zijn, dan van een *Monarch*, en dat zij om dezelfde reden, meer vermengde belangen hebben. —— Zoo men kiezen moest, zou men liever leven, in dat Land 't welk geene *conſtitutie* hadt: maar zij zouden, 't een zoo wel als 't andere ongelukkig zijn, het eene daadelijk, en het andere om dat het maar één voorbijgaand geluk zou bezitten; want, ſchoon het gebrek eener *conſtitutie* door zich zelve, de wetten van het beſtier niet kwaad maakt, is het echter onmoogelijk, gelijk ik meene, in mijne verhandeling, genoegſaam bewezen te hebben, dat het gebrek der *conſtitutie* niet het verval der beſtierwetten zou na zich ſlepen, en dat de willekeurige macht van het Opperhoofd, ook niet ten gevolge zou hebben het *despotijcq* gedrag zijner ondergeſchikten. Ondertuſſchen voelt men, door 't geen ik gezegd hebbe, dat menſchen van zeer goede trouw,

zeer

zeer geneigd kunnen zijn, voor 't willekeurig Oppergezag van een Alleenheerscher. — Het *despotismus* der ondergeschikten, is, zeggen zij, in een *Monarchie* zoo strijdig tegen de macht van den Vorst, als schadelijk voor de Onderdaanen: de volstrekte *Monarch* is bij gevolg door zijn eigen belang gencigd, om 't zelve te bedwingen, goede wetten te geven, en het bestier eenvoudig te maken. Hij heeft daar meer belang bij, dan de Hoofden eener *Republijcq* hebben; en Hij heeft ook meer middelen, dan zij, en dan een Vorst, wiens macht bepaald is, in handen, om zijne ontwerpen ter uitvoer te brengen. Dit alles is waar, ten minsten grootendeels. En dit bewijst dat eene alleenheersching in der daad groote voordeelen heeft; maar dit bewijst niet dat ze willekeurig moet zijn: het bewijst dat de Grondwetten wel ingerigt moeten zijn, en dat mogelijk alle de *Constitutien*, welke plaats hebben, kwalijk zijn ingerigt; het bewijst dat het van 't belang van een willekeurig Vorst zou zijn alle deze zaaken te doen. Maar de ondervinding leert

dat zij er niets van ter uitvoer brengen. — En hoe zouden zij er ook toe kunnen komen? —— Zij zouden meer dan menſchen moeten zijn. En dan eerst zouden zij voelen, dat het willekeurig gezag niet dan een zeer kortſtondig geluk aanbrengt en zij zouden zelfs den wortel des kwaads tragten uitteroeien.

Zij die voor de macht van een volſtrekt Alleenheerſcher geneigd zijn, en doordenken, beſchouwen het, willekeurig gezag van een enkel mensch, niet als nuttig in zich zelve. Zij voelen, met ons, dat het nog beter zoude zijn, dat die macht door de wetten geregeld ware; maar zij gelooven niet, dat dit mogelijk zij; zij gelooven dat men, met de macht van den *Monarch* te bepaalen, de macht der ondergeſchikten altijd vergrooten zal: en van deze twee kwaaden, kiezen zij dat, 't welk hen het minſte toeſchijnt, en ook waarlijk het minſte zou zijn, zoo hunne onderſtelling gegrond ware: maar die onderſtelling is valsch, en zal nog valſcher zijn naar maate de kunst van wetten te maa-

maaken, tot meer volkomenheid gebragt zal worden. —

Zoo de grondwetten nadeel deden, aan de wetten van beſtier, zouden de voorſtanders van de willekeurige macht gelijk hebben: maar, waarom zouden de eerſte de laatſte benadeelen?

„; Wat reden heeft men om, te gelooven, dat, daar de eerſte goed zijn, de laatſte kwaad zouden moeten zijn? Waarom zou men niet klaar kunnen uitdrukken, wat aan de ondergeſchikte machten verboden is, daar men duidelijk heeft uitgedrukt wat den Soverain niet vrijſtaat? De klaarheid der wetten, verbreekt het *despotismus* in 't algemeen; dat is te zeggen, verbant het willekeurige uit het bewind. Als de gantſche wereld weet, wat elk Lid van den ſtaat het recht heeft te mogen doen, kan het *despotismus* zich niet meer verbergen, en even daar door is het bijna vernietigd, en allen, die een wettige macht bezitten, vooral de *Monarch*, in wien de volheid der uitvoerende macht berust, moeten noodwendig bij deze vernietiging winnen:

want een onwettige macht kan niet lang beſtaan, dan ten kosten der wettige macht. De gantſche wereld zou bij de vernietiging van het *despotismus* winnen, zij die gehoorzaamen, zoo wel als die het recht van gebieden hebben; De eerſte om dat zij voortaan niet zullen behoeven te gehoorzaamen dan aan de wetten, of ten minſten aan zulken die recht hebben om te gebieden, volgends het voorſchrift dat de wetten hen geven; en de laatſten om dat zij meer zekerheid zullen hebben, dat hunne bevelen zullen gehoorzaamd worden. — Alleen de indringers, dat is zij die regeeren willen zonder dat zij er het recht toe hebben, zullen er bij verliezen.

't Is met de Regeering even als met alle andere zaaken dezer wereld. Zal ze goed zijn, dan moet ze ons niet alleen voordeelen verſchaffen, maar dan moeten die voordeelen ook duurzaam zijn. Het oogmerk der *Conſtitutie* is de bewaaring der vastgeſtelde orde : maar de volmaking der *Conſtitutie* beſtaat in de duurzaamheid der orde van de maatſchappij te verzekeren, zonder haare voor-

voordeelen te verminderen, en zonder te beletten, dat ze tot grooter volkomenheid gebragt kan worden. ——

Is er ergens zulk eene *conſtitutie* in wezen? Neen! Is zij mogelijk? ik ben er (om niet ſterker te ſpreken) van overreed.

Zoo men door *Conſtitutie* niets anders verſtondt, dan die tegen elkanderen overſtaande machten; die Staats-ligchaamen wier verſchillende belangen elkanderen in evenwicht houden, zou het zeer wel kunnen zijn dat de voorſtanders van het *despotismus* gelijk hadden. Ik ben overtuigd (en beroemde en geachte Franſche ſchrijvers van onzen tijd zijn er even zeer van overtuigd, en hebben het geleerd langen tijd, voor ik er om dagt) dat deze tegenwichten, het werktuig maar des te meer ſamengeſteld maaken. Men moet de grondwetten zelve, die den Souverain voorſchrijven, wat Hij zich niet moet veroorlooven, niet verwarren met de *maatregulen*, welke men rechtſtreeks of van ter zijde neemt, om hem te beletten, die wetten te ſchenden. — De tegenwichten waar van

ik

ik ſpreke, zijn niets anders dan middelen, welke men heeft uitgedagt, om op het gedrag van den Souverain een wakend oog te houden.

Als de wetten zelve onbepaald ſpreken, en tegen den Souverain niet anders ſtellen dan een of meer tusſchen-machten, aan wier doorzicht en goeden wil zij de zorg overlaten om den Vorst te beletten, zijn macht te misbruiken; vermeerderen zij de willekeurigheid, in plaats van het te verminderen. 't Is in dit geval met die tusſchen-machten, omtrent even eens geſteld, als met de boekkeurders die men heeft uitgedagt om de vrijheid der drukpers te beteugelen. — Een goed gedeelte der aanmerkingen welke ik tegen dat boek-keuren gemaakt heb (zie *Beschouwingen* Hoofdſt. IV.) zijn ook hier toepaslijk. — De traagheid der Wetgevers, en derzelver onbekwaamheid om goede maatregelen te nemen, is de oorzaak van het uitdenken dezer ontoereikende middelen.

De Wetgever moet nooit ſtaatmaaken, noch op den goeden wil noch op 't gezond ver-

verſtand der menſchen : — all' 't geen hij bedoelt, moet hij trachten te verkrijgen door de wetten. Maar het onderſcheid, tusſchen het gedrag dat hij houden moet omtrent de burgers, en 't geen hij in acht moet nemen ten opzichte der geenen, aan welken hij de Oppermacht toebetrouwt, beſtaat hier in, dat hij de vrijheid der eerſten zoo min mogelijk, en, om dezelfde reden de vrijheid der laatſten zoo veel mogelijk, moet beperken.

Hoe volmaakter de wetten zijn, zoo veel te minder is het, uit den aart der zaaken noodzakelijk, maatregelen te nemen om dezelve te doen gehoorzaamen: want, zijn ze volmaakt, dan zal men die volmaaktheid, uit zich zelven opmerken, en, zoo men rechtvaardig is, niet in de verzoeking komen om die te ſchenden : en zelfs wanneer men onrechtvaardig is, zal de overtreding zoodanige wetten, welker volmaaktheid algemeen erkend is, al te zichtbaar de openlijke verachting na zich ſlepen, dan dat iemand, die maar een weinig gevoel van eer heeft, van zich

zich zou kunnen verkrijgen tegen die wet een te zondigen. Is het noodzakelijk dat de Wethouderschap maatregels nemen, om menschen van zekeren rang te beletten openlijke zakken-rolders te zijn? Neen. Waarom niet? om dat het zakken-rollen, algemeen erkend is voor een eerlooze daad. Men moet echter, schoon er geene maatregels van de regeering tegen nodig zijn, de dieffallen verbieden, en die zich daar aan schuldig maaken straffen. De wet en de straf doen geen derden eenig nadeel. Maar wat zou men er van zeggen, indien men om in een vergadering het stelen te beletten, een ieder die dezelve bijwoonde, de handen op den rug wilde vastbinden?

Als de Grondwetten wel ingerigt zijn; als men er klaar in uitgedrukt en ontvouwd vindt, wat de Souverain zich niet moet veroorlooven; dan mag, en moet men in die wetten, dat is te zeggen in de *Constitutie*, uitdrukkelijk stellen, dat niemand den Souverain moet gehoorzaamen, wanneer hij iets gebied dat strijdig is tegen de grondwetten,

of

of tegen een dier wetten, waar van de Wetgever Hem niet heeft toegelaten iemand te ontheffen. —

Zoo dra de wetten klaar zullen ſpreken, dat is te zeggen zoo dra ieder naauwkeurig zal weten, wat dezelve voorſchrijven, zal de beoordeeling van 't algemeen, een veel ſterker tusſchen-macht zijn, dan eenig *Parlement*. Laaten de wetten duidelijk zijn; dan zal de algemeene beoordeeling genoeg toereikende wezen, niet alleen om den Souverain binnen de paalen zijner macht te houden, maar ook om de onderdaanen te weêrhouden van te gehoorzaamen, wanneer Hij hen iets wilde doen ſtrijdig tegen de wetten. Wie zou hedendaags, een Souverain gehoorzaamen, die hem gebood een moord te begaan? Ik wil echter niet beweeren, dat men zich met dezen éénen beſchermer der *conſtitutie* (het oordeel van 't algemeen) hoe vermogend het zelve in mijne oogen ook zij, moet vergenoegen, als de grondwetten duidelijk zijn, mag men er een ſtrafdreigende vaſtſtelling bijvoegen, 't geen men zich nooit

zou

zou mogen veroorlooven, zoo lang dezelve zoo gebrekig zullen zijn als onze tegenwoordige *Conſtitutien*; een ſtraf bedreigende vaſtſtelling, welke, zonder aan eenig bijzonder Ligchaam in den ſtaat een ſchrikbarende of kwellende macht optedragen, meer ontzaglijk voor de Souverainen zou zijn dan eenige andere macht dien men hen zou kunnen tegenſtellen. —— De misdaad van gekwetſte *Conſtitutie* moet de grootſte van alle misdaaden zijn: en men kan (voor hen die zich daar aan, als eerſte voorganger 't zij met te gebieden 't zij met te gehoorzaamen ſchuldig maken) ſtraffen uitdenken, welke in ſtaat zijn de machtigſte menſchen daartoe de lust te benemen. Zoo er wetten zijn, die zoo ingerigt behooren te zijn, dat het niet mogelijk is er verſchillende uitlegginge aan te geven, —— dan zijn het vooral de grondwetten: maar de voorwerpen, waarover ze gaan, zijn zoo klein in getal, dat men met reden kan hoopen mids men er den wil toe hebbe, het zoo ver, zonder ongemeene verſtands kragten nodig te hebben, te zullen

bren-

brengen, dat die wetten zoo zullen ingerigt zijn, als zij behooren te zijn.—

Laat ons, zonder tot in den grond dezer ſtoffe door te dringen er eens een vluchtig oog op werpen.

Zoo lang de Souverain, zijne legers even gereedelijk zal kunnen gebruiken om zijn volk te onderdrukken, als om het te beſchermen, en even zoo gereedelijk als hij dezelve moet mogen aanvoeren om oproeren te dempen : zoo lang Hij de Natie naar zijn welgevallen zal kunnen belasten : zoo lang Hij wetten zal kunnen maken en afſchaffen : dat is te zeggen, zoo lang Hij, zonder uitdruklijke toeſtemming der Natie de vastgeſtelde orde zal kunnen verzetten : zoo lang in de *Conſtitutie* niet uitgedrukt zal zijn, tot hoe verre de Vorst zelf, voor zijn perſoon, aan de burgerwetten onderworpen is : zoo lang niet, voor alle andere zaaken, op eene onveranderlijke wijze bepaald is, hoe de Natie vertegenwoordigd moet worden ; zal men geene maatſchaplijke geregeldheid hebben.—

't Is van de meerdere of mindere volkomenheid van dit alles te ſamen, dat de meerdere of mindere volkomenheid der maatſchaplijke-orde afhangt. Maar als eenmaal zullen geregeld zijn 1° de manier om de Natie bij een te roepen of wel te doen vertegenwoordigen 2° De manier om de belastingen te heffen, en de gemeene geld-middelen te beſtieren, en 3° Het burgerlijke en misdaadſtraffende Wetboek (*le code des Loix civiles & criminelles*) gemaakt zal zijn: zal het overige niet moeilijk vallen. —— Maar 't is dat overige, dat is te zeggen de maatregels, die men neemt, om voortekomen dat de eens vastgeſtelde orde niet weder verbroken worde, 't geen de *Conſtitutie* uitmaakt. 't Is, bij voorbeeld, in de *Conſtitutie*, dat men op een klaare en onderſcheidenlijke wijze moet uitdrukken, in welke gevallen de krijgsmacht, den Souverain niet moet gehoorzaamen, 't is in de *Conſtitutie* dat men moet uitdrukken, wat men verſtaat door *het veranderen der vastgeſtelde orde*, en wat men

men verſtaat door *heerſchen* of *regeeren* enz. (*)

§ II.

Men denke niet, dat men de *Monarchale* macht zou vernietigen, met in de *Conſtitutie* te bepaalen, in welke gevallen de krijgsmacht den Vorst niet moet gehoorzaamen. Zoo men een andere macht in den ſtaat inſtelde, zonder welks bewilliging de *Monarch* in zekere gevallen de troupes niet zou mogen verzamelen, of ergens heen doen trekken, en dat het van de voorzichtigheid en den goeden wil van dien macht afhing, zijne toeſtemming te geven of te weigeren; dan zou de *Monarch* billijke reden hebben van niet te vreede te zijn met zulk eene ſchikking: want dan zou men zijn wil afhanglijk maaken van den willekeurigen wil van een ander, 't geen iets is, waar toe niemand, in hunne plaats, met genoegen zal overgaan. (Zie de aantee-

ke-

(*) Zie hier na bladz. 106.

219180

kening g pag. 55). De maatſchaplijke orde zou verre van er bij te winnen, er door verliezen: de uitvoering van zaaken welke ſpoed vereiſchen, zou er door vertraagd worden; en in 't algemeen zou men 't willekeurige in 't beſtier vermeerderen, in plaats van verminderen [zie § I. pag. 63.] maar, wanneer men in de *Conſtitutie*, met duidelijke en wel ingerigte wetten, uitdrukt, in welke gevallen het Leger aan den Vorst niet moet gehoorzaamen; dan kiest men het eenige middel, zonder 't welk het volſtrekt onmogelijk is, het willekeurig gezag (*despotismus*) binnen eenige paalen te houden, en zonder 't welk er nooit veiligheid voor de Natie zijn kan; en verre van de macht van den *Monarch* te verkleinen, vergroot men dien, door dat zelfde middel, in der daad. Om een leger te doen optrekken is het niet genoeg dat de Souverain zulks wil. Het leger moet het ook willen doen. En daar toe is vooral nodig, dat de gezamenlijke bevelhebbers [*le corps des Officiers*] er toe genegen zijn. Zoo men thans in aanmerking neemt, dat het ligchaam der

Of-

Officieren, immers in veele Landen, beſtaat uit de verligtſte medeleden der maatſchappij, zal men ligt begrijpen, dat de legers, veel meer geneigd zullen zijn om te gehoorzaamen, wanneer zij beſchouwd worden te zijn in dienst van den Staat; en hunne verpligting om te gehoorzaamen gegrond is op de wetten, —— dan wanneer dezelve geen anderen grond heeft dan een bijzondere verbintenis met den perſoon van den Vorst aangegaan, —— En ook dat zij de gehoorzaamheid veel beter zullen betragten wanneer de wet of verbintenis, welke die gehoorzaamheid van hen vordert, met de Reden overeenkomt, dan wanneer ze onredelijk is. Zoo men dieshalven de Legerhoofden verpligt in alle gevallen zonder eenige uitzondering den Vorst te gehoorzaamen, zullen zij, voelende dat het onmogelijk is dat er geene gevallen zouden zijn, welke men had moeten uitzonderen; gevallen in welke de gehoorzaamheid zedekundig onmogelijk zoude zijn, om dat ze ſtrijden zoude tegen hunne natuurlijke verpligting, welke vroeger dan eenige

verbintenis, dan eenige ſtellige wet, op hen gelegen heeft, zich veel eer veroorlooven, ſomtijds, voor zij gehoorzaamen, met hunn' geweten te raadplegen, en zelfs in deze gevallen, of niet of kwalijk te gehoorzaamen; 't geen zij zich niet zouden veroorlooven, zoo de wet zelve de gevallen bepaalde, in welke hunne gehoorzaamheid moet ophouden.

Zoo de wet, de grenspaalen dezer gehoorzaamheid klaar aanwees, zouden zij, als, om zoo te ſpreken door den Wetgever zelven geleid werdende, zich aan deszelfs wijsheid gedragen. — De wijsheid der wetgeving zouden ſchroom dien zij ſomtijds zouden kunnen hebben, wegnemen en zij zouden de bevelen van den *Monarch*, in alle bij de Wet niet uitgezonderde gevallen, des te vaardiger en zonder eenig verder onderzoek of nadenken, gehoorzaamen. Niemand is er meer overtuigd, dan ik ben, dat er in 't geheel geene gehoorzaamheid meer zou plaats hebben, wanneer zij, die gehoorzaamen moeten, zich zouden mogen veroorlooven, de bevelen,

len, welke men hen geeft, te beredeneeren en uit te pluizen. — Men moet, aan zijne verbintenisſen, en aan de wetten, naar de letter voldoen : maar om dit zedekundig mogelijk te maaken, moet men eerst overtuigd zijn, dat men het *recht* heeft om te gehoorzaamen, en moet men in den grond zelfs ook overtuigd zijn [ten minſten om van gantſcher harte te gehoorzaamen] dat hij die de bevelen geeft, er het recht toe heeft.

Men heeft deze overtuiging niet altijd nodig om verpligt te zijn tot gehoorzaamen; want de bijzondere leden der maatſchappij zijn verpligt de wetten te gehoorzaamen, zelfs wanneer zij niet overtuigd waren, dat er een overeenkomst der maatſchappij plaats hadde. Ja zij moeten die gehoorzaamen, al wisten zij zeker, dat er zulk eene overeenkomst niet was, ja dat Hij, die hen regeerde, een overweldiger was. — Zij zijn dan die onderwerping ſchuldig, niet aan het recht van den Gebieder maar aan de goede orde en 't gemeene welzijn, dat is te zeggen aan hen zelven en aan hunne medeburgers.

Maar men kan in geen geval gehoorzaamen, wanneer men er ten minſten het *recht* niet toe heeft.

Laaten wij dan nu onderzoeken 1° Wat deze lijdelijke gehoorzaamheid, welke wij 't zij aan onze verbintenisſen 't zij aan de wetten ſchuldig zijn, eigenlijk is, hoe verre zij zich uitſtrekt. 2° Welk onderſcheid er is, tusſchen de gehoorzaamheid, welke wij ſchuldig zijn aan een, of meer menſchen, aan welke wij ons verbonden hebben te gehoorzaamen, en die gehoorzaamheid welke wij aan de wetten ſchuldig zijn? —— En eindelijk, welk onderſcheid er zij tusſchen de gehoorzaamheid welke de burgers in 't algemeen en de uitvoerders der wetten aan den Staat ſchuldig zijn, als er geen wettige overeenkomst der maatſchappij is, en, als er zulk een overeenkomst wel is.

Om mijne denkbeelden wel te ontvouwen, moet men weder tot de eerſte beginſelen opklimmen, dit zal ik doen. Ik zal mij zelfs van mijn onderwerpen verwijderen, om een uitſtap te doen, over het geluk;

om dat ik mij verbeelde, dat ik daar door een nieuw licht zal verſpreiden, over al 't geen ik tot hier toe gezegd heb en mijne ſtellingen op een te vaster grondſlag vestigen zal.

VAN HET GELUK.

Het geluk der menſchen in 't algemeen is het oogmerk der Zedekunde en Wetgeving Ondertusſchen maakt men zedekundige ſamenſtelſels en wetboeken, zonder dat men eerst zich zelven afvraagt, waar in dat geluk 't welk men bedoelt eigenlijk beſtaat, of ten minſten houdt men zich te vreden met onbepaalde denkbeelden; in plaats van te beginnen met zich een juist denkbeeld van 't geluk te vormen? Is dit niet tegenſtrijdig? —— Ja van de zijde der geenen die waarlijk het goede wenſchen; maar niet van hen die de menſchen misleiden willen. —— Voor de zulken is het gemaklijk eenige hoogdravende woorden bij de hand te hebben, wier beteekenis niet genoeg vastgeſteld is en welke zij dus op hunne wijze kunnen uitleggen om ons te verleiden.

De Wijsgeeren die deze ſtof ter goedertrouw behandeld hebben, hebben naar 't mij toc-

toeſchijnt ſomtijds zich zelven bedrogen; door dien zij de vraag, *waar het geluk in beſtaat* (met welke men het onderzoek moest beginnen) verward hebben met de vraag: *welke de zekerſte middelen zijn om tot het geluk te geraaken?* In welken ſtaat moet ieder mensch, of zelfs een dier zich bevinden om gelukkig te zijn? Dit is de vraag welke men aan zich zelven moest doen.

Zoo men mij die vraag voorſtelde, zou ik antwoorden: *in een duurzaamen ſtaat van vergenoegen.* En zoo men mij vervolgends vroeg: in welken ſtaat moet men zich bevinden om vergenoegd te zijn, zou ik er op zeggen: *men moet geene ligchaamlijke noch verſtandelijke ſmerten gevoelen*: en bij gevolg *niet verhindert worden in het vrije gebruik zijner vermogens.*

Geene ſmerten te hebben baart het *vergenoegen*, en de *aanhoudenheid van dezen ſtaat*, is 't geen ik noem, en 't geen men moet noemen het *geluk*, of, zoo men liever wil de *gelukzaligheid.*

Zoo men mij toevoegde, dat het wel een droe-

droevig geluk is, 't welk alleen ontkennend is, en beſtaat in niet te lijden; dan zou ik antwoorden, dat een aanwezen, 't geen niet ſmertelijk is, altijd een genot is. De opvolging der gewaarwordingen, die wij ondervinden, en de opvolging onzer denkbeelden zijn genietingen, welke, zoo lang geene dezer denkbeelden of gewaarwordingen ſmertelijk is, een zeer wezenlijken ſtaat van welzijn uitmaken. Te zeggen dat geene ſmerten te hebben, geen ſtellig geluk uitlevert, zou even min door gedagt zijn, dan dat men zeide, dat geene twijffelingen te hebben, geene ſtellige overtuiging zoude uitleveren.

Even gelijk het gemis van allen twijffel, de overtuiging voortbrengt, zoo baart ook het afwezen van alle ſmert het geluk. —

Men gevoelt zelfs algemeen genoeg, dat de bevrijding van ſmerten een aangenaame ſtaat is, dewijl men zegt dat de gezondheid een goed is; en dewijl het leven gehouden wordt voor een goed op zich zelve.

Dit zou het niet zijn, zoo de bevrijding van ſmerten geen aangenaame ſtaat was: maar

maar zij is zulks, zoo dra het afweezen van ſmerten, het vergenoegen voortbrengt. Van daar gaat de hoeveelheid van 't goede, die van het kwaade te boven: want de dagelijkſche, de gewoonlijke ſtaat van alle menſchen is niet, lijdende te zijn; en van het oogenblik, dat het afwezen van ſmerten is een ſtaat van aangenaamheid, is, om dezelfde reden het gemis van vermaaken geen ſmert. Inderdaad zijn de vermaaken niets voor hen die dezelve niet kent. *Ignoranti nulla cupido.* ——

Zoud gij gelooven, dat van twee dieren, waar van het eene geen vermaak hoegenaamd behoefde, en het andere wel de behoefte maar ook teffens het vermogen had van een vermaak te genieten, het laatſte gelukkiger zou zijn dan het eerſte? Maar dit is het niet, waar over wij thans handelen.

Het ſchijnt, dat alle onze daaden, alleen daar toe ſtrekken (ſchoon wij deze beweegreden aan ons zelven niet openleggen) om ons te doen blijven in dezen ſtaat van *geene ſmerten te ondervinden*, en het zelfde heeft bij al-

alle dieren plaats. De Natuurlijke behoeften doen hen de vermaaken zoeken : die behoeften voldaan zijnde denken zij er niet meer om; en uit dit gezichtpunt beschouwd zijn zij gelukkiger dan wij, die veel meer gekweld worden, door onze inbeelding dan door onze wezenlijke behoeften.

Men vindt menschen, die zich gewillig zouden getroosten zeer aanhoudende smerten te ondergaan, om dat geene te erlangen 't geen zij wenschen : maar om wat reden ? om dat de smert van niet te bezitten, 't geen zij begeeren, voor hen een veel grooter smert is, dan die, waaraan zij zich onderwerpen om hun oogmerk te bereiken.

Men vindt menschen, die zich niet zouden willen ontdoen van de begeerten, welke hunne kwellingen veroorzaaken; maar het is niet minder waar, dat het beter voor hen zou zijn, dat zij die niet ondervonden. Ik zeg niet dat men van de vermaaken dezes levens moet afstand doen : de vermaaken zijn niet strijdig aan het geluk, noch zelfs de begeerten dezer vermaaken, zoo ze maar

niet

niet geweldig zijn : maar ik zeg dat de vermaaken het geluk niet aanbrengen. Zij zijn voor het geluk 't zelfde dat een fierlijke lijst is om een ſchoon ſchilderſtuk, 't welk zonder lijst kan beſtaan.

Schoon de vermaaken niet ſtrijdig zijn aan het geluk, wanneer men er een maatig gebruik van maakt, kunnen ze echter het geluk niet uitmaaken, want men kan dezelve niet genieten dan maar nu en dan. Zoo de tusſchentijd, welke die genietingen van een ſcheidt, geen aangenaame ſtaat is, dan zijn wij niet gelukkig : en dit zelfde heeft ook plaats bij de dieren. Maar hoe kan nu die tusſchentijd, dat is het grootſte gedeelte van ons leven, aangenaam zijn, zoo het niet is door de bevrijding van ſmerten, en het vrije gebruik onzer vermogens?

Ik zeg niet dat de bevrijding van ééne ſmert in 't bijzonder; noch dat ééne gewaarwording of één denkbeeld, 't welk niet ſmertelijk is, op zich zelve een vermaak is. Zij zijn het niet, ten minſten niet, ten zij ze nieuw zijn. Men noemt alleen vermaak een

ge-

gevoel, dat levendig is, en meer levendig dan wij dagelijks gewoon zijn te ondervinden. Maar ik zeg dat de ſtaat *van ſonder ſmerten te zijn*, van niet *belet* te worden in het gebruik zijner vermogens, van niets in zijn geheugen bewaard te vinden 't welk een ſmertelijk herdenken veroorzaakt dat geene is, 't welk het vergenoegen uitmaakt, in welks aanhoudendheid het geluk beſtaat. Tuſſchen het vergenoegen der beesten en het onze is dit onderſcheid, dat het onze overdagt wordt, en het hunne niet: wij hebben *een gevoel* van ons welzijn en zij niet van het hunne. — Van dezen kant beſchouwd, hebben wij een groot voordeel boven hen. Men zal mij mogelijk zeggen, dat een mensch zonder begeertens een wezen zou zijn, dat zich zeer verveelen en bij gevolg zeer ongelukkig zijn zou: dit ontken ik. Een mensch, die van alles een walg heeft, is een ongelukkig wezen, maar niet een mensch die zonder begeerten of immers zonder ſmertelijke begeerten is, dat is zonder dat ſoort

van

van begeerten, welke niet ieder oogenblik voldaan kunnen worden.

Men zal mij nog zeggen dat die ſtaat van geene ſmerten te hebben, in de natuur onmogelijk is. Dit ſtem ik in zoo verre toe. Er is niets volmaakt onder de Zonne. Er is geen volmaakt Vierkant, geen volmaakt Rond. Moet men daar uit beſluiten, dat men in de meetkunde niet moet bepaalen, wat een vierkant of een rond is; en dat deze wetenſchap minder juist is, om dat er in de natuur geen volmaakt rond gevonden wordt?

Het beginſel, 't geen ik hier ſtelle, is zeer vruchtbaar. Ik zal het bewijzen en breeder ontvouwen bij eene andere gelegenheid. Maar of men het al of niet met mij eens zij, dat het geluk beſtaat in de bevrijding van ſmerten, dit doet in den grond, op dit oogenblik, niets tot de zaak; mids men mij maar toeſtaa, dat *de bevrijding van ſmerten* de *grondſlag* is van het geluk van alle gevoelige wezens. Maar dit is een voorſtel, 't welk men naar alle waarſchijnlijkheid mij niet zal tegenſpreken.

't Is genoeg dat men dit toeſtaat, om te voelen dat, de eerſte en voornaamſte zorg van den mensch, en van alle dieren moet zijn zich, voor ſmerten te behoeden. —

De eerſte bede, mogelijk de eenigſte, welke een zwak dier aan ſterke en overweldigende dieren, die hem omringden, zou moeten doen, is, om door dezelve niet ontrust te worden. Doet mij geen kwaad, en ik verg u niet dat ge mij goed doet. Dit is de taal dien hij tegen hen zou moeten voeren. Gelukkig! Zoo hij verhoord mogt worden. 't Is niet zoo zeer om elkander te helpen, als om zich onderling voor 't kwaade te behoeden, dat men zich in de maatſchappijen vereenigd heeft.

GE—

GEVOLGEN.

I.

Wij kunnen ongelukkig zijn door onze eigene ſchuld; wij kunnen het ook zijn, door zaaken buiten ons toedoen voorvallende, en door den wil van andere menſchen. Maar ſchoon andere menſchen ons ongelukkig kunnen maaken, of ten minſten ons ſmerten aandoen, ons geluk dwarsboomen kunnen; hebben zij niet even zeer in hun vermogen ons gelukkig te maaken. De middelen welke zij zouden wille aanwenden om ons geluk te bevorderen zouden er ons niet zelden van verwijderen. Ons geluk moet ons eigen werk zijn.

Wij hebben derhalven de overeenkomst der maatſchappij niet aangegaan om ons wederzijdsch gelukkig te maaken, maar wij hebben dat gedaan, 1° Om het kwaad voorte-komen, 't geen wij elk ander konden doen.

2. Om ons te beter van alle moeielijkheden welke ons kunnen overkomen, te bevrijden. 't Is dan, (gelijk ik bladz. 14 gezegd heb) alleen de zekerheid, welke wij in het maaken dier overeenkomst ten oogmerk gehad hebben; en wel *de zekerheid van onze perſoonen*, en niet die van den Staat. Men moet buiten twijffel ook op de laatſte bedagt zijn, wegens haare betrekking tot de eerſte. Maar het is niet noodig dat voor te preêken. 't Is niet in 't verzuimen van zich daarmede werkſaam te houden, dat hedendaags de Vorſten zondigen. En ik geloof, dat er zeer weinige menſchen van verſtand zullen zijn, die van dit ſoort van zekerheid niet zeer gewillig afſtand zouden doen.

Is de zekerheid onzer perſoonen het oogmerk van de verbintenis der maatſchappij, dan moet men voor alle andere zaaken tragten de willekeurige macht te vernietigen. Want niets is meer lijnrecht ſtrijdig tegen de zekerheid, dan van den veranderlijken wil der menſchen afthangen.

Men moet ook trachten de burgers voor

al-

alle moetelijke ongevallen te beveiligen; maar dit is niet het hoofd-oogmerk van de verbintenis der maatſchappij: het is zelfs ten ſtrengſten beſchouwd, niet dat geene, 't welk de menſchen heeft aangezet, om de maatſchappij aan te gaan; want zij kunnen, onafhanglijk van de verbintenis der maatſchappij, door bijzondere overeenkomſten, dat oogmerk even zeer bereiken.

't Is om elkanders rechten over en weder niet te kwetſen, en bij gevolg ook, om te beletten, dat zij niet in gebreke blijven, hunne onderling gemaakte overeenkomſten te vervullen, dat de verbintenis der maatſchappij noodzakelijk is.

Ik zeg niet, dat men, d'een den anderen, geen goed moet doen, dat men niet mag trachten elkanderen te verbeteren of *volmaakter* te doen worden: (mids men zich maar niet aanmaatige, een ander tegen zijn zin te willen verbeteren) maar ik zeg, dat dit niet is het oogmerk, 't welk men kan toeſchrijven aan de overeenkomst der maatſchappij en zoo men over het op nieuw maaken van

zulk een overeenkomst handelde, zeg ik, dat men zich dat oogmerk niet zou moeten voorſtellen; om dat het waarſchijnlijk (om niet te zeggen onfeilbaar zeker) is dat men met te trachten, deze oogmerken van den tweeden en derden rang te bereiken, het hoofdoogmerk zoude misſen. Laaten we tragten dat oogmerk vervuld te krijgen; dan zullen de menſchen elkanderen minder kwaad doen, dan tegenwoordig, en dus volmaakter zijn. Wachten wij ons voor de maakers van omſlachtige ſamenſtelſels, zij zeggen dat wij er te traag toe zijn, en misſchien hebben zij gelijk: maar zou het niet mogelijk wezen, dat ſommigen onder hen, geen ander oogmerk hadden, dan om ons het onze te doen derven; om dat zij wel voelen dat hun rijk zou ten einde loopen, wanneer de Koningen, en de menſchen in 't algemeen, wijs genoeg waren, om hun voordeel te doen met den raad, dien wij hen durven geven?

II.

Zoo het gemis van ſmerten de grondſlag is van ons geluk; zoo men, om gelukkig te zijn, niet verhindert moet worden in 't vrije gebruik zijner vermogens; dan is het klaar, dat de eerſte begeerte van alle menſchen moet zijn *niet gedwongen te worden om iets te doen* tegen hun wil. De tweede *niet belet te worden, om te doen*, 't geen hen behaagt; en eindelijk de derde (doch welke aan de twee vorige zeer ondergeſchikt is) door hunne medemenſchen *geholpen te worden*, in de uitvoering van 't geen zij willen.

Men ziet ligtelijk dat er een zeer groote afſtand is tusſchen deze laatſte begeerte, en de twee eerstgemelde. Hij, die ons weigert te helpen in de uitvoering onzer ontwerpen, ſtelt ons in geen erger ſtaat, dan wij zouden zijn, indien hij niet in de wereld was, maar hij die ons verhindert iets te doen, daar wij recht toe hebben, of die ons dwingt iets te doen tegen onzen wil, is het werktuig van ons ongeluk; zijn aanwezen is een belet-

ſel van de aangenaamheid en de rust van het onze. Hij is een *onregtvaardig* mensch, terwijl de eerſte, zoo hij aan ons verlangen kan voldoen, zonder zich zelven of een derden te benadeelen, met zulks te weigeren alleen zondigt tegen de *billijkheid*: maar dewijl ieder mensch meester is van zijne daaden en dewijl wij nooit *ſtellig* kunnen weten, of hij wettige redenen gehad heeft, om ons de gevraagde hulp te weigeren of niet, hebben wij geen eigenlijk recht om ons over hem te beklaagen.

De wijze waarop ik de volkomene plichten van de onvolkomene heb onderſcheiden, is dan overeenkomende met de natuur der zaaken. —— Dierhalven 1° is iets *te doen* nooit een volmaakte verpligting, immers als men er zich niet toe verbonden heeft: — onze natuurlijke volmaakte plichten bepalen zich tot het *niet* ſtooren van 't geluk onzer medemenſchen, tot het *niet* kwetſen van derzelver rechten; zij zijn alleen *ontkennende*: 2° alle natuurlijke *ſtellige* verpligting is een on—

onvolmaakte verpligting. Men is nooit volmaakt verpligt om iets te doen.

Zoo men deze beginſelen wil overdenken, zal men voelen. 1° Dat alle ſtrijd tusſchen twee of meer natuurlijke volmaakte verpligtingen volſtrekt onmogelijk is. Ik zeg *plichten* en niet *rechten*: want het is niet volſtrekt onmogelijk, dat onze natuurlijke *rechten* ſtrijdig kunnen zijn, tegen onze natuurlijke *volmaakte plichten*.

2° Dewijl het oogmerk van de overeenkomst der Maatſchappij niet is, en niet kan zijn, om de menſchen gelukkig te maaken, maar alleen om de hinderpalen wegtenemen, welke de een tegen het geluk van den anderen kan ſtellen, zal men ook ligtelijk voelen, dat de wetten aan welke de burgers onderworpen zijn, die door geene bijzondere bedingen aan den Staat verbonden zijn, niets moeten *gebieden*, maar zich alleen bepaalen om te *verbieden*; en dat, zoo dezelve naar dit beginſel gemaakt waren, het mede volſtrekt onmogelijk zou zijn, dat ze ſtrijden

zouden tegen onze natuurlijke volmaakte plichten. (*i*)

Men zal dan ook voelen. 3° Dat er nooit een ſtrijd kan ontſtaan tusſchen onze natuurlijke onvolmaakte verpligtingen, en onze vol-

(*i*) Men zal mij te gemoet voeren, dat, zoo de wetten zich alleen moeten bepaalen tot verbieden; daar uit volgt dat alle de thans plaats hebbende wetten, bij welke de bijzondere burgers, verpligt worden, om aanbrengers te worden, onregtvaardig zijn.

Ik ſpreek dat niet tegen: inderdaad zijn deze wetten, zoodaanig als dezelve zijn, niet alleen onregtvaardig maar ook kwalijk uitgelagt, in welke betrekking men die ook beſchouwt: want 1° in 't algemeen moesten de wetgevers zeer oplettend zijn, om zelven geene lesſen te geven tot verraad en kwaade trouw 2° zoo zij willen dat de wetten 's menſchen geweten verbinden; zoo zij willen, dat dezelve niet elk oogenblik worden te leur geſteld, moesten zij vooral bezorgd zijn, om het geweten der burgers niet in verwarring te brengen. —— Zoo zij deze oplettendheid niet hebben, zullen zij de wetten der Eer met de hunne doen ſtrijden, en van dat oogenblik af zullen de hunne in kleinachting geraaken.

Als de burgerlijke wetten die der Eer tegenſpreken, kan men 'er gerust een weddingſchap op doen, dat het gezond verſtand aan de zijde der laatstgemelde

is;

volmaakte plichten, 't zij dan natuurlijke, 't zij voortſpruitende uit door ons gemaakte verbintenisſen; en dat er om dezelfde reden ook nooit geen ſtrijd kan plaats hebben tusſchen onze onvolmaakte verpligtingen, en de bur-

ſ; en de reden daarvan is zeer natuurlijk: de wetten der Eer zijn doorgaands afkomſtig van de ingeſchapen natuurdrift van een zeer groot aantal menſchen; terwijl de Burgerwetten en de voorſchriften der Rechtsgeleerden dikwijls niet anders zijn, dan 't gevolg der overdenkingen van eenige enkele perſoonen. — Nu is de natuurdrift (dit zal ik bij ene andere gelegenheid bewijzen) en moet uit den aart der zaaken, zijn, een zekerer geleider dan de Reden, zoo lang deze laatſte niet volkomenlijk ontwikkeld is; maar als de Reden volkomen ontwikkeld is dan wordt ze een zekerer geleider dan de natuurdrift.

Hier uit volgt niet, dat de openbaare beſchuldigingen moeten afgeſchaft worden: ik ben zeer verre van dat te denken. Er is een groot onderſcheid tusſchen eene beſchuldiging, en eene aanbrenging of verklikking. De aanbrenger is een verraader; de beſchuldiger kan een zeer eerlijk Man zijn.

Zelfs beweer ik niet, dat men in ſommige zeer zwaare gevallen, niet moet tragten de misdaaden voor te komen, door hen die in de verzoeking zouden kunnen vallen van dezelve te bedrijven, de vrees in

te

ſel van de aangenaamheid en de rust van he onze. Hij is een *onregtvaardig* mensch, terwijl de eerſte, zoo hij aan ons verlangen kan voldoen, zonder zich zelven of een der den te benadeelen, met zulks te weigeren alleen zondigt tegen de *billijkheid*: maar de wijl ieder mensch meester is van zijne daa den en dewijl wij nooit *ſtellig* kunnen we ten, of hij wettige redenen gehad heeft, on ons de gevraagde hulp te weigeren of niet hebben wij geen eigenlijk recht om ons ove hem te beklaagen.

De wijze waarop ik de volkomene plich ten van de onvolkomene heb onderſcheiden is dan overeenkomende met de natuur de zaaken. —— Dierhalven 1° is iets *te doe* nooit een volmaakte verpligting, immers als men er zich niet toe verbonden heeft onze natuurlijke volmaakte plichten bepaa len zich tot het *niet* ſtooren van 't geluk on zer medemenſchen, tot het *niet* kwetſen va derzelver rechten; zij zijn alleen *ontkennende* 2° alle natuurlijke *ſtellige* verpligting is een

verbintenis aantegaan ſtrijdig tegen eene onvolmaakte verpligting: maar die verbintenis gemaakt zijnde, zijn wij verpligt die te houden; en zie hier de reden: wij zijn altijd zelven de eenige regters, om te beſlisſen, of

de verbindende zijn; en die overtuiging zou de Opperhoofden der Volken veel meer dan men denkt, zeker ſtellen van de gehoorzaamheid hunner onderdaanen; maar in den tegenwoordigen ſtaat der zaaken is het zeer moeielijk (wat middel men ook aanwenden om er hen van te overreeden) de menſchen in 't algemeen te doen gelooven, dat zij in gemoede verbonden zijn de wetten naar te komen. Hier uit volgt niet, dat de uitvoerders der wetten, zelfs in den ſtaat van zaaken, welk thans plaats heeft, mogen luisteren naar de gemoedelijke zwaarigheden welke hen gemaakt zouden worden, door die geenen die daar door de ſtraffen bij de wetten gemaakt, zouden tragten te ontgaan. De uitvoerders der wetten moeten dezelve altijd naar de letter doen werken. Anders zouden er in derdaad geene wetten meer zijn. Maar er volgt uit, dat het recht om genade te bewijzen ſchoon het eigenlijk een kwaad zij, echter in den tegenwoordigen ſtaat van zaaken een noodzaakelijk kwaad is: of liever, er volgt uit dat het menschdom andere wetten moet hebben, en dat het zelfs voor de Souveraine machten, een zaak van wezenlijk belang is zich,

met

of wij al of niet onder eene onvolmaakte verpligting liggen: men kan derhalve ons niet afvorderen dat wij een onvolmaakten plicht vervullen: maar hij, met wien wij een overeenkomst hebben aangegaan, heeft het recht om van ons te vorderen dat wij onze verbintenis nakomen. (k)

4° Dat mede zedekundig onmogelijk is alle ſtrijd tusſchen onze natuurlijke volmaakte pligten en de verpligtingen uit onze overeenkomſten voortvloeiend. Men mag zich niet verbinden om de rechten van een derden te ſchenden, alle overeenkomſten, welke

met overleg hunner volken, toeteleggen, om middel te vinden tot het maaken van een nieuwe overeenkomst der Maatſchappij.

(k) Dit is het beginſel; ondertusſchen zijn er, als het op de toepaſſing aankomt, nog andere zaaken in aanmerking te nemen. Men moet, bij voorbeeld weten, of wij, toen wij de overeenkomst maakten al of niet geweten hebben, dat wij ons verbonden tot iets, 't welk met onze natuurlijke onvolmaakte verpligtingen ſtreedt.

ke dat oogmerk hebben, zijn nietig in hun beginsel; en om die zelfde reden, moet, zoo dra er een strijdigheid plaats heeft, de verpligting uit een overeenkomst spruitende, altijd wijken, voor een natuurlijken volmaakten plicht, al was die van de minst gewichtige.

5°. Onze volmaakte plichten, dat is te zeggen, de rechten van anderen, zijn bij gevolg de eenigste bepaalingen van het *recht* 't welk wij hebben, om overeenkomsten te maaken. Wanneer dierhalven de overeenkomst niet in haar beginsel nietig is, wanneer wij ons vrijwillig verbonden hebben, om te gehoorzaamen, 't zij aan een maatschappij, 't zij aan een enkel persoon, dan zijn wij ook verpligt, te *gehoorzaamen*, in alle gevallen, in welke wij zulks kunnen doen, zonder het recht van een derden te kwetsen.

Deze rechten, en niet *onze* rechten, (want van die hebben wij kunnen afstand doen) zijn de eenige bepaalingen van ons *recht om te gehoorzaamen*. Er is geene onvolmaakte ver-

verpligting, en bij gevolg geene reden van algemeene nuttigheid, welke onze ongehoorzaamheid zou kunnen rechtvaardigen: de overeenkomst reeds gemaakt zijnde, mag men zich geen redeneeren over alle deze onderwerpen meer veroorlooven, zonder het getrouw vervullen der overeenkomsten, kan geene maatschappij onder de menschen bestaan. — Maar zoo dra men om te gehoorzaamen, het recht van een derden zou moeten schenden, hebben wij er geen *recht* meer toe.

Zelfs is het genoeg dat wij ten dezen opzichte maar eenigen twijffel hebben; om niet meer het recht tot gehoorzaamen te hebben: Als men waagt het recht van een ander te schenden, dan schendt men het reeds: wij kunnen het recht niet hebben om iets te doen, waar over wij in zoodaanige twijffeling zijn.

Onze persoonlijke rechten kunnen ons somtijds bevoegd maaken, om de regten van een derde te waagen, dewijl er zelfs gevallen zijn (bij voorbeeld, daar het op ons

zelfs.

zelfs-behoud aankomt) waar in zij ons vrijheid geven de rechten van een derden te kwetsen; waarom zouden wij ons dan ook niet mogen verbinden, om die te waagen, ten gevalle van een ander? —— Dit mogen wij niet doen, om dat wij er geen recht toe hebben. —— Wij hebben recht om voor ons eigen behoud te waaken: maar niet om te waaken voor dat van anderen: in 't onzekere iets ten gevalle van den éénen mensch tegen een ander te doen is, den laatsten aantetasten, of te verklaaren dat hij ongelijk heeft: maar zoodanige verklaaring als men in twijffel is, te doen, is een onrechtvaardigheid. Er kan een strijdigheid zijn, tusschen onze persoonlijke rechten, en onze volmaakte plichten; maar er kan bij geen mogelijkheid een strijdigheid zijn tusschen onze volmaakte en onze onvolmaakte verpligtingen.

„Wat moet men dan doen zal men mij vraagen, wanneer wij verbonden zijn iemand te gehoorzaamen, die ons gebiedt te gehoorzaamen in zulke gevallen, waar in wij daar

toe geen recht hebben; of in welke wij twijffelen of wij er wel recht toe hebben? Wij moeten zulks dan niet doen en zoo het mogelijk is, aan den geenen, aan wien wij ons verbonden hebben, zeggen, waarom wij het niet doen: want daaruit dat wij het recht niet hebben hem in deze gevallen te gehoorzaamen, moet men niet opmaken dat wij het recht zouden hebben, tegen hem werkſaam te zijn: maar hem te bedriegen, zou zijn tegen hem te handelen. Dit mogen wij niet doen, om dezelfde reden, om welke wij ten zijnen gevalle de rechten van een derden niet mogen kwetſen.

Wij zouden zulks niet mogen doen, zelfs als wij klaarlijk zagen dat hij ongelijk had. Onze verbintenis zou ons dit niet toelaaten. Zelfs zouden wij het niet mogen doen, al twijffelden wij aan de wettigheid onzer met hem aangegaane verbintenis.

Om het recht te hebben tegens hem werkſaam te zijn, zouden wij zeker moeten zijn van deze drie zaaken. 1° Dat hij ongelijk had. 2° Dat er tusſchen hem en ons geene ver-

verbintenis plaats had. 3° Dat zij tot wier behoef wij zouden willen werkſaam zijn, daar inne bewilligden. En zelfs dan wanneer wij van deze drie zaaken zekerheid hadden, zouden wij nog niet *verpligt* zijn iets te verrigten.

Het *recht* te hebben om iets te doen, *wel te handelen* met iets te doen, en *verpligt te zijn* om iets te doen, zijn drie onderſcheidene zaaken, welke men niet verwarren moet. Even min moet men den geenen, die zijne verbintenisſen niet vervult verwarren met hem, die dezelve ſchendt.

Men kan dikwijls het recht niet hebben, om de bevelen, die men tot een daad ontvangt, te gehoorzaamen. Maar zoo dra hij die beveelt, recht heeft om te bevelen, heeft men nooit het recht, om tegen dat bevel te handelen. Zoo dra een overeenkomst niet in haar beginſel nietig is, is men dieshalven verpligt te gehoorzaamen in alle gevallen, waarin men er recht toe heeft: in alle zoodanige gevallen moet de Reden *zwijgen*, en de *letter* alleen *ſpreken*.

Laaten wij nu zien, wat een overeenkomst nietig maakt.

Er kan geen overeenkomst, en bij gevolg geen recht van bevelen plaats hebben, zonder een vrije toeſtemming der onderhandelende partijen : een mensch kan geene verpligtingen opleggen aan een ander mensch : en, wijl men niet kan onderſtellen, dat een mensch vrijwillig een overeenkomst zou hebben aangegaan; bij welke hij afſtand deedt van de onvervreemdbaare rechten der natuur; dat, bij voorbeeld een mensch zou hebben willen afſtaan van 't volkomen gebruik zijner natuurlijke vermogens, zijn perſoon aan de beſcheidenheid van een ander mensch zou hebben willen overgeven en zijn wil voor altijd en in alle gevallen aan de eigendunkelijke wil van dien anderen mensch onderwerpen. — Zulke overeenkomſten moet men ſtellen dat nietig zijn; zoo men 't gemis van ſmerten en het vrije gebruik onzer vermogens houdt voor den grondſlag van alle menſchelijk geluk, kan men aan de nietigheid van diergelijke overeenkomſten niet twijffelen. Maar

Maar men voelt zeer wel, dat een mensch in zekere gevallen zijn reden aan een ander kan onderwerpen. Het geluk beſtaat in niet gekweld te worden, maar niet, in aan zijne begeerten en daaden in alle gelegenheden, een vrijen loop te laaten. Ik heb gezegd dat de zucht, om niet belet worden iets te doen, minder is, dan de zucht om niet gedwongen te worden iets te doen. Men zal gevolglijk veel ligter zijn vermogen om iets te doen laaten beperken, dan men bewilligen zal om iets te doen tegen zijn zin: dieshalven zijn de verbiedende wetten altijd meer met de Reden overeenkomſtig dan de gebiedende.

Gevolglijk moet, op dat een overeenkomst bij welke men zich verbindt tot gehoorzaamen, niet nietig zij, de macht van gebieden beperkt zijn, of, zoo ze onbepaald is, moet ze alleen betreklijk zijn tot ſommige gevallen, of zekere omſtandigheden: er moet, bij voorbeeld in de overeenkomst niet ſtaan: *gij zult altijd doen, 't geen ik u zal gelasten*; maar alleen: *gij zult in zulk, of zulk eene*,

gelegenheid alles doen, wat ik ul. gelasten zal, zonder aan uwe Reden gehoor te geven.

Een overeenkomst kan ook nietig zijn, om dat ze ſtrijdt tegen andere, vroeger aangegaane volmaakte verpligtingen. 't Is genoeg, om nietig te zijn, dat ze ten oogmerk heeft de rechten van een derden te kwetſen, zelfs ten opzichte van hen, die door dezelve overeenkomst niet verbonden waren iets te doen, maar alleen *lijdelijke* medeſtanders te zijn : Deze toch kunnen niet voorwenden minder laakbaar dan de anderen, te zijn, om dat zij zich alleen bepaald hebben, tot *niet werkzaam te zijn.* Want toeteſtemmen dat een ander iets *doe*, hem te vergezellen als hij het *doet*, is zoo goed als het *zelf te doen* zoo dra er een vrije bewilliging der onderhandelende partijen is; en er geen vroegere verbintenisſen tegen ſtrijden, is de overeenkomst van waarde; dan is er een recht van gebieden; en bij gevolg in alle gevallen waar een *recht* van gehoorzaamen is, is er ook een *verpligting* tot gehoorzaamen. ——

Als

Als men in aanmerking neemt. 1° Dat een overeenkomst, in veele gevallen, geacht kan worden niet vrijwillig aangegaan te zijn; dat echter de mensch meester is van zijn perſoon, en van zijne rechten, dat hij daar over mag beſchikken, en dat de getrouwheid in 't vervullen zijner verbintenisſen de grondſlag is van alle maatſchappij. 2° Dat er gevallen zijn, waar in, hoe zeer eene overeenkomst vrijwillig aangegaan mogte zijn, en welk recht de onderhandelende partijen gehad mogte hebben om die aantegaan, het echter onbillijk zou zijn dat de eene dier partijen, de andere wilde vergen, deszelfs verbintenis te vervullen; zal men voelen hoe noodzakelijk het is, dat de menſchen leven in een onderwerping aan klaare wetten, welke hunne natuurlijke rechten en hunne denkbeelden, ten dezen opzichte vestigen, en de grens-paalen vastſtellen, buiten welke alle verpligting uit een overeenkomst ſpruitende, moet ophouden 't zij door in ſommige gevallen, geheel te verbieden het maaken van overeenkomſten over zekere onder-

werpen, 't zij door zich in andere gevallen te bepaalen om aan de ééne partij tegen de andere geen gebruik van Rechtsmiddelen, en dus geen bijstand te verleenen. (*l*)

Ik heb mij van mijn onderwerp, mogelijk veel meer verwijderd dan nodig was, om tot

(*l*) Hij, die zich verbonden heeft tot een zaak, welke hij niet kan uitvoeren, zonder zijne vroegere verplichtingen te kort te doen, moet zijne verbintenis niet vervullen : dit is klaar. Maar, zoo hij die niet vervult, dan moet hij, zoo hij zulks zonder de rechten van een derden te kwetsen doen kan, de partij met welke hij gehandeld heeft, herstellen in dien staat, waar in die was voor de overeenkomst : en, zoo de Partij, welke zich tot eene ongeoorloofde zaak verbonden heeft, aan het bedongene reeds voldaan heeft, moet de andere partij zoo die zich niet verbonden heeft tot eene in zich zelve ongeoorloofde zaak, van zijne zijde de verbintenis nakomen. De Burgerlijke wetten, vergunnen daar toe niet altijd het gebruik der Rechtsmiddelen, en zij hebben gelijk, want derzelver oogmerk is, het kwaad des te meer te beletten : maar de wetten der Eer, welke in dit geval niets anders zijn dan de wetten der gezonde Zedekunde, verpligten er de laatstgemelde partij toe. In dit geval hebben de Burger-wetten, en de wetten der Eer, even zeer gelijk.

tot het beſluit te komen 't welk ik in 't begin dezer *paragraaf* heb voorgeſteld: maar zoo de denkbeelden, die ik ontwikkeld hebbe, iets wezenlijks toebrengen, om meer klaarblijkende te maaken de beginſels, welke ik in dit werk getragt hebbe vast te ſtellen, dan hoop ik daar mede geen ondank te zullen behaalen.

De gehoorzaamheid, welke wij aan de wetten ſchuldig zijn, is op het zelfde beginſel gegrond, waarop de getrouwheid ſteunt welke wij ſchuldig zijn, aan onze verbintenisſen, 't is altijd, om, dat wij zelven gewild hebben, of dat wij geacht moeten worden zelven gewild tehebben, dat wij verpligt zijn de wetten te gehoorzaamen; 't zij er in der daad een overeenkomst der Maatſchappij in wezen is, 't zij dat er zulk een overeenkomst niet is, en de Regenten het recht om te regeeren niet hebben.

III.

De beginſelen, die ik geſtaafd hebbe, bewijzen dat de perſooneele zekerheid het eenige of ten minſten het voornaame oogmerk

is, 't welk de menſchen kunnen gehad hebben, in het oprigten der burgerlijke Maatſchappijen, want het eenige geluk, of om beter te zeggen de eenige *middelen om gelukkig te zijn*, welke een mensch van andere menſchen kan verwagten, is, dat zij hem die zekerheid bezorgen; en zoo hij deze zekerheid (welke in niets anders beſtaat dan in het voordeel van niet ontrust te worden in het vrije gebruik zijner vermogens) van hen verkrijgt, zal hem zulks genoeg zijn om gelukkig te wezen van 't oogenblik af dat hij het begeert te zijn. Dit zoo zijnde, dan is het klaar, dat er geene Maatſchappij kan beſtaan, dat men er zelfs geene kan onderſtellen te beſtaan, welks Leden, onder elkanderen, geene 't zij uitdruklijke, 't zij ten minſten ſtilzwijgende overeenkomst gemaakt zouden hebben, om in vrede te leven; om wederzijds elkanders rechten niet te kwetſen; om hunne verbintenisſen getrouwlijk te vervullen; en om, (zoo zij dienſtig vinden zich Opperhoofden te kiezen en zich aan wetten te onderwerpen) een iegelijk in 't bijzonder

naar

naar die wetten te leven, en die Opperhoofden te gehoorzaamen. —— Deze overeenkomst is vroeger dan alle maatſchappelijke bedingen, en daar van onafhanglijk. Dezelve moet altijd onderſteld worden in wezen te zijn.

Deze overeenkomst geeft niet alleen aan de wetten maar ook aan de bijzondere overeenkomſten welke de menſchen in de ſamenleving onderling maaken, een ſterkte, welke zij niet zouden hebben, zoo zij gemaakt waren door menſchen, die niet te ſamen in een Maatſchappij leefden.

Het is van zelfs klaar, dat men, zoo dra deze overeenkomst beſtaat, niet meer, in gebreke kan blijven, verbintenisſen na te komen, welke men met een enkel Lid der Maatſchappij heeft aangegaan, zonder te kort te doen aan zijne verpligting jegens alle de Leden: maar er is nog een aanmerking van een anderen aart te maaken, welke mijne ſtelling bevestigt.

Ik heb gezegd dat alle overeenkomst nietig is, welke tot oogmerk heeft de rechten

van

van een derden te kwetſen. Ik heb bovendien gezegd, dat men het recht niet heeft, om zijne verbintenisſen, ſchoon in heur beginſel beſtaanbaar zijnde te vervullen, zoo dra men, om die te vervullen, in een bijzonder geval, de rechten van een derden, maar in de minst gewichtige omſtandigheid zou moeten kwetſen of zelfs maar waagen dezelve te kwetſen. —— Men behoeft op dit laatſte beginſel maar een weinig door te denken, om te voelen, dat de menſchen op de overeenkomſten welke zij onderling aangaan, geen ſtaat zouden kunnen maaken, zoo er niet een ſoort van algemeene overeenkomst tusſchen hen plaats had, die hen in bijzondere gevallen, vrijheid geeft werkſaam te zijn, wanneer er maar een oneindig geringe kwetſing uit ontſtaat of wel wanneer 't gevaar van te kwetſen zeer klein, en de kwetſing welke men vreest te zullen toebrengen, in zich zelve zeer ligt is : want behalven dat het zeer moeielijk zou zijn voortekomen, dat zich niet elk oogenblik omſtandigheden op deden, geſchikt om de handelende par-

partijen beſchroomd te maaken en te weer houden van werkſaam te zijn, is het klaar dat menſchen van kwaade trouw niet ſelden, beſchroomdheden van dezen aart zouden voorwenden, om zich van hunne verbintenisſen te onſlaan.

Zoo men, 't geen ik gezegd hebbe, overpeinst, zal men voelen.

1° Dat men nooit van de zijde der Leden eener Maatſchappij kan onderſtellen een toeſtemming welke een overeenkomst zou wettigen, ten oogmerk hebbende de rechten van een derden te kwetſen; en die bij gevolg in haar beginſel nietig was.

2° Dat men even min kan onderſtellen, dat de Leden der Maatſchappij hebben bewilligd dat men hunne rechten zoude mogen kwetſen, om zijne verbintenisſen te vervullen, wanneer men klaarlijk ziet, dat er die kwetſing uit zal volgen en dat dezelve zwaar is. Maar, zoo de naauwgezetheid in het vervullen zijner verbintenisſen, een zaak van meer belang in de Maatſchappij is, dan de al te ſchroomachtige zorg om, in bijzon-

de-

dere gevallen, de rechten van een derden, door het vervullen der verbintenisſen die men heeft aangegaan, niet te kwetſen; en zoo men onderſtellen moet dat de menſchen in maatſchappij levende, hebben afgeſtaan van die rechten, wier geſtrenge inachtneming voor hen zelven lastig en nadeelig zijn zoude, dan zal men voelen.

3° Dat alle de Leden der Maatſchappij moeten geacht worden bewilligd te hebben, dat men het vervullen zijner verbintenisſen niet nalaaten. (1° Ingevalle door die vervulling, maar eene oneindige ligte of geringe kwetſing van een anders rechten veroorzaakt zoude werden; of wel (2° wanneer die kwetſing, wel zwaarder, doch zeer onzeker zoude zijn; en met nog veel meen reden.) 3° Wanneer de kwetſing onzeker en teffens ligt, en zelfs van weinig waarſchijnlijkheid zoude zijn.

Maar deze algemeene toeſtemming geeft aan de bijzondere overeenkomſten een ſterkte, eene zekerheid welke zij niet zoude hebben, zoo ze gemaakt waren tusſchen afzonderlijk, buiten een maatſchappij, levende men-

menſchen: want men mag zelfs de aller geringſte rechten van een mensch niet kwetſen, noch in gevaar brengen van gekwetst te worden, ten zij hij er in bewillige of geacht kan worden er in bewilligd te hebben.

Deze maatſchaplijke overeenkomst is ook de grondſlag der gehoorzaamheid welke de bijzondere Leden der Maatſchappij aan de Wetten, hoe die ook mogen zijn, en zelfs aan Overweldigers ſchuldig zijn.

In derdaad, zoo men onderſtellen moet dat de menſchen bewilligen in alles, zonder 't welk het hen onmogelijk is dat oogmerk te bereiken, waartoe zij door alle hunne daaden toonen dat zij wenſchen te geraaken, en zoo de zekerheid hun oogmerk is in het oprigten der maatſchappijen; dan is het klaar (hoe onregtvaardig en geweldig de wetten en regeering ook mogen zijn) dat de bijzondere Leden der Maatſchappij moeten geacht worden te hebben bewilligd, in onderwerping aan die wetten en Regeerders te leven, zoo lang de Maatſchappij niet zal goedvinden, of de macht niet zal hebben, om haare rechten

ten terug te nemen. Het kwaad, hoe groot men het ook ſtelle, zal altijd minder wezen, dan het zijn zoude indien de onderzaaten zich mede veroorloofden de wetten te ſchenden: want dan zouden er zoo veele willekeurigen (*despooten*) als burgers zijn.

Maar, zoo de gehoorzaamheid, welke men in dit geval aan de wetten ſchuldig is, verſchilt van die gehoorzaamheid welke men verpligt is te bewijzen aan menſchen, aan welke men zich verbonden heeft te gehoorzaamen; (daar inne dat men deze laatſten niet verpligt is te gehoorzaamen, dan wanneer zij iets bevelen waar toe zij gerechtigd zijn, terwijl men gehouden is, om de reeds door mij gemelde reden, aan de wetten te gehoorzaamen, zelfs wanneer die gegeeven zijn door de zulken die geen recht hadden dezelve te geven) is dezelve gehoorzaamheid ook zeer verſchillende, van die welke men aan de wetten en den ſtaat ſchuldig is, wanneer er een overeenkomst der Maatſchappij plaats heeft, altijd is de overeenkomst, welke alle de burgers onderling hebben

ben aangegaan, het rigtſnoer van derzelver gehoorzaamheid, maar, 1° hoe uitdruklijker en klaarder die overeenkomst zelve is; en 2° hoe meer gelijkheid er is tusſchen het oogmerk dier overeenkomst en het oogmerk der geenen die 't beſtier in handen hebben — zoo veel te levendiger zal de gehoorzaamheid zijn.

Het oogmerk der overeenkomst van de Maatſchappij is altijd het welzijn derzelve. Als men, dieshalve, een wettige overeenkomst der maatſchappij heeft, dan is het oogmerk derzelve dat gehoorzaamheid volkomen zij. Als men integendeel zulk een wettige overeenkomst niet heeft, en er bij gevolg geen recht tot bevelen is, dan is het oogmerk der overeenkomst, in het afvorderen van gehoorzaamheid, eeniglijk gegrond op de begeerte der vreede; en de noodzaaklijkheid van een minder, boven een grooter kwaad, te verkiezen; de volkomene gehoorzaamheid zal gevolglijk zich bepaalen, tot het in acht nemen der verbiedende wetten, maar men zal zich niet verpligt oordeelen,

om de gebiedende wetten, ter uitvoer te brengen, immers niet met de vereischte naauwkeurigheid en zoo de wetten iets voorschreven, 't welk strijdig was of scheen te zijn tegen de natuurlijke rechten der burgers; en met nog meer reden, zoo die wetten iets voorschreven, of de Regeerders eenige bevelen gaven, welke aan de Leden der Maatschappij toescheenen te strijden, tegen de rechten der maatschappij zelve, zou men, te regt, begrijpen *verpligt* te zijn, om daar aan *niet* te gehoorzaamen.

Laaten we een oogenblik overdenken, de gesteldheid, waar in de bijzondere burgers, en die waar in de uitvoerders der wetten zich in elke dier beide gevallen zouden bevinden; naamlijk, eerst onderstellende, dat er in den staat geen wettig recht van gebieden was, en dan vervolgends stellende, dat er zulk een recht wel plaats had.

* * *

EER-

EERSTE GEVAL.

In 't welk men onderſtelt, dat er geen recht van gebieden plaats heeft.

GESTELDHEID der bijzondere burgers.

1° Dezelve zouden volmaakt verpligt zijn niets te doen ſtrijdig tegen de verbiedende wetten, ten ware die wetten hen zelven het gebruik van hunne natuurlijke rechten *verboden.* (*m*)

2° Zelfs

(*m*) Misſchien zal men mij vraagen, wat ik verſtaa door 's menſchen *natuurlijke rechten*, of rechten van den eerſten rang. De beginſels, welke ik geſtaafd hebben, geven het antwoord, op deze vraag, aan de hand.

Ieder mensch heeft recht om gelukkig te zijn: geen mensch heeft dieshalven recht om 't geluk van een ander te verhinderen: maar welk ſoort van geluk is het, waar toe ieder mensch recht heeft?

Men vindt menſchen die zeer moeielijk te vergenoegen zijn, en anderen wier geluk door niets geſtoord kan worden. — Als men zegt dat ieder mensch

2° Zelfs in dit geval zou het van hen altijd beter gedaan zijn te gehoorzaamen, dan *niet* te gehoorzaamen. Het gehoorzaamen, zou, naar den aart van 't geval of eene *onvolkomene* verpligting, of zoo het zelfs zulk eene verpligting niet ware, echter altijd een braave daad zijn; dat is

mensch recht heeft om gelukkig te zijn, kan daar mede niet bedoeld worde, noch dat geluk 't welk de eerstgemelde zoeken, noch dat 't welk de laatsten zich zelven weeten te bezorgen; want geen mensch heeft recht om te vergen dat men zijne eigenzinnigheden opvolge, en men heeft ook geen recht, om van eenig mensch te vorderen dat hij een Wijsgeer. Zijzoo 't geluk in 't gemis van smerten bestaat, kunnen alle menschen gelukkig zijn, zonder dat het geluk van den eenen gegrond zij op het ongeluk van een ander Dieshalven moet de gesteldheid van ieder mensch zoodaanig zijn, dat, zoo hij ongelukkig is, zulks veroorzaakt werde door zijn eigen schuld of door toevallige omstandigheden, maar niet door den wil zijner medemenschen.

Bij gevolg heeft ieder mensch recht tot all' 't geen hem nodig is om zich te beveiligen voor smerten, die hij zich zelven niet aandoet. Dit denkbeeld bevat alle de rechten van den eersten rang. —— Behalven deze rechten heeft ieder mensch nog recht tot alles, wat hij verkrijgen kan, zonder eens anders rechten

is te zeggen, zoo veel prijswaardiger, als de verpligting tot die gehoorzaamheid min ſterk zijn zoude.

3° Zij zouden volmaakt verpligt zijn in geen geval de wetten ten behoeve van een derden te ſchenden (dat is te zeggen, dat zij ten gevalle van een derden niet zouden mo-

te kwetſen. Zijt gelukkig! maar niet ten kosten van een ander! Deze Grondregel behelst de geheele zeden-kunde.

Twee zaaken bepaalen dieshalven den aart van onze rechten en van onze plichten: namelijk onze *natuurlijke behoeften* en de *bezitting*. De laatſte is genoeg om een *volmaakt recht* te geven, wanneer er van de andere zijde geene *natuurlijke behoeften* tegen over ſtaan: maar wanneer d'een iets *bezit* en d'ander het zelve *noodig* heeft, dan heeft de bezitter maar een *volkomen recht*, om het te behouden, en de ander een *volkomen recht*, om het van hem te eiſchen. Doch zoo het noodig is tot de *behoeftens* van beiden, dan is het *volkomen recht* aan de zijde van den bezitter: en de andere heeft dan maar een *onvolkomen recht*, om het te vorderen Onze volkomene rechten onderſtellen niet altijd, aan de zijde der tegenpartij eene volkomene verpligting. Ik zal gelegenheid hebben deze ſtoffe, in een ander werk, nog beter te ontwikkelen.

mogen, op eene bij de wetten verbodene wijze, werkſaam zijn, zonder aan eene volmaakte verpligting te kort te doen) hoe onrechtvaardig die wetten hen ook zouden mogen toeſchijnen. Want hoe zeer men zich niet kan veroorlooven te onderſtellen, zoo lang er maar een ſtilzwijgende overeenkomst der Maatſchappij plaats heeft, dat de Leden derzelve, ieder voor zich in 't bijzonder, bewilligd zouden hebben, om ter bevordering der vreede, afſtand te doen, van hunne openbaare perſoonlijke rechten, immers niet wanneer dezelve hen van veel belang waren; moet men echter onderſtellen, dat zij bewilligd hebben zich niet te zullen bemoeien met de zaaken van anderen, en zich niet te zullen opwerpen tot *beoordeelers* der wetten: want indien een ieder daar over wilde *rechter* zijn, en begeerde dat zijne Reden beſliſſen zoude over de beſtaanbaarheid der wetten, is het klaar, dat geene Maatſchappij zou kunnen beſtaan.

4° Zij zouden niet geacht kunnen worden, verder dan *onvolmaakt* verpligt te zijn, tot

tot het gehoorzaamen, aan gebiedende wetten; en zoo die wetten, zaaken geboden, welke ſtrijdig waren tegen de rechten van een derden, is het klaar, dat zij in gewichtige gevallen en als de kwetſing der rechten van een derden bewijsbaar ware, *verpligt* zoude zijn, die geboden *niet te gehoorzaamen.*

Zoo dieshalve (men vergunne mij dit andermaal te mogen zeggen) de wetten alleen verbiedende en niet gebiedende waren zouden dezelve, hoe gebrekig zij ook mogten zijn in 't verbieden, bij voorbeeld, van daaden, welke noch regtſtreeks noch van der zijde ſtrijdig konden zijn tegen de perſoonlijke veiligheid, ten minſten, de bijzondere burgers nooit in verlegenheid brengen, en deze zouden zeer goede burgers kunnen zijn en in onderwerpingen aan de wetten kunnen leven, zelfs onder de gebrekigſte en onregtvaardigſte regeeringen.

Maar het is niet even eens geſteld met de Regeerings-perſoonen en uitvoerders der wetten in 't algemeen, die door bijzondere overeenkomſten aan den ſtaat verbonden zijn.

Indien deze zich konden beſchouwen als eeniglijk verbonden aan den perſoon van den Souverain; zoo zij geoordeeld konden worden, in zijn dienst te zijn en niet in dienst van den Staat, zouden zij, hoe klaar en wel ingerigt hunne overeenkomſten, met Hem ook mogten zijn, zich bijna nooit in 't geval bevinden van te kunnen werkſaam zijn: want om daartoe gerechtigd te zijn, zouden zij zeker moeten zijn van niemands recht te zullen kwetſen: zoo dra zij ten dien opzichte eenigen twijffel hadden, zouden zij niet meer mogen gehoorzaamen. Maar te twijffelen is de meest gewoone ſtaat der menſchen. Zelfs de uitvoerders der wetten, zouden de ſchuldigen niet kunnen ſtraffen.

Als de uitvoerders der wetten in dienst zijn van den Staat dan is derzelver geſteldheid, zelfs in de onderſtelling, dat er geen wettige overeenkomst der Maatſchappij plaats heeft, zeer verſchillende. Maar men ziet ligtelijk dat er nog een allergrootst onderſcheid is tusſchen de laatstgemelde geſteldheid, en die, waar in zij zich zouden bevinden, wan-

wanneer er een wettige overeenkomst der Maatſchappij was. Want de twijffeling, of zij door 't uitvoeren der wetten, en voor al der bevelen, welke zij van hunne Opperhoofden zouden ontvangen, de rechten van een derden zouden kwetſen, zou aan hunne gehoorzaamheid den vereischten iever ontnemen; en geſteld dat dezelve al niet ontbreken zoude, in de gevallen, waar in 't alleen de rechten van bijzondere perſoonen en het ſtiptelijk opvolgen der wetten betrof, uit hoofde dat de ſtilzwijgende overeenkomst der Maatſchappij hunne beſchroomdheid, ten dien opzichte zou kunnen en zelfs zou moeten gerust ſtellen (*n*) zou het hen ten minſten aan

(*n*) Zoo de ſtilzwijgende overeenkomst der Maatſchappij, ſterkte geeft aan de overeenkomſten, welke de Leden der Maatſchappij onderling aangaan, met hen vrijheid te geven, om zich van de naauwkeurigheid in 't vervullen hunner verbintenis niet te laaten afſtrekken, door ligte twijffelingen, of zij door die vervulling, de rechten van een derden niet zouden kwetſen; dan is het klaar, dat dezelve overeenkomst met nog

Indien deze zich konden beſchouwen als eeniglijk verbonden aan den perſoon van den Souverain; zoo zij geoordeeld konden worden, in zijn dienst te zijn en niet in dienst van den Staat, zouden zij, hoe klaar en wel ingerigt hunne overeenkomſten, met Hem ook mogten zijn, zich bijna nooit in 't geval bevinden van te kunnen werkſaam zijn: want om daartoe gerechtigd te zijn, zouden zij zeker moeten zijn van niemands recht te zullen kwetſen: zoo dra zij ten dien opzichte eenigen twijffel hadden, zouden zij niet meer mogen gehoorzaamen. Maar te twijffelen is de meest gewoone ſtaat der menſchen. Zelfs de uitvoerders der wetten, zouden de ſchuldigen niet kunnen ſtraffen.

Als de uitvoerders der wetten in dienst zijn van den Staat dan is derzelver geſteldheid, zelfs in de onderſtelling, dat er geen wettige overeenkomst der Maatſchappij plaats heeft, zeer verſchillende. Maar men ziet ligtelijk dat er nog een allergrootst onderſcheid is tusſchen de laatstgemelde geſteldheid, en die, waar in zij zich zouden bevinden, wan-

wanneer er een wettige overeenkomst der Maatſchappij was. Want de twijffeling, of zij door 't uitvoeren der wetten, en voor al der bevelen, welke zij van hunne Opperhoofden zouden ontvangen, de rechten van een derden zouden kwetſen, zou aan hunne gehoorzaamheid den vereischten iever ontnemen; en geſteld dat dezelve al niet ontbreken zoude, in de gevallen, waar in 't alleen de rechten van bijzondere perſoonen en het ſtiptelijk opvolgen der wetten betrof, uit hoofde dat de ſtilzwijgende overeenkomst der Maatſchappij hunne beſchroomdheid, ten dien opzichte zou kunnen en zelfs zou moeten gerust ſtellen (*n*) zou het hen ten minſten aan

(*n*) Zoo de ſtilzwijgende overeenkomst der Maatſchappij, ſterkte geeft aan de overeenkomſten, welke de Leden der Maatſchappij onderling aangaan, met hen vrijheid te geven, om zich van de naauwkeurigheid in 't vervullen hunner verbintenis niet te laaten aftrekken, door ligte twijffelingen, of zij door die vervulling, de rechten van een derden niet zouden kwetſen; dan is het klaar, dat dezelve overeenkomst met nog

aan genoegſaamen iever ontbreken, wanneer hunne twijffelingen zeer zwaar-wichtig waren, en niet ontſtonden over het uitvoeren van wetten, maar van bevelen. En zoo zij in 't geval waren van te twijffelen of de bevelen die men hen geeft, al of niet ſtrijden tegen de rechten van de Maatſchappij zelve, is het klaar dat zij niet zouden mogen gehoorzaamen: want, zoo lang de overeenkomst der Maatſchappij niet uitdruklijk ſpreekt, kan men niet vermoeden, dat zij in zoodanige twijffeling zou veroorlooven werkſaam te zijn.

TWEE

nog veel meer reden de uitvoerders der wetten machtigt, om zich van die uitvoering door geene zelfs veel zwaardere twijffelingen, dan de evengemelde, niet te laaten weêrhouden.

TWEEDE GEVAL.

In 't welk men een wettige overeenkomst der Maatſchappij onderſtelt.

In dit geval zou de verpligting tot gehoorzaamen altijd volmaakt zijn : die gehoorzaamheid zou bij gevolg een zeer groote werkſaamheid hebben; en die werkſaamheid zou meer of min ieverig zijn, naar maate dat de overeenkomst der Maatſchappij meer of min volkomen was.

Wanneer men een nieuwe inrigting van het beſtier eener Maatſchappij wilde maaken, zouden alle de Leden derzelve, dat is te zeggen, de Natie of haare vertegenwoordigers, aan alle burgers en in 't bijzonder aan de uitvoerders der wetten moeten opleggen, de wetten altijd naar de letter te gehoorzaamen en te doen uitvoeren zonder zich te ontrusten, of zij door dat gehoorzaamen of uitvoeren de rechten der bijzon-

de-

dere Leden, en zelfs die van de Maatſchappij in 't algemeen, al of niet zouden kwetſen.

Indien men, aan d'eene kant overdenkt dat er nooit perſoonlijke zekerheid zal zijn, zoo lang men zich veroorloven zal over de wetten te redeneeren; en dat het eenige middel om de willekeurige macht der Opperhoofden en onderhoorigen voortekomen, beſtaat in 't verbieden van alle uitlegging der wetten, en alle voorwendſels tot willekeurige rechtsplegingen weg te nemen, dan zal men de noodzaaklijkheid voelen van zulk een algemeene wet; en zoo men aan den anderen kant in overweging neemt dat geene overeenkomst noch wet, hen die aan dezelve onderworpen zijn, kan bevoegd maaken, om een volmaakten plicht te overtreden, dat is te zeggen om de rechten van een derden te ſchenden, dan zal men voelen hoe noodzakelijk het is, dat deze algemeene wet gemaakt zij door alle de burgers of ten minſten door hunne vertegenwoordigers, en dat ze het uitwerkſel zij van een duidelijke en

door

door hen onder elkanderen vrijwillig gemaakte overeenkomst : want van dat tijdſtip af zal men, welke de gevolgen van die wet ook mogen zijn, geene ongerustheid meer kunnen hebben, dat men (door 't letterlijk gehoorzaamen of uitvoeren der wetten) de rechten der Maatſchappij, of van deszelfs Leden zou kunnen kwetſen.

Daar ieder mensch bevoegd is van zijne rechten afſtant te doen, en alle de burgers bewilligd, ja zelfs in mijne onderſtelling, geeischt hebben dat men de wetten naar de letter zou uitvoeren, zonder dat men zich had te bekommeren, of zij al of niet ſtrijdig waren tegen hunne rechten; is het klaar dat men die met der daad ter uitvoer mag brengen, zonder te vreezen dat ze onregtvaardig zijn, of immers zonder te vrezen, dat men, met dezelve uittevoeren, eene onregtvaardigheid begaat.

BESLUIT.

Men ziet uit al 't geen ik gezegd hebbe, dat, hoe duidelijker de wetten zijn, en hoe haarblijkelijker de wettigheid van de overeenkomst der Maatschappij is; de gehoorzaamheid ook zoo veel werkzaamer en bij gevolg de macht der Regeerders, zoo veel te uitgestrekter zijn zal. Men ziet er uit, dat zelfs de macht, welke de *Monarchen*, over hunne legers oeffenen, verre van er door verzwakt te worden des te meer sterkte zou hebben, wanneer die legers in plaats van in hunnen persoonlijken dienst te zijn, in den dienst waren van den Staat; en vooral, zoo de gevallen, in welke de legers hen niet zouden moeten gehoorzaamen, in de *constitutie* waren uitgedrukt; en dat er teffens bij stondt uitgedrukt, dat zij in alle de niet uitgezonderde gevallen, verpligt zoude zijn den Vorst blindeling te gehoorzaamen.

Dit

Dit nu is het geen ik in deze paragraaf heb willen betoogen.

Op het einde der eerste *Paragraaf* (bladz. 67.) heb ik gezegd dat de Souverain de macht niet moet hebben, om de vastgeſtelde orde te veranderen, zonder de uitdruklijke toeſtemming der Natie, en dat men bij gevolg, in de *conſtitutie* moet uitdrukken, wat men verſtaat door het veranderen der vastgeſtelde orde, en wat door heerſchen of regeeren. Dit is een noodzaaklijk gevolg van alle de beginſels welke ik reeds geſtaafd hebbe. Laaten de Vorſten wel regeeren en zij zullen altijd genoeg te doen vinden.

Zou de opvolger van een groot Vorst, zeer te beklaagen zijn, om dat hij de orde, waar in hij het Rijk vondt, niet konde omkeeren? Het komt mij voor dat de *Monarchen* zelven, zoo zij het overdenken, wenſchen zullen dat het goede 't welk zij met overleg der Natie aan dezelve doen of kunnen doen, door hunne opvolgers niet weder veranderd moge werden.

§ III.

veroorzaakt: ondertusschen is het zeker dat wij een hervormer noodig hebben. De menschen moeten eene inrigting hunner maatschappij hebben, zeer verschillende van die onder welke zij thans leven. Dewijl hunne reden rijper is, moeten zij een Regeering hebben, door de gezonde reden, en een gemeene overeenstemming, en niet door de eigenzinnigheid en bij toeval gevormd. Zij hebben tot hervormen noodig een opperheerscher, die, van deze waarheden overreed, met overleg der Natie, wil werksaam zijn, om een Regeering vast te stellen, waar van zij zich een duurzaam geluk, dat is te zeggen eene duurzaame vrijheid en zekerheid kan belooven. Die hervormer moet de wettige Souverain zijn: want dit is niet alleen het wettigste, maar ook het kortste middel om dat oogmerk te bereiken, en Hij behoort niets te doen dan met medestemming der Natie, dewijl dit de eenige wettige wijze van handelen (in dit geval) is, en dat het onmogelijk is, hoe verligt men hem ook stelle, dat Hij, alleen op eigen gezag te werk gaande

de, vertrouwen inboezemen, en gevolglijk tot zijn oogmerk komen kan. Een man; wiens oogmerken zuiver zijn, en die van zijn, zaak zeker is, behoeft niet te vreezen, om wettiglijk te handelen. Zoo hij aan de algemeene goedkeuring, —— aan de bewilliging van allen, wier eigenbelang hen niet noopt, om zich tegen zijne inzichten te verzetten, twijffelt, dan mistrouwt hij zijn eigen ontwerp; en moet er dieshalve niet mede voortgaan.

De nieuwe inrigting of orde der Maatschappij moet door de Natie zijn vastgesteld; niet alleen, om dat dit de eenige wettige manier van handelen, maar ook om dat het de zekerste is, tot het bekomen van een goed Regeer-bestier. Een mensch, of een klein getal menschen, kan zich zelven bedriegen; maar dit kan men vermoeden van een groot aantal belangelooze en genoegsaam verligte mannen.

Zoo men mij zegt, dat geen Souverain immer eene diergelijke wijze van handelen zal toestaan, zal ik hem antwoorden, dat ik het

tegendeel geloove. —— 't Is niet de goede wil der Souverainen, maar alleen de moeijelijkheid om het uittevoeren, en de onkunde der regte maatregelen, welke daartoe genomen moeten worden, die Hen te rug houdt. Men zegt dat het Hen aan den wil mangelt. Ik wenschte dat dit de eenige hinderpaal voor der menschen geluk ware. Dan zou ik zeggen : zoo hen de wil onbreekt dan moet men in Hen dien wil *doen* opkomen : dan moet men hen *doen* willen, niet door averregtsche, maar door regelregte en ongeveinsde middelen, welke alleen waardig zijn, om door menschen, die 't goede bedoelen, in 't werk gesteld te worden.

Het vraagstuk, hoe men, zonder zich strafwaardig te maaken, Hen die de Oppermacht in handen hebben, zonder hunne legers te schroomen, en zonder hunne rechten te schenden, kan noodzaaken, voor de baarblijkelijkheid te wijken, is niet moeijelijk op te losſen.

Er is bijna geen mensch in de wereld (men stelle hem goed- of kwaadwillig) die zich

zich onttrekken zal aan een onderneming, welke men hem overtuigend bewijzen zal noodzaakelijk te zijn voor het geluk van 't menſchelijk geſlacht. 't Is altijd de onzekerheid, het gebrek van baarblijkelijkheid der nuttigheid eener zaak, die den goedwilligen belet, zich over te geven, of den kwaadwilligen ten voorwendſel ſtrekt, om zich te onttrekken aan 't geen men hem voorſtelt.

Ik ben van deze waarheid zoo overreed, dat ik durf verzekeren, dat het onmogelijk is, dat er niet ten minſten één voornaam Souverain in Europa zal gevonden worden, die, wanneer wij de klaarblijkelijkheid aan onze zijde hebben, zich aan dezelve zal onderwerpen; maar, als wij er één in dat ſpoor hebben, dan hebben wij alles wat we behoeven : die eene zal er den roem van hebben; de andere Souverainen, door de kracht van zulk een voorbeeld medegeſleept, zullen zich niet kunnen weêrhouden het te volgen.

't Is niet genoeg aan iemand te zeggen : doet die of deze zaak; 't is zelfs niet genoeg hem te bewijzen, dat die zaak, zoo ze moge-

lijk was, ook nuttig zoude zijn; maar men behoort hem ook te zeggen, hoe hij zich daar in moet gedragen.

't Is dieshalven de ſchuld niet van de Souverainen, maar van hen, die op zich genomen hebben, 't menschdom te verlichten, dat wij nog zoo weinig gevorderd zijn: of, om netter te ſpreken, en nog rechtvaardiger te zijn, 't is grootendeels, in de moeielijkheid der zaak zelve, dat wij de oorzaak dier geringe vordering moeten zoeken.

Men ſtelle zich eens een Vorst voor, die met alle opregtheid het goede begeerde, die zelf in zijn binnenſte overtuigd was van de waarheid van all' 't geen ik in dit geſchrift gezegd hebbe, die de deugd of zijn roem genoeg beminde, om van goederharte een gedeelte zijner macht, en zelfs zoo het noodig ware (doch 't welk ik zeer verre af ben van te gelooven dat ooit noodig kan zijn,) zijn geheele macht af te ſtaan, om, eenſtemmig met zijne Natie, eene zoodaanige orde der Maatſchappij vaſtteſtellen als men begeerde; nu vraag ik? wat zou zulk een Vorst moeten

ten doen, om als een voorzichtig man te handelen?

Zoo de Wijsgeerte dezer eeuw het zoo verre niet gebragt heeft, van op eene duidelijke en naauwkeurige wijze deze vraag, of wel de vraagen welke daar in besloten liggen, en zoo straks door mij ontwikkeld zullen worden, te kunnen beantwoorden; dan moet ik zeggen: laat ons ophouden de Vorsten te laaken, dewijl wij zelven niet weten wat wij in hunne plaatse doen zouden: laaten we, verre van de gemoederen door onze ontijdige klachten te verhitten, den toorts, dien wij te vroeg ontstoken hebben, weder tragten te dooven; het tijdstip des geluks is dan nog niet gekomen.

Maar zoo er, in tegendeel, gelijk men alle reden heeft te stellen, een zeer groot aantal persoonen in Europa gevonden wordt, wier denkbeelden juist genoeg zijn, om te weten wat zij, in de plaats van zulk een Vorst, zouden doen, laaten deze zulks dan op eene klaare wijze openleggen: laaten zij een raad geven, die onwederlegbaar is; —— en zij

zullen gehoor erlangen. Al ware het zelfs, dat de Vorſten het goede niet begeerden, 't is onverſchillig, de uitſlag zal altijd dezelfde zijn.

Een voorzichtig Vorst, die het goede begeert, zal eigenlijk niet zoeken of nodig hebben overtuigd te worden, dat de eenige wettige wijze, om een nieuwe orde der Maatſchappij vast te ſtellen, zou zijn het ſamenroepen der Natie (want het is onmogelijk dat hij daar van niet reeds overtuigd zoude zijn) in onderſtelling dat die bijeenroeping mogelijk ware; maar hij zal wenſchen overtuigd te worden van de mogelijkheid dier ſamenroeping, dat is te zeggen van de mogelijkheid om de Natie te doen vertegenwoordigen, in dier voege dat de wil der vertegenwoordigers, *in waarheid* gehouden kan worden de wil te zijn van 't geheele volk.

Echter zal een voorzichtig Vorst, die het goede begeert, zijn beſluit niet uitſtellen, tot Hij vooraf overtuigd is, dat Hij, de Natie, op zulke of zulke wijze bij een roepende, *met zekerheid*, het oogmerk zal bereiken

ken, om met dezelve een wettige orde der Maatſchappij vast te ſtellen, van welke men zich een beſtendig geluk kan belooven. Die overtuiging voor af te hebben is bijna onmogelijk, en geenszins noodzakelijk. Een Vorst, die opregtelijk het goede wenscht, zal ook voelen, dat het geluk van 't menschdom, wel de moeite waardig is, om proefnemingen te doen al waren ze vruchteloos: maar Hij zal er niet toe overgaan, zoo lang Hij onzeker is, of Hij, met de Natie bij een te roepen, geen gevaar zal loopen, zich zelven onder voogdij te ſtellen, zonder dat er eenig voordeel voor het volk uit volge, dat is te zeggen, of Hij zich niet bloot ſtelt, om die Natie, welker geluk Hij bedoelt, onder een veel harder juk dan de tegenwoordige willekeurige *Monarchaale* macht, te doen bukken. ——

Wanneer men dieshalven aan zulk een Vorst een plan voorleide eener Volks-vergadering, waar van men Hem de mogelijkheid der uitvoering aantoonde; en dat men Hem klaarblijkelijk bewees: 1? Dat, indien

Hij de Hem voorgeſtelde wijze, om de Natie te doen vertegenwoordigen, volgde, de nieuwe orde der Maatſchappij, welke Hij met medeſtemming van die vertegenwoordigers zou vastſtellen, of wel de overeenkomſten, welke Hij met hen zou maaken, betreklijk tot de wijze, waarop Hij zich zou moeten gedraagen, om een nieuwe orde der Maatſchappij vast te ſtellen, in waarheid met bewilliging van de geheele Natie gemaakt zouden zijn. 2° Dat Hij met het voorgeſtelde plan te volgen, niets waagt, noch voor zich zelven noch voor zijn volk; dan is het klaar, dat die Vorst dit plan zal aannemen, vooral, zoo het Hem, in plaats van door een enkel perſoon, konde worden, overgegeven, goedgekeurd en geteekend, door een zeer groot getal perſoonen van onderſcheidene rangen, en vooral uit verſchillende gewesten van het rijk; en wel van zoodaanige perſoonen wier begaafdheden en braafheid algemeen erkend waren.

De baarblijkelijkheid zelve verkrijgt een hoogeren trap, door de vereeniging eener mee-

menigte verligte ſtemmen, of om beter te zeggen, wij worden van de klaarblijkelijkheid eener voorgeſtelde zaak niet overtuigd dan door deze vereeniging van ſtemmen. 't Is met de baarblijkelijkheid niet even eens als met de waarheid en de overtuiging: de waarheid is maar eene; een zaak kan niet meerder of minder waar zijn: zoo is het ook (om naauwkeurig te ſpreken) met de overtuiging; men is overtuigd of men is het niet: maar men kan ongelijk hebben met overtuigd te zijn.

Er is geen noodzaaklijk verband tusſchen de overtuiging en de waarheid van een voorſtel; de vaardigheid in zich te overtuigen is een uitwerkſel van de onkunde: 't is met die vaardigheid dat de mensch begint: het twijffelen komt eerst naderhand. Dezelve is de jeugdige ſtaat van onzen geest: de onderſcheiding van 't waare en valſche is er de manlijke ouderdom van.

De waarheid is in 't voorwerp; de overtuiging in den geest; en de klaarblijkheid, in de uitwerking die de zaak op de geesten der

der menſchen in 't algemeen heeft (o) om over die uitwerking te oordeelen is de uitwerking die wij zelven er van gevoelen, niet genoeg, want die uitwerking, is maar ééne eenige. De ondervinding der mogelijkheid van valſche ſluitredenen bewijst ons deze ongenoegſaamheid. —— 't Is eerst, na dat wij gezien hebben dat een voorſtel dezelfde uitwerking op alle de Geesten of immers op een zeer groot getal heeft, dat wij de overtuiging bekomen van de klaarblijkelijkheid van 't zelve, ja zelfs van een wiskundige betooging. Ik erken dat wij kunnen voorzien, dat eene betooging, door allen die dezelve met oplettendheid zullen lezen, voor klaarblijkelijk zal worden erkend: maar hoe klaarblijkend eene betooging ons ook moge toeſchijnen, zeg ik dat ze het niet is, indien ze aan anderen niet klaarblijkend voorkomt.

Het

(o) Zal een voorſtel klaarblijkelijk zijn, dan is daar toe nodig 1° dat het waar zij: 2° dat het in dier voege zij voorgedragen dat allen, die in ſtaat zijn om het te verſtaan, er de waarheid van erkennen.

Het is bij gevolg, zeer natuurlijk, dat een ſchriftelijk voorſtel, op die wijze als ik gemeld hebbe ingeſteld, meer uitwerking, zelfs bij een Vorst met de volmaakſte geneigdheid ten goede bezield, moet hebben, dan wanneer hem dat zelfde voorſtel, maar door een of eenige weinige bijzondere perſoonen was overgegeven: een voorzigtig man mistrouwt, met reden, in zaaken van groot gewicht, zijn eigen doorzicht, en met nog meer reden, dat van een ander, wiens gevoelen geen algemeene toeſtemming heeft.

Een geſchrift, in dezer voege ingerigt en openlijk uitgegeven, zou nog twee andere groote uitwerkſels hebben.

1° Dat een Vorst, die het daar in voorgeſtelde plan, welks nuttigheid bij voorraad reeds erkend zou zijn, zoude volgen, een zeer groot vertrouwen aan de Natie zou inboezemen, er is toch een Vorst, die zulk een plan zou willen doorzetten, te meer aangelegen, dat hij de Natie vooraf overtuige van de zuiverheid zijner inzichten, dewijl alle ontwerpen, die ſtrekken

om

om 't Regeerings-beſtier eenvouwdiger te maaken, even daar door ook ſtrekken om de willekeurige macht der onderhoorigen en der onderkruipers, te vernietigen of te verminderen, en uit dien hoofde altijd de grootſte tegenkanting in de uitvoering zullen vinden. Men zal altijd trachten het volk te bedriegen en tegen een Vorst, in wien men diergelijke voornemens beſpeurt, opterokkenen.

2° Het tweede uitwerkſel zou zijn, dat de eerſte ſamenroeping der Natie, welke volgends dit plan gedaan was, reeds wettig zoude zijn, en gehouden zou kunnen worden, als met toeſtemming der Natie gedaan: want, als men geen andere middelen, om iets te doen, heeft, moet men altijd voor wettig aanzien, 't geen gedaan wordt met goedvinden van een groot getal verligte en belanglooze perſoonen; en derzelver wil kan in zekeren zin geächt worden, de redelijke wil der Natie te zijn.

Indien nu dit ſchriftelijk ontwerp in dier voege als ik heb voorgeſteld, kon zijn inge-

rigt

rigt, dat is te zeggen goedgekeurd en geteekend door een groot aantal perſoonen van onderſcheidene rangen, en vooral uit verſchillende gewesten; eerwaardig door hunne begaafdheden en deugdſaamheid; indien het onwederlegbaar ware, indien het op zulk eene wijze ſprak, dat het geene de minſte uitvluchten openliet aan de kwaadwilligheid der geenen, die er den Vorst van zouden tragten aftebrengen; zoo men er in bewees, dat het daar in voorgeſtelde middel het eenige is, 't welk de Vorst, indien hij waarlijk het goede wenscht, moet in 't werk ſtellen; en dat Hij dieshalven daartoe moet beſluiten of ſtilzwijgend bekennen, dat het algemeene welzijn Hem onverſchillig is; indien men, in plaats van dat geſchrift aan één Vorst in het bijzonder, inteleveren, 't zelve door geheel Europa in het licht gaf; en het wierd dan erkend klaarblijkelijk te zijn; dan zeg ik, is het onmogelijk, dat er niet ten minſten één Vorst gevonden zou worden, die aan het daarin vervatte plan de hand zou leenen; en ik hou zelfs ſtaande, dat alle of bijna alle

de

de Vorſten het zullen aannemen: want er zijn geene of immers zeer weinige Vorſten, die zelfs al ware het dat zij 't goede wenschten, zulks zouden willen belijden; gelijk zij doen zouden, met het voorſtel, indien het klaarblijkend ware, echter te verwerpen. — Niemand is er die niet voelt, dat alle de tegenwoordige Regeer-ſtelſels kwaad zijn; en dat de eenige wettige wijze, om een nieuwe orde der Maatſchappij vast te ſtellen, zou zijn, daar in met medeſtemming der Natie te werk te gaan. Maar zoo men klaarblijkend bewees 1° dat deze handelwijze mogelijk is, 2° dat er in het bijeenroepen der Natie op zulke of zulk eene wijze geen gevaar voor de Souverainen gelegen is; dan is het klaar dat een Souverain, die, in weerwil dezer bewijzen, er niet toe overging daar door toonen zoude dat het heil van 't menschdom Hem niet ter harte gaat. 't Is deze redeneering, welke mij doet zeggen, dat zoo men 't voorſtel, waar van ik ſpreek, openbaar maakte, het zekerlijk aangenomen zou worden: want het komt mij onmogelijk voor,

dat

dat er, onder het groot getal der Souverainen van Europa, niet één zoude zijn, wiens wil goed is, en die zoo veel prijs op de algemeene achting en op den roem niet ſtelt, dat hij er iets voor zoude willen opofferen.

Indien dieshalven het plan wel ingerigt mogte zijn, waagt men niet alleen niets met het zelve in 't licht te geven, maar men zal er waarſchijnlijk den ſtaat der zaaken door doen veranderen: doch zoo men geen kans ziet om het goed te maaken, moet men niet meer zeggen, dat het den Vorſten aan goeden wil ontbreekt. Men kan iemand niet van gebrek aan goeden wil beſchuldigen, om dat hij een zaak van welks nuttigheid en veiligheid, men zich zelven niet in ſtaat bevindt hem te overtuigen niet wil ondernemen. Hoe kunt gij begeeren, dat een Souverain, welke goede inzichten Hij ook hebbe, het beſluit zoude nemen, om de Natie bij een te roepen, zoo lang als Hij de mogelijkheid niet ziet om dezelve wettiglijk te doen vertegenwoordigen, en zoo lang Hij nog twijffelingen heeft, of hij door die ſamenroeping de

veiligheid der Natie zelve niet in gevaar zal ſtellen? Ik voel zeer wel de moeielijkheid, die het in heeft, om een zeer groot getal perſoonen te verëénigen en hen gezamenlijk een geſchrift te doen opmaaken, goedkeuren, teekenen, en in 't licht geven. Ik voel, bij gevolg, ook de moeielijkheid welke in de uitvoering van het geſchrift, 't geen ik wenschte te zien in 't licht komen, gelegen kan zijn. Maar, zoo men het daarom als een volſtrekte harſenſchim wilde rekenen, zouden de vijanden der Volks-vergaderingen ſchoon ſpel hebben. Zij zouden dan zeggen: zoo er, onder alle de verligtſte en deugdſaamſte menſchen van geheel Europa, geen twee hondert, of geen hondert te vinden zijn, die gezamenlijk willen werkſaam zijn aan eene onderneming, zoo blijkbaar nuttig voor het menſchelijke geſlacht, en zoo weinig gevaarlijk voor hen zelven, als die zoude zijn welke ik heb voorgeſteld, hoe kan men zich dan vleien, dat men voorſpoediger zal zijn in eene geheele volksvergadering op een redelijke wijze te doen handelen, en

met

met dezelve eene nieuwe orde der Maatſchappij vast te ſtellen, of ten minſten met dezelve overeentekomen over de maatregelen welke men nemen moet, om die tot ſtand te brengen?

Er beſtaan in Europa genootſchappen, welke ik geheime genoemd heb, niet om dat het een geheim is, dat ze beſtaan, maar *om dat derzelver oogmerken en maatregelen geheim gehouden worden.* Deze Genootſchappen zijn door alle Landen verſpreid, derzelver Leden hebben veel gemaklijker gelegenheid, dan wij overige, op ons zelven ſtaande, burgers om elkander hunne denkbeelden mede te deelen. Deze genootſchappen maaken, met onderlinge overeenſtemming, ontwerpen, en brengen die ten uitvoer: 't komt mij voor, dat deze genootſchappen bij gevolg veel voor uit zouden hebben in het doen opmaaken en in 't licht geven, van zulk een geſchrift, als ik voorſtelle: en, zoo zij waarlijk het goede wenſchen, zoo als ik onderſtelle, is het van hen, dat het menschdom deze weldaad moet verwagten; te meer daar zij nood-

wendig meer doorzicht moeten hebben dan wij, wier arbeid niet op een gemeen middenpunt uitloopt.

Deze Genootſchappen denken te wel, om een denkbeeld te verachten, eeniglijk om dat het door een ongeweiden, ontworpen is. — Er is zulk een verre afſtand tuſſchen 't enkele uitdenken, en de uitvoering, dat de roem geheel en al aan hen zoude toekomen. —— Zoo hun opſtel van uitwerking is, zullen de volken aan hen hun geluk verſchuldigd zijn, en is het van geen gevolg, dan zal het, 't is waar, een onnutte proef zijn; maar de menſchen doen zoo dikwijls vruchteloozen arbeid, als zij zich toeleggen om kwaad te doen, dat men, dunkt mij, wel eenigen ledigen tijd, in 't onzekere of het zonder vrucht zal zijn, mag beſteden, als het te doen is om 't geluk van 't menſchdom te bevorderen.

Wanneer er zulk een geſchrift in 't licht komt; 't welk, na den tijd gehad te hebben, om in de geesten rijp te worden en zich eigen te maaken, erkend word, onwederleg-

baar

baar te zijn, en er dan geene Souverainen door worden overgehaald, zal ik erkennen, dat derzelver wil niet goed is. Tot zoo lange moet men mij toeſtaan, daar aan te twijffelen, gelijk men mij ook moet toeſtaan, om, indien zoodaanig geſchrift niet ten voorſchijn komt, te twijffelen aan den goeden wil, of ten minſten aan het doorzicht, der geenen van welke ik hier durve afeiſchen, dat zij 't zelve in de wereld brengen. —

Zoo de Souverainen (zegt men nog) ons vraagen, met wat recht men zulk een geſchrift maakt, wat zal men hen antwoorden? Men zal hen antwoorden: uit hoofde van het recht, 't welk ieder mensch heeft, om openlijk zijn gevoelen te uiten: een recht 't welk de Souverainen niet mogen te keer te gaan, zoo lang men geene daaden pleegt, maar zich bepaalt tot het verligten van zijn medemensch, en vooral zich niet bemoeit met de zaaken van anderen. Nu heeft 1° het geſchrift, welks uitgaave ik voorſtel, geen ander oogmerk dan om te verligten. 2° Het maaken eener nieu-

we

we orde der Maatſchappij is de zaak der gantſche wereld; wij allen hoofd voor hoofd hebben er belang in : en 3° men zal ons, denk ik, het recht niet betwisten, om over ons zelven waakſaam te zijn.

Maar, laat men zich gerust ſtellen. De *Monarchen*, zoo zij wijs zijn, zullen deze vraag niet doen. Verre van hem, die hen de middelen zal aanwijzen, om wettiglijk te werk te gaan in het maaken van een nieuwe orde der Maatſchappij, zulks kwalijk af te nemen, zullen zij 't hem ten hoogſten dank weten : want zoo deze nieuwe orde wel kan worden ingerigt, (en het is waarſchijnlijk dat ze wel ingerigt zal zijn, indien de Natie wettiglijk vertegenwoordigd is) zullen zij, in plaatſe van in hunne macht te verliezen in tegendeel zekerlijk meer macht verkrijgen dan zij nu hebben. De eenhoofdige regeering, zal in de bedaarde overweging van belanglooze mannen, altijd de voorkeur gewinnen : en het willekeurig gedeelte hunner macht, dat zij zullen

ien opofferen, zal hen honderdvoudig vergoed worden, door de vernietiging der eigendunkelijke macht van de onderhoorigen en indringers, en door de wettigheid zelve, waar mede de nieuwe orde der Maatſchappij vastgeſteld zal zijn.

E I N D E.